

Wielewaal

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
MAART 1992 JAARGANG 58
AFGIFTEKANTOOR 2300 TURNHOUT 1

Wielewaal

VLAAMS TIJDSCHRIFT VOOR
NATUURSTUDIE MAART 1992

N. DESMET. Vogels in de Vlaamse Ardennen	37
K. DE WAELE. Een flora specifiek voor de Vlaamse Ardennen	40
K. VAN DEN BERGE. Abnormale vossentoe name in Vlaanderen ?? Repliek vanuit een wetenschappelijke invalshoek	43
P. VAN CEUNEBROECK. Meer bosreservaten in de Vlaamse Ardennen : succesvolle Bossen-Studiedag te Oudenaarde	48
E. RAEPSAET. Regionaal landschap Vlaamse Ardennen	50
Voor u gesprokkeld	54
Uit het Wetstraatje	56
Verenigingsberichten	58
Activiteitenkalender	60
Van Aalscholver tot Zeis	65
Milieuconvenant	69
Werk op de plank	72
DE VLINDERSTICHTING. Het Landkaartje, de Turkse tortel onder de vlinders	78
Goed om te weten	80

Titelblad : Holenduif - Foto : G. Mornie

Administratie: De Wielewaal vzw
Graatakker 11 - 2300 Turnhout
Tel. 014/41 22 52 ('s maandags gesloten)

Hoofredacteur: G. Luyts
Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41.67.45)

Lidmaatschap en abonnementen
België: 500 F. - Nederland en Luxemburg: 800 F
KNNV-leden: 700 F. - Andere landen: 900 F.
Giro: 000-0319785-73.

Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks tijdschrift WIELEWAAL en het trimestriële tijdschrift ORIOLUS.

Wielewaal-leden kunnen "Natura" ontvangen tegen een gereduceerd tarief van fl. 27,50 per jaar.

Verantwoordelijke uitgever: G. Luyts, Turnhout

Druk : Matthys-Beccu, Turnhout

Vlaamse Ardennennummer

Vogels in de Vlaamse Ardennen

Norbert Desmet

De Vlaamse Ardennendagen, nu stilaan bekend bij vele Vlaamse en Nederlandse natuurliefhebbers, hebben hun reputatie wat opgebouwd vanuit botanisch, geologisch en landschappelijk oogpunt.

Aan de verslagen in de verschillende contactbladen te zien, zitten de vogels meestal wat teruggedrongen tussen de lof voor al dat voorjaarsgroen en mogelijk zullen sommigen er zelfs de indruk van een wat vogelarm gebied aan overhouden.

Vogels langsheen kleine, snelstromende waterloopjes

De afwezigheid van goed waarneembare vogels, zoals rond veel water- en moerasgebieden speelt wel wat mee, maar naast de Grote gele kwik, het boegbeeld van de Vlaamse Ardennendag, valt ook nog wel wat anders te beleven.

Op die Grote gele kwik moeten we toch even verder ingaan omdat het een merkwaardige, gelokaliseerde populatie betreft van een dertigtal koppels, met territoria langs de snelstromende beekjes. Twee derden daarvan blijken het best naar hun zin te hebben in de buurt van watermolens. Dat die vaak sterk in verval zijn of in toeristenhanden aan het verloederen zijn, maakt voor deze kwik geen verschil: hij vindt er voedsel en nestgelegenheid!

Daarmee zijn we bij een eerste indeling in dat Vlaamse Ardennenlandschap blijven stilstaan: **de kleine waterlopen** die hun oorsprong vinden in hoger gelegen brongebieden. De rijke flora valt meestal op, maar niet de soms merkwaardige visstand, en de vogels naast die Grote gele kwik. Na de broedtijd zwerven er IJsvogels, 's winters wat Waterpiepers en soms wordt er een Witgatje opgeschrikt.

Op menige Vlaamse Ardennenwandeling komt men dan ook onder de indruk van die mooie beekbeddingen met oevers vol eeuwenoude knotbomen (essen, eiken, wilgen...), maar het concert van de 'gewone' zangertjes die er steeds te vinden zijn haalt minder de notitieboekjes. Grasmussen, Spotvogels en zo vinden in de struiken-begroeiing prima onderkomen naast Waterhoentjes die met hun lange tenen tussen de uitgespoelde boomwortels beschutting zoeken.

De Vlaamse Ardennen: een lapjesdeken-landschap met tal van vogels

Die linten door het landschap zijn eigenlijk maar een mooi onderdeelje: het geheel wordt gevormd door dat typische lappendeken, samen mét talluds, kleine akkers en weiden, holle wegen, bosranden, bomen en knotbomenrijen en verspreide bewoning met bijgaande beplanting (vaak hoogstamboomgaarden). De mens heeft dit samenspel met reliëf en natuur grondig bepaald, maar het resultaat is (voorlopig toch) nog mooi om te zien: de Vlaamse Ardennen op hun best als landschap zoals ze door de talrijke schilders met De Saedeleer op kop vele keren en vaak al geïdealiseerd op doek kwamen.

Hier is de plantenweelde verminderd, de vogels zijn nadrukkelijke aanwezig en op gevaar af weer onrecht aan te doen aan al dat klein grut, dat die kleine landschapselementen bevolkt, pikken we er een aantal soorten uit.

De Steenuil is hier aan zijn grootste dichtheden toe en hoewel het de laatste jaren ook al een soort op de terugtocht is, zijn tellingen van 63 roepende mannetjes op 15 km² (1978 Zulzeke, P. Hubeau) bijna legendarisch. Laat ons 2 per km² als huidig gemiddelde houden en dan kun je in maart op een avondwandeling al aardig wat Steenuiltjes noteren. Vooral als dan de lichtjes in de boerderijen aanpinken is het juiste moment aangebroken om misschien een "steenuilenconcert" te horen.

Dit landschapstype roept bij velen onder jullie het beeld op van de zingende Geelgors, met soms een Grauwe gors op de achtergrond. De eerste is hier de typische bewoner van de kantjes, de ruigte. De Grauwe gors verkiest de tussenliggende vruchtbare en meer open leemgronden die veelal door de akkerbouw zijn ingenomen.

De Grauwe gors is hier nergens talrijk, vergeleken met het gebied tussen Schelde en Leie waar hij plaatselijk dichtheden haalt van 5 zangposten per km² met een uitzonderlijk maximum van 11 in 1990 in Kruishoutem (A. Wandels, G. Colembie).

De Geelgors kan in de Vlaamse Ardennen in heel geschikte biotopen nog talrijk zijn (6 per km² in Parike en Elst, 8 per km² in Everbeek, L. Menschaert, J. Vanheuverwyn). Veelal bedraagt het gemiddelde van 1 à 3 koppels per km², wat ook al mooi is in deze tijden.

De streek leent zich door de verschillende landschapstypes ook goed om evoluties te herkennen. Zo koloniseren de Gele kwik en de Kievit geleidelijk het Vlaamse Ardennenlandschap vanuit hun oorspronkelijke weiden in de Scheldevallei. De Gele kwik treffen we soms al in mooie dichtheden (10 per km², Parike en Maarke-Kerkem 1990, Luc Menschaert), de Kievit nadert nog schoorvoetend. De Kramsvogel heeft ook al zijn broedende voorhoede gestuurd en we kijken benieuwd uit naar de toekomst, alle omstandigheden zijn voor handen voor een snelle kolonisatie.

Soorten die het hier naar moderne normen ook goed doen als broedvogel zijn o.a. Grote lijster, Kleine bonte specht en Groene specht, Holenduif, Grauwe vliegenvanger en Matkop. In de trektijd foerageren hier vaak kleine zangvogels en roofvogels. Naast de te verwachten vinkachtigen zijn Paapje en Tapuit soms onverwacht talrijk. Zoiets uitzonderlijk was september 1980 met op 13.9 31 Paapjes en op 20.9 zelfs 95 ex. op een telling te Ruien, Berchem en Melden (F. Delbeque).

Ransuil

Foto: G. Mornie

Geelgors

Foto: G. Mornie

Grote gele kwikstaart

Foto: G. Mornie

In de wintertijd lijkt de Blauwe kiekendief heer en meester op zoek naar Veldleeuweriken (en Geelgorzen?) of moet hij die delen met de Sperwer die zich in dit gesloten landschap ook erg in zijn nopjes voelt.

Ook in de bossen zijn er vogels

Het derde luik zijn **de bossen**: een paar grotere op de getuigenheuvels (Kluisbos, Muziekbos, Koppenbergbos, Brakelbos) en veel snippers op meestal de noord-oost hellingen van de beekvalleien. De kasteelparken sluiten hier qua vogelleven wat op aan.

Met Beuk, eik en Es is de hoofdtuin geplaatst, aangevuld met wat populier op vroeger ontboste percelen. Een paar beperkte stukjes naaldhout 'sieren' de zandige topjes van de getuigenheuvels.

De gevarieerdheid met zijn vele kilometers bosrand speelt wel in de kaart van tal van vogels. Als we hier roofvogels noemen, bedenk dan dat dit een verschijnsel is van de laatste decennia, en dat zal velen verwonderen. Nu vinden we weer Buizerd, Sperwer, Torenvalk en soms Boomvalk en Wespandief, maar in 1980 ontbraken die nog vrijwel volledig als broedvogel. Het Westvlaamse Heuvelland en ten dele Noord-Frankrijk zijn nu nog maar net aan die herkolonisatie toe. De oorzaak van dat complete verdwijnen waren grotendeels de pesticiden, maar het effect van vervolging is niet te onderschatten, zelfs nu nog wordt de heropbouw van de populatie door die factor vertraagd. Ook op trek betekenen de Vlaamse Ardennen dikwijls een rustpauze voor andere soorten roofvogels. Zwarte en Rode wouw blijven geregeld enkele dagen rondhangen, soms tot laat in het broedseizoen.

Interessant hierbij is de combinatie bos-weiland, met bos als rust of slaapgebied en oude weiden als voedselgebied. Net als elders is het omzetten van oude weilanden naar akkerland een zware hypotheek op het vogelleven in onze bossen. Het beste voorbeeld zijn Buizerden die dagelijks pendelen tussen hun slaap- en broedbossen op de heuvels, naar de weiden in de valleitjes tot in de Scheldemeersen een paar km verder. Ransuilen doen hier en daar hetzelfde: vanuit hun wintergroepen in de bossen gaan ze in de valleien

muizen jagen. De Bosuil is weeral een interessante nieuwkomer de laatste tien jaar. Hij is als, destijds zeldzame, broedvogel in korte tijd de meeste bossen gaan bezetten tot soms hoge dichtheden (Kluisbos: 14 territoria op 300 ha in januari 1991). Het blijft gissen naar de redenen (ouder wordende bossen, minder vervolging, influx uit andere (nestkast)gebieden).

In die zin zijn de Vlaamse Ardennen boeiend als testgebied voor nieuwe soorten en daar rekenen we ook de Boomklever, Sperwer, Zwarte specht en Kramsvogel bij de laatste tien jaar. Allemaal soorten die ook iets later de rest van Vlaanderen "koloniseerden".

Goudvink, Bonte vliegenvanger en Houtsnip zijn dan weer soorten die buitenstaanders veel meer in zo'n landschap zouden verwachten dan die paar toevallige broedkoppels die er nu huizen. Wij kunnen dit voor de ornithologen compenseren met Appelvinken en Fluiters en hier en daar nog wat Boompiepers en Gekraagde

roodstaarten. Ook alle mezensoorten treffen we er aan. De Kuifmees als naaldhoutsoort is natuurlijk zeldzaam, maar de Glanskop bv. is in dit type bossen zeer goed vertegenwoordigd. Hij bezet in goede dichtheid de overgangen van kaal beukenbos naar gemengd bos met ondergroei. Een boeiende soort waarvan, net als voor bv. Fluiters en Roek, zo een beetje het grensgebied van hun verspreiding richting kust is bereikt.

Zo blijven vogelkijkers bezig met zoeken en pluizen en bij een volgende Vlaamse Ardennendag weten jullie het dan ook hoe het allemaal verder evolueert.

Uit: "Zijn er nog vogels", L. Menschaert 1991.

"Rapaces Nicheurs en France", Fir 1979-1982.

"Atlas Belgische Broedvogels", Devillers e.a. 1988.

Norbert Desmet, Kokereel 19, 9690 Kluisbergen

HIJ WON 45 MILJOEN. ZIJN OGEN STRALEN VAN GELUK.

Een flora specifiek voor de Vlaamse Ardennen?

Karel De Waele

Natuurgidsen in de Vlaamse Ardennen, ikzelf bijgerekend, spreken graag van dé flora van dé Vlaamse Ardennen. Daarbij suggererend dat wie de Wilde hyacint zien wil, naar de Vlaamse Ardennen op bedevaart moet...

Natuurlijke liefhebbers uit andere streken zullen ons dit chauvinisme wel vergeven, want het zien van de blauw gekleurde hellingen in het Brakelbos is inderdaad de moeite waard... Maar dat men dit enkel in de Vlaamse Ardennen zien kan, is toch een foutieve suggestie!

Maar toch hebben we een beetje gelijk: er zijn inderdaad enkele flora-elementen die echt specifiek zijn voor de Vlaamse Ardennen, én andere die ook wel elders voorkomen, maar die in de streek van Omer Wattez toch opvallen door hun voorkomen.

Spreidingskaartjes uitpluizen

Wie reeds enkele jaren in de natuur rondloopt in ons afdelingsgebied, en zijn ogen en oren de kost gegeven heeft, weet dat hij geen Daslook of Reuzenpaardestaart moet verwachten in de Leievallei. Als hij Spekwortel of Hangende zegge zien wil, zal hij naar de Koppenberg of het Bos te Rijst trekken.

Een blik in de "Regionale Plantenatlas" van Schelde-Leie geeft hem hierin ruimschoots gelijk.

Donkere ooievaarsbek

Foto: J. Vanheuerswyn

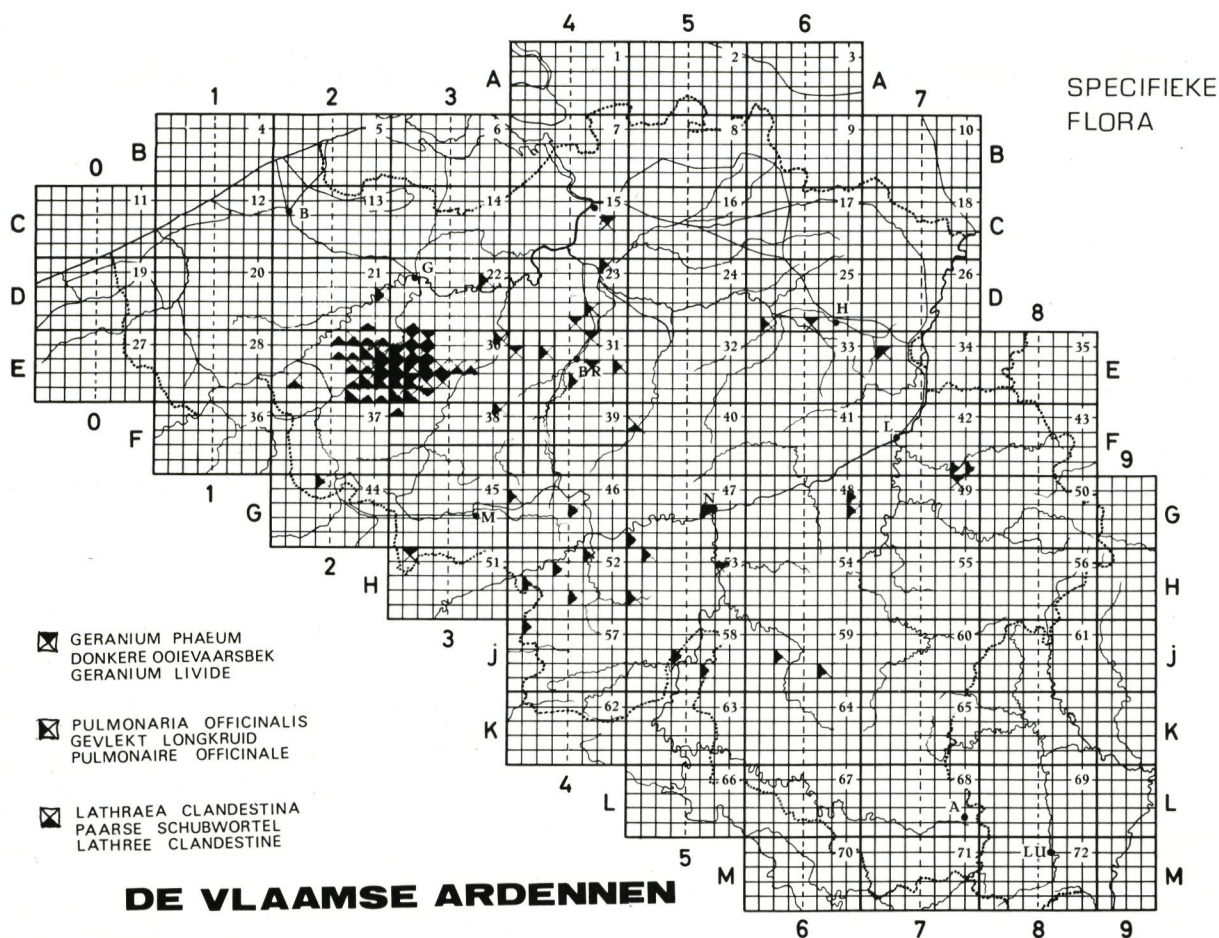
Als men alle kaartjes in deze regionale atlas overloopt komt men ruwweg op een 24-tal plantensoorten die een zekere verbondenheid met de Vlaamse Ardennen vertonen: Daslook *Allium ursinum*, Hangende zegge *Carex pendula*, Verspreidbladig- en Paarbladig goudveil *Chrysosplenium alternifolium* en *C. oppositifolium*, Bosrank *Clematis vitalba*, Gevlekte orchis *Dactylorhiza maculata*, Reuzenpaardestaart *Equisetum telmateia*, Donkere ooievaarsbek *Geranium phaeum*, Wilde hyacint *Hyacinthoides non-scripta*, Groot springzaad *Impatiens noli-tangere*, Paarse schubwortel *Lathraea clandestina*, Grote veldbies *Luzula sylvatica*, Eenbloemig parelgras *Melica uniflora*, Mispel *Mespilus germanica*, Bosgierstgras *Milium effusum*, Wilde narcis *Narcissus pseudonarcissus*, Eenbes *Paris quadrifolia*, Gevlekt longkruid *Pulmonaria officinalis*, Bosroos *Rosa arvensis*, Heelkruid *Sanicula europaea*, Spekwortel *Tamus communis*, Bergereprijs *Veronica montana*, Kleine maagdepalm *Vinca minor* en Donkersporig bosviooltje *Viola reichenbachiana*. Eén voor één soorten die elke bezoeker aan de Vlaamse Ardennen verheugen.

Als men echter zijn blik verruimt en er ook eens de nationale plantenatlas van geheel België en Luxemburg bijhaalt, dan zien we dat de meeste van deze soorten ook elders in Vlaanderen en vooral in Wallonië voorkomen.

De verklaring hiervoor is niet ver te zoeken: de Vlaamse Ardennenstreek dankt haar natuurrijkdom aan haar geologie en geomorfologie. De daar aanwezige zandleem, het veelvuldig voorkomen van bronnen, de enkel voor bosbouw geschikte steile hellingen zijn factoren die gunstig zijn voor hoger vernoemde planten, die zeker niet zullen gedijen in de vlakke, zandige of kleiige streken van West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen of Limburg. Maar in de aangrenzende Brabantse leemstreek, het Westvlaams Heuvelland en andere zuidelijker regio's zijn deze elementen wel aanwezig, en dus ook die flora.

Is er wel een Vlaamse Ardennenflora?

Dat die planten precies in de Vlaamse Ardennen al die aandacht krijgen, hangt waarschijnlijk samen met die unieke geografische ligging van die streek: komend van Brugge, Gent of Antwerpen op weg naar het zuiden, liggen hier de eerste heuvels met bossen en bronbeekjes waarin en waarlangs het heerlijk wandelen is. Voeg

Gevlekt longkruid

Foto : G. Mornie

daarbij het publicitaire dynamisme van de natuurgidsen uit de streek en het kwaliteitslabel "Vlaamse-Ardennen-flora" is definitief gelanceerd.

En toch durven we met recht en reden spreken van een, weliswaar beperkte, flora typisch voor de Vlaamse Ardennen, ja zelfs uniek in België.

De verspreidingskaartjes van drie van bovengenoemde soorten zijn onmiskenbaar strikt Vlaams Ardens: Donkere ooievaarsbek, Paarse schubwortel en Gevlekt longkruid vertonen immers een duidelijke voorkeur voor de Vlaamse Ardennen.

Wel moeten we toegeven dat er aan alle drie deze soorten een 'reukje' zit. Hun hoofdareaal ligt duidelijk elders, en ze werden in de Vlaamse Ardennen ooit, in lang vervlogen tijden, ingevoerd, opzettelijk of onopzettelijk.

Maar dat ze alle drie uitstekend gedijen in die streek kan niemand ontkennen. En dat elke groep bezoekers ze telkenjare op de Vlaamse Ardennendag perse wil bewonderen, kan ik als organisator van dat evenement niet negeren, of hun dagje Vlaamse Ardennen is niet geslaagd!

De drie sterren in het voetlicht

Over de Donkere ooievaarsbek met zijn donkerpaarse, fluwelig glanzende, 2 cm grote bloemen lezen we in diverse flora's: groeit op vochtige, voedselrijke, lichte grond op schaduwrijke plekken (kijk maar eens uit op jouw wandeling in de Vlaamse Ardennen). Komt voor

Paarse schubwortel

Foto: J. Vanheeuverswyn

in het Zuideuropees gebergte, maar wordt reeds eeuwenlang gekweekt in tuinen in West- en Centraal-Europa, van waaruit hij al even lang verwilderd is en ingeburgerd. Toch gedraagt deze plant zich nog altijd als een typische stinzeplant: in tuinen, waar de bodemeisen door menselijke bewerking vervuld worden, kan men deze plant met moeite in toom houden; in de vrije natuur houdt ze net nog stand op de ons bekende groeiplaatsen, maar vertoont ze allermint een dergelijk expansief gedrag als in onze tuinen.

Wat vertellen diezelfde werken over de Paarse schubwortel, je weet wel die parasiet op wortels van populieren, wilgen, elzen en andere gastbomen, met zijn lila helmvormige bloemkronen die prachtige lila tapijtjes vormen aan de voet van die bomen: zijn araal ligt in Noord-Spanje en Zuid-, West- en Centraal-Frankrijk met daarbuiten enkele geïsoleerde plaatsen in Centraal- en Zuid-Italië... en in België in de Vlaamse Ardennen. Zijn vruchten bevatten enkele opvallend grote zaden, die bij rijpheid uit de vrucht geslingerd worden. Zijn verspreiding gebeurt hoofdzakelijk via pootgoed van zijn gastbomen.

Het Gevlekt longkruid tenslotte, is in wezen een Centraal- en Oosteuropese plant, die vanouds omwille van zijn geneeskracht en sierwaarde gekweekt wordt in tuinen en daardoor in West-Europa sinds lang verwilderd voorkomt. Op sommige plaatsen is dit een echte stinzeplant. In de Vlaamse Ardennen, waar de voor deze plant gunstige voorwaarden (lichte loofbossen, vocht-houdende, voedselrijke, humusrijke, meestal kalkarme leem- en zandgrond) vervuld zijn, kan men ze niet echt als stinzeplant bestempelen, hoewel haar massaal voorkomen in onze "Longkruidbosjes" wel doet denken aan het gedrag van stinzeplanten. De zaadjes hebben een vlezig aanhangsel waarop mieren verlekkerd zijn, zodat deze voor de verspreiding zorgen.

Besluit

Het is dus duidelijk: de Vlaamse Ardennen hebben geen eigen flora, in de zin van een endemische flora, die dus enkel en alleen daar voorkomt.

Maar toch kan men spreken van een eigen flora, weliswaar met stinze-flora-trekjes, met een drietal plantensoorten, waarvoor men anders, om ze te kunnen bewonderen in de vrije natuur, meerdere honderden kilometer naar het zuiden of het oosten zou moeten afleggen.

En daarnaast versmaden we zeker de aanwezigheid niet van de flora van de bronbossen, van de beukenbossen en van de hakhoutbosjes vol voorjaarsbloemen!!!

Literatuur

De Langhe e.a. *Flora van België*.

Tutin e.a. *Flora Europaea*.

Fitter. *An Atlas of the Wild Flowers of Britain and Northern Europe*.

Weeda e.a. *Nederlandse oecologische Flora*.

Plantenatlas van België en Luxemburg, IFBL.

Regionale Plantenatlas Schelde-Leie.

Karel De Waele, Kerselaarslaan 52, 9800 Deinze.

"Abnormale vossentoename in Vlaanderen" ??: Repliek vanuit een wetenschappelijke invalshoek

Koen Van Den Berge

De laatste maanden kan de Vos in grote delen van Vlaanderen rekenen op een meer dan gewone belangstelling. Vooral in de zuidelijke helft van Oost-Vlaanderen (Vlaamse Ardennen, Pajottenland) is de "vossenplaag" een frequent aangesneden gespreksonderwerp. Getuige daarvan o.m. het uitgebreide artikel in de krant Het Volk (ed. Aalst-Oudenaarde) van 4-5 januari ll.

Vaste thema's daarbij zijn: de vossen worden uitgezet door de "groenen"; zij vormen een bedreiging voor de volksgezondheid wegen het overbrengen van hondsdoelheid; zij vormen een bedreiging voor het natuurlijk evenwicht en in het bijzonder voor het jachtwild; zij vormen een bedreiging voor pluim- en kleinveehouders. Deze thema's worden dan vaak opgeluisterd door anecdotes die, zoals het typerend is bij mondelinge overdracht, steeds sensationeler worden. Het lijkt dan ook meer dan tijd enige klaarheid te scheppen t.a.v. deze fabelleer.

Gekweekte Vossen?

De recente toename van het aantal Vossen in Vlaanderen is, op zich, een reëel feit. Vooral in streken waar de soort tot voor enkele jaren uiterst zeldzaam was (Oost- en West-Vlaanderen), is deze toename opmerkelijk. Voor de Vlaamse Ardennenregio bv. kan gerust gesteld worden dat de Vos inmiddels een vrij gewone verschijning geworden is.

Aan de basis van deze populatietoename zouden, volgens hardnekkige geruchten, massale uitzettingen liggen van in (Nederlandse) kwekerijen opgekochte exemplaren. Het feit dat de Vossen die door jagers en jachtwachters worden gedood in hoofdzak mannelijke dieren zijn met een kwalitatief minder goede vacht, zou daarvoor als belangrijkste aanwijzing gelden, alsook het vaststellen, bij een aantal waarnemingen, van een enigszins verminderde schuwheid t.o.v. de mens. Deze aanwijzingen zouden bovendien hun ontegensprekelijke bevestiging kennen in het feit dat, op verschillende plaatsen zelfs, door de rijkswacht personen zouden

betrapt zijn terwijl ze volop (tientallen) Vossen aan het uitzetten waren.

Een aantal van deze geruchten zijn inmiddels, klaarblijkelijk, een eigen leven gaan leiden.

Zo konden de verhalen i.v.m. de "vastgestelde uitzettingen" nergens worden bevestigd, maar blijken zij **pure fantasie** te zijn. Overigens wordt ook van jagerszijde de thesis dat Vossen elders zouden weggevangen worden om in Vlaanderen te worden losgelaten als zeer onwaarschijnlijk afgedaan (cf. genoemd artikel in Het Volk). Het vergt inderdaad niet alleen een vrij gespecialiseerde kennis en techniek, maar tevens een dermate omvangrijke arbeids- en tijdsinvestering dat de algehele populatietoename over gans Vlaanderen daardoor nooit kan verklaard worden.

Mogelijk liggen enkele zeldzame gevallen van Vossen die, nadat ze om een of andere reden ter revalidatie in een asiel voor wilde dieren werden binnengebracht en later opnieuw werden losgelaten, aan de basis van deze ganse stemmingmakerij. (Van één dergelijk geval zijn bv. foto's gepubliceerd in het tijdschrift 'Mens en Vogel' van het KBVBV). In bedoelde gevallen gaat het uiteraard niet om het 'uitzetten' van dieren, maar om het 'terugzetten' ervan — conform de deontologie van asielhouders een alledaags gebeuren.

Veel meer geloof wordt gehecht aan het idee dat Vossen met het oog op uitzetting zouden worden opgekocht bij pelsdierkwekers, die daarbij nog een frank zouden verdienen aan de anders waardeloze dieren. Deze thesis gaat evenwel compleet voorbij aan de daadwerkelijke geplogenheden binnen deze beroepssector. Om dit te verduidelijken dient eerst één en ander geduid te worden.

De Vossen die gekweekt worden om hun pels zijn variëteiten van de Poolvos *Alopex lagopus* of van de gewone (Europese, Rode) vos *Vulpes vulpes*. Het betreft twee verschillende soorten, waarbij de kweekvariëteiten van eerstgenoemde soort (o.m. de zogenaamde 'blauwvossen' en 'shadowvossen'), evenmin als de wilde variëteit, hoegenaamd niet te verwarren zijn met de gewone Vos op basis van algemene lichaamsbouw en vachttype.

Jonge vos

Foto: J. De Meester, NCBR

In de heide

Foto: J. De Meester, NCBR

In tegenstelling daarmee, lijken de kweekvariëteiten van de gewone Vos, uiteraard, meer op de in onze streken in het wild levende dieren. Daarbij moet opgemerkt worden dat de Vos op wereldschaal een zeer groot verspreidingsareaal heeft (vrijwel geheel Europa, Noordwest-Afrika, Noord-Amerika en een zeer groot deel van Azië), waarbij meerdere ondersoorten en variëteiten worden onderscheiden. Vertrekkende van een dergelijk ruim aanbod aan natuurlijk 'uitgangsmateriaal', is men, via jarenlange kunstmatige selectie en 'veredeling' tot variëteiten gekomen met een voor de bontindustrie hoogwaardig vachttype. Als zodanig worden vooral de zogenaamde 'zilervossen' (met zeer donkere ondervacht en wit-gepunte dekharen - wilde voorouder: Noord-Amerika) gefokt, naast, maar veel minder, enkele andere variëteiten zoals de zogenaamde 'goudvossen'. Laatstgenoemde zijn, voor volslagen leken in de fokbranche en/of in de kennis van wilde dieren, op het eerste gezicht allicht te verwarren met onze wilde Vos. Er blijft evenwel een zeer opmerkelijk verschil in vachttype, waarbij globaal gesteld kan worden dat de goudvossen een duidelijk dikkere en langharigere pels hebben dan de bij ons in het wild voorkomende Vossen. Dit is ook niet zo verwonderlijk, gezien de stamouders van de thans gekweekte goudvossen uit het uiterste oosten van Finland en Noord-Rusland, streken gekenmerkt door een zeer bar klimaat, afkomstig zijn (de zogenaamde 'vuurvos' of Kamchatkavos). Dit pelskenmerk is 100 % overerfbaar of fokvast, wat betekent dat alle jongen die geboren worden hetzelfde pelstype en, daarbinnen, een zeer analoge pelskwaliteit hebben.

De veronderstelling dat Belgische of Nederlandse kwekers eventueel, hetzij om 'nieuw bloed' binnen te halen of hetzij om nieuwe variëteiten te creëren, in het wild gevangen Vossen in hun kweekprogramma zouden inschakelen, werd met klem tegengesproken door zowel de voorzitter van de Vlaamse als de Nederlandse Vereniging van Pelsdierfokkers, door de Nederlandse verantwoordelijke inzake onderzoek m.b.t. de pelsdierfokkerij (dr. De Jonghe, Ministerie van Landbouw en Visserij, Beekberg), alsook door alle gecontacteerde fokkers in Nederland en België afzonderlijk. Niet alleen is het gevaar voor ziektes en parasitaire infecties veel te groot, de pelskwaliteit van onze Vos is van die aard dat de bontindustrie er gewoon totaal niet in geïnteresseerd is.

Het verhaal, dat "kwalitatief mindere exemplaren" uit pelsdierfokkerijen worden opgekocht met het oog op

uitzetting, kan dan ook, als volstrekt onwaarschijnlijk, rustig naar het rijk der fabelen verwezen worden.

Volledigheidshalve moet in dit verband opgemerkt worden, dat het natuurlijk nooit 100 % uit te sluiten is dat iemand wilde Vossen als huisdier houdt en er zelfs in slaagt de dieren tot voortplanting te brengen. Dit laatste is op zich evenwel helemaal niet evident en is bv., ondanks pogingen daartoe, nog niet gelukt in het inzake kweek van wilde dieren toch wel gereputeerde dierenpark Planckendaal (med. K. Struyf). Bovendien zou deze kweek zeer grootschalig dienen te gebeuren om de vossentoeename, over gans Vlaanderen, door uitzetting van in gevangenschap geboren jongen te kunnen verklaren. Van dergelijke dieren zou overigens te verwachten zijn dat zij spoedig in de problemen geraken om zelf hun voedsel te vinden in de natuur, en derhalve al snel de onmiddellijke omgeving van de mens zouden opzoeken. Hoewel de enkele malen vastgestelde verminderde schuwheid t.o.v. de mens dit op het eerste gezicht enigszins lijkt te bevestigen, moet dit gegeven toch sterk gerelativeerd worden. Immers, als de Vossen werkelijk zo "tam" zijn als beweerd wordt, zouden ze ongetwijfeld binnen de kortste keren door jagers en jachtwachters geliquideerd worden. Dit laatste schijnt evenwel niet zo best te lukken. Het fenomeen van de 'verminderde schuwheid' is dan ook anders te verklaren (zie verder).

Ook deze hypothese dient derhalve als zeer onwaarschijnlijk te worden beoordeeld en kan rustig terzijde geschoven worden.

Natuurlijke populatiedynamiek

Zoals reeds hoger aangehaald, is de vossenpopulatie in Vlaanderen, sinds de jaren '70 en vooral de jaren '80, onmiskenbaar toegenomen, en dit zowel wat betreft verspreidingsgebied als dichtheid. Het fenomeen geldt voor alle provincies; in Oost- en West-Vlaanderen, waar de Vos voor een vijftal jaren nog zeer tot uiterst zeldzaam was, is deze toename thans het meest spectaculair.

Een verklaring voor dit fenomeen is ongetwijfeld te zoeken in een gecombineerd effect van enerzijds, een verminderde vervolging in aangrenzende gebieden waar de soort voorheen al algemeen voorkwam en, anderzijds, in een spontane gedragsaanpassing inzake biotoopkeuze. De bedoelde afgenomen vervolgingsintensiteit heeft met name betrekking op het gedeelte van België bezuiden Samber en Maas, en op het voormalige West-Duitsland. Op het einde van de jaren '70-begin de jaren '80 werd aldaar immers gestopt met de massale vergassingsacties van (vosse)holen in het kader van de hondsdoelheidsbestrijding. De reden van deze stopzetting lag precies in het feit dat, wegens de hoge voortplantingscapaciteit van de Vos, de (talloze) gedode dieren zo snel werden vervangen door jonge exemplaren dat de populatiedichtheid niet wezenlijk daalde. Vrijgekomen territoria werden binnen de kortste keren door nieuwe dieren bezet.

Het einde van de verdelgingscampagne betekende dan ook het begin van de areaaluitbreiding en/of de densiteitstoename in het aangrenzende, relatief vossenarme Vlaanderen. Veel nieuwgeboren dieren werden immers, van dan af, verplicht te emigreren gezien de geboorte-territoria veel langduriger dan voorheen door dezelfde ouderdieren werden bezet. Uitzwervingen over afstanden van meer dan 50 of zelfs 100 km zijn daarbij helemaal niet uitzonderlijk.

Gezien de terreingesteldheid en biotooptypes van o.m. de gebieden in Hoog België globaal zeer grondig verschillen van deze in Vlaanderen, moest met een succesvolle migratie noodzakelijkerwijs een zekere graad van gedragsaanpassing gepaard gaan.

Het is in dit verband algemeen bekend dat Vossen inderdaad over een bijzonder grote aanpassingscapaciteit beschikken: de soort is niet alleen quasi als cosmopoliet te beschouwen (cf. hoger), ook binnen eenzelfde streek worden zeer uiteenlopende biotooptypes aanvaard (o.m. dichte bossen, rietmoerassen, half-open landschappen,...).

Het lijkt er dan ook sterk op, dat de Vos thans in Vlaanderen alle mogelijke biotooptypes aan het bezetten is, waarbij verminderde schuwheid t.a.v. de mens daartoe gewoon een noodzakelijke voorwaarde is (verkorting van de vluchtafstand).

Een dergelijk fenomeen blijft merkwaardig, maar is, op zich, helemaal niet uitzonderlijk. Zo is het onder ornithologen bv. algemeen geweten dat de gewone Merel, een soort waarvan er thans in elke tuin wel minstens één koppel broedt of er in elk geval zeer vaak te zien is, vóór de jaren '50-'60 een heel stuk zeldzamer was en in vorige eeuw zelfs nog als een schuwe, moeilijk waar te nemen bosvogel beschreven werd. Een analoge trend geldt bv. ook voor de Houtduif of, nog extremer, gezien de soort vroeger gewoon zelfs niet voorkwam bij ons, voor de Turkse tortel.

Genoemde soorten (maar ook nog andere) hebben alle duidelijk en in belangrijke mate hun vluchtafstand t.o.v. de mens verkort, zodat tal van nieuwe biotooptypes ter beschikking kwamen, en dit op relatief korte termijn (10-20 jaar). Veronderstelde uitzetting van in gevangenschap gekweekte of elders weggevangen dieren is, in deze gevallen, evenwel nooit aan de orde geweest.

Dat een populatie snel, a.h.w. "zienderogen", kan uitbreiden zoals thans met de Vos het geval blijkt, is heel logisch wanneer men de klassieke populatiegroeicurve beschouwt (cf. figuur). Voor een goed begrip dient daarbij eerst een beetje 'theorie' gegeven te worden.

Deze curve stelt met name het verloop voor van de populatiedensiteit in functie van de tijd, wanneer een soort een voor haar geschikt, nieuw terrein gaat koloniseren. Zij heeft een typisch S-vormig verloop, wat inhoudt dat de aangroeisnelheid van een populatie aanvankelijk traag verloopt (onderste vlakke gedeelte

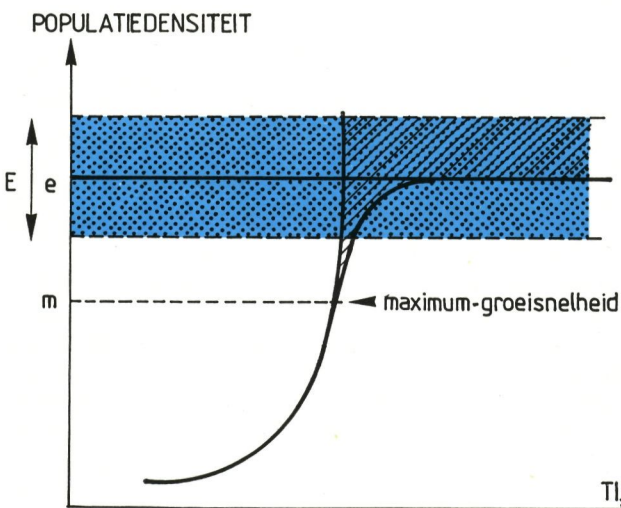
van de curve), vervolgens zeer sterk (exponentieel) gaat toenemen (steile gedeelte van de curve), en tenslotte weer afneemt om uiteindelijk zelfs nul te worden (bovenste vlakke gedeelte van de curve). Wanneer dit laatste het geval is, heeft de populatie haar evenwichtsniveau (e op de figuur) bereikt: bij deze dichtheid is het aantal dieren in evenwicht met de mogelijkheden en beperkingen van het leefgebied of biotoop. Men zegt dat de "biotoopcapaciteit" of draagkracht van het milieu bereikt is.

Het schuin gearceerde gedeelte in de figuur, d.i. de afwijking t.o.v. de exponentiële curve, wordt daarom ook de milieuweerstand genoemd. In werkelijkheid gaat het, uiteraard, om een dynamisch evenwicht, waarbij populatieschommelingen (o.m. seizoensafhankelijk) rond een gemiddelde waarde zich binnen zekere grenzen (E op de figuur) blijvende voordoen.

Het mag duidelijk zijn, dat in streken waar het aantal Vossen zeer snel stijgt zoals met name in de Vlaamse Ardennen, we thans volop te maken hebben met de populatie-aangroefase zoals uitgedrukt door het steile gedeelte van de curve (waarbij m op de figuur de situatie van maximale aangroeisnelheid voorstelt). Inderdaad zijn, sinds een tiental jaren reeds en vrij regelmatig, op een aantal plaatsen in de Vlaamse Ardennen af en toe Vossen gesignaleerd. Enkele van deze zwervers zijn klaarblijkelijk een tijdlang ontsnapt aan het dodende verkeer of geweervuur. Er mag bovendien misschien wel verondersteld worden dat enkele jagers en jachtwachters de wettelijk ingestelde jachtvrije periode t.a.v. Vos (februari tot juni, cf. voortplantingstijd) gedurende de jaren 1989-'91 enigszins hebben gerespecteerd. Deze relatief lange periode van min of meer 'verborgen' uitbreiding komt overeen met het onderste vlakke gedeelte van de besproken curve, en heeft de basis gevormd voor de hedendaagse snelle uitbreiding. Om de gedachten in dit verband te vestigen kan men zich bv., inbeelden dat één koppel Vossen het eerste jaar vijf jongen voortbrengt, terwijl, in het tweede jaar, dit koppel niet alleen opnieuw vijf jongen ter wereld brengt, maar de (vrouwelijke) jongen van het eerste jaar op hun beurt eveneens jongen aan de populatie toevoegen. Op enkele jaren tijd kan zich aldus, tijdelijk, a.h.w. een 'explosie' inzake de aantallen van een soort voordoen.

De vrees dat dit fenomeen tot een "plaag" of "pest" zou leiden is echter volkomen ongegrond, zoals de figuur ook duidelijk laat zien. De 'milieuweerstand' gaat precies bewerkstelligen dat de populatie-aangroei niet onbeperkt doorgaat. Concreet vertaald betekent dit dat factoren als voedselaanbod en leefruimte op zeker ogenblik in die mate beperkend gaan optreden dat het aantal dieren op een gegeven plaats min of meer constant blijft (geboorte en sterfte, emigratie en immigratie compenseren elkaar).

Het is dit verband uiterst belangrijk te noteren dat de populatiedichtheid van een roofdier afhankelijk is van de populatiedichtheid van de prooi-soorten, en **niet omgekeerd**. Zo zal het aantal Vossen niet bepalend zijn voor het aantal muizen (het hoofdvoedsel van de Vos) in een gebied, maar precies omgekeerd. Een hoge muizen-dichtheid laat meer Vossen toe, waarbij de onderscheiden vosseterritoria kleiner worden. Op deze 'samendrukbaarheid' van territoria staat evenwel een grens, gezien elk dier een minimum-leefruimte voor zich zal opeisen (territorialiteit) teneinde steeds een toereikende voedselvoorziening en een voldoende aantal veilige schuil- en rustplaatsen ter beschikking te hebben.

Klassieke populatiecurve; verloop van de populatiedichtheid in functie van de tijd. Zie tekst.

Jongens in hun hol

Foto: NCBR

Het is dus te verwachten dat de vossenpopulaties in Vlaanderen zich spoedig, en volledig spontaan, zullen gaan stabiliseren en dit weliswaar, op een (sterk) verhoogd niveau t.o.v. vroeger. Het bewijst dat, ook in onze hedendaagse natuur, er wel degelijk nog een plaats is voor dit oorspronkelijk in onze streken algemeen voorkomende roofdier. Niet het verschijnen van de soort, maar precies zijn jarenlange afwezigheid is als een onnatuurlijk fenomeen te beschouwen. Elke rechtgeaarde natuurbeschermers zal de komst van de Vos dan ook als een welgekomen natuurverrijking toejuichen.

Dat er bij de waargenomen (geschoten) dieren (kwaliteits)verschillen inzake de pels worden geconstateerd, is daarbij doodnormaal: niet alleen komen bij onze Vossen van nature zekere kleurschakeringen — van donkerder naar bleker — voor, de toestand van de vacht is ook een uitdrukking voor de algehele conditie van het dier. Gevestigde territoriumhouders verkeren, wegens betere voedsel- en schuilmogelijkheden, doorgaans in een betere conditie dan zwervende dieren. Laatst genoemde lopen uiteraard hogere risico's, worden meer opgemerkt en worden eerder gedood dan de andere. Onder deze zwervers bevinden zich proportioneel ook meer mannelijke dieren, gezien een gevestigde (mannelijke) territoriumhouder doorgaans wel enkele wijfjes in zijn omgeving duldt, maar geen andere volwassen mannetjes.

Als globaal besluit kan dan ook gesteld worden dat de recente **populatietoename van de Vos** in de Vlaamse Ardennen, maar ook elders in Vlaanderen en in delen van Wallonië, **perfect langs natuurlijke weg tot stand kan zijn gekomen**. Verhalen in verband met massale uitzettingen van in gevangenschap gekweekt of elders gevangen dieren blijken daarbij pure verzinsels te zijn, of op zijn minst als volstrekt onwaarschijnlijk te moeten worden bestempeld.

Welke consequenties er aan de verhoogde vossendensiteit moeten gekoppeld worden, komt hiernavolgend kort aan bod. Voor uitgebreide achtergrondinformatie in dit verband zij verwezen naar enkele vorige bijdragen (zie verder).

Geen gevaar voor hondsdelheid

Vossen worden, ook bij een breed publiek, stevast geassocieerd met hondsdelheid (of rabiës) en daarom als een latent gevaar voor de mens beschouwd. Op zich is

delen van Afrika en Azië heerst een andere vorm van hondsdelheid, die met name door huisdieren en niet door wilde dieren wordt verspreid — en waarbij jaarlijks wel mensen sterven), is de bestrijding ervan geen onbelangrijk aandachtspunt vanwege de overheid, omdat het uiteindelijk om een dodelijke ziekte gaat, en de risico's op besmetting, in sommige gebieden althans, niet onbestaande zijn.

Daarmee is onmiddellijk ook een essentieel punt naar voor gebracht: het risico is gebiedsafhankelijk. De ziekte, die als een epizoötie (= 'epidemie' onder dieren) optreedt, kan maar blijven bestaan als de dichtheid van Vossen hoog genoeg is. Wanneer, statistisch beschouwd, een zieke Vos — die spoedig sterft en dus slechts kortstondig die ziekte aan een soortgenoot kan overbrengen — gemiddeld genomen minder dan één individu kan besmetten, verdwijnt de ziekte vanzelf.

In dit verband zijn, m.b.t. de recente populatieuitbreiding in Vlaanderen, twee punten aan de orde:

□ hoewel op dit moment, uiteraard, niet exact kan voorspeld worden op welk dichtheidsniveau de vossenpopulatie zich zal stabiliseren is het, overeenkomstig de aanwezige biotopen, zéér onwaarschijnlijk dat deze dichtheid zo hoog wordt dat een rabiës-epizoötie kan optreden;

□ indien dit zich tóch zou voordoen (wat op zich dus als volstrekt onwaarschijnlijk geldt), is dit noch te voorkomen noch te bestrijden door het aantal Vossen, hetzij via jacht hetzij via een andere techniek, proberen te reduceren.

M.a.w. als de terreingesteldheid een dichtheid toelaat die een epizoötie kan in stand houden, dan is bestrijding van de Vos gewoon onbegonnen werk. Jarenlange ervaring in met rabiës besmette gebieden laat daarover absoluut geen twijfel bestaan. Het is precies ook daarom dat men o.m. in Wallonië en Duitsland is afgestapt van het vergassen van holen (cf. hoger). Men poogt nu in de besmette gebieden, via een entstof aan lokaas toegevoegd, de vossenpopulatie immuun te maken tegen het virus (orale immunisatie). Daarbij is het de bedoeling de besmette gebieden tot steeds kleinere eilanden terug te dringen. De vooruitzichten in dit verband zijn zeer belovend; België kan zelfs als één van de voortrekkers in het onderzoek ter zake genoemd worden.

Problemen met jachtwild en pluimvee?

Niet toevallig is alle heibel rond de Vos uiteindelijk, terug te brengen tot jagers of direct-aanverwante bronnen: zij vrezen met name voor hun wild.

Ten aanzien hiervan kunnen we kort zijn: hoewel het hoofdvoedsel van de Vos uit diverse soorten muizen bestaat, wordt ontegensprekelijk, af en toe ook een stuk jachtwild als prooi gegrepen.

Daarbij gaat het in wezen om concurrentie tussen Vos en jager. Het hoeft dan ook weinig verdere uitleg wat de respectievelijke visie in dit verband is van de jager en de (niet-jagende) natuurbeschermers. Een dergelijk meningsverschil is echter het voorwerp van een maatschappelijke discussie. Wel moet met klem benadrukt worden dat het onjuist is te beweren dat de Vos een bedreiging zou vormen voor de overleving van zijn prooi-soorten en dat zijn bejaging daarom noodzakelijk zou zijn. Zoals hoger al aangegeven zal het evenwichtsniveau van de vossenpopulatie bepaald worden door het prooi-aanbod, en

Staande vos

Foto: J. De Meester, NCBR

deze associatie niet verkeerd: Vossen zijn inderdaad de voornaamste verspreiders (én slachtoffers) van een bepaalde vorm van rabiës. Hoewel in geen enkel West-Europees land mensen aan deze ziekte sterven (in landen rond de Middellandse Zee, Oost-Europa en in grote niet omgekeerd. Er is dus een wezenlijk verschil tussen enerzijds, het waarborgen van een jachtoogst en anderzijds, het vermeende gevaar voor uitroeiing van soorten. Een veel gehoord tegenargument in dit verband, met name dat de vossenpopulatie kunstmatig groot kan worden dankzij allerhande eetbaar afval door de mens achtergelaten, moet sterk gerelativeerd worden. Alleen op zeer lokaal vlak kan in dit verband van een reële invloed gewaagd worden, bv. in steden (jawel), of nabij grote vuilnisbelten.

Wat mogelijk problemen voor pluimveehouders betreft, geldt maar één antwoord: boer, let op uw ganzen! In deze context betekent dit het zorgen voor een afdoende omheining en een veilig hok. Dat daar bepaalde (doch eenmalige) onkosten aan verbonden zijn is duidelijk; het op deze manier rekening dienen houden met 'de natuur' moet evenwel als onvermijdelijk worden beschouwd (het heeft er alle schijn van dat de vossenpopulatie zich niet meer zal laten terugdringen) en inherent aan het leven op het platteland. Het is alleen omdat deze situatie hier nieuw is, dat er zo'n heisa rond gemaakt wordt. In

gebieden waar de Vos al sinds mensenheugnis in grote dichtheden voorkomt (Hoog-België, Duitsland, Frankrijk,...) haalt een zeldzame "gestolen" kip al lang geen krantekoppen meer.

Het illustratiemateriaal werd bereidwillig ter beschikking gesteld door de Nationale Campagne Bescherming Roofdieren (NCBR). Deze vereniging spant zich reeds jaren in voor een betere bescherming van onze inheemse roofdieren, o.m. de Vos.

Inlichtingen en informatie: NCBR, Postbus 10 B, 9890 Gavere.

Literatuur

Voor verdere achtergrondinformatie zij verwezen naar:

- 'Over Vossen, hondsdelheid en vossejacht'. *Wielewaal* maart-april 1989, p. 50-55.
- 'Enkele beschouwingen naar aanleiding van de recente jacht-actualiteit'. *Wielewaal* november-december 1991, p. 188-192.
- 'Hondsdelheid. Is de grote doorbraak nabij?'. *De Boskrant* 1989, nr. 3, p. 8-13.
- 'Problematiek rond de jachtbeoefening'. AROL, Dienst Groen, Waters en Bossen. RUG, Labo voor Bosbouw, *SEB-rapport* nr. 14, 1987, 135 p.

Koen Van Den Berge, Wijnhuizenstraat 157, 9620 Zottegem.

Meer bosreservaten in de Vlaamse Ardennen: succesvolle Bossen-Studiedag te Oudenaarde

Paul Van Ceunebroeck

Zaterdag 5 oktober 1991. Zaal De Zalm is gezellig gevuld met zo'n honderd geïnteresseerden. Een kennerspubliek, dat beroepshalve of als vrijwilliger, een meer dan modale belangstelling laat blijken voor het bosbeleid in de Vlaamse Ardennen. Opvallend toch wel: de afwezigheid van lokale politici, die het onderwerp net te gespecialiseerd en te gedetailleerd vonden. Hoewel zij toch een deel van onze bossen moeten beheren en het beleid zullen bepalen.

Graven in een ver verleden

Hoe delikaat de omgang van de mensen met de historische natuurwaarde van de bossen wel is, blijkt uit de historisch-ecologische studie van de heren Guido Tack, Paul Van Den Brecht en Martin Hermy. Onze tijd is amper een momentopname in een duizendjarige loop, die door deze onderzoekers minutieus werd gereconstrueerd. Een huzarenstukje, dat verrassend nieuw en

boeiend overkwam in hun referaat. Van onze samenleving met haar enorme technologische en wetenschappelijke mogelijkheden mag verwacht worden dat zij geen grove historische flaters meer begaat, maar dat zal gestreefd worden naar duurzaamheid, naar een verstandig beheer, ook en vooral naar de verre toekomst toe. Dat de bossen in de Vlaamse Ardennen rijker zijn aan bos- en zoomplanten en aan houtige planten dan in de omringende regio's, vermoedden wij al eerder, maar wordt met deze studie wetenschappelijk bevestigd. Een merkwaardige en waardevolle bijdrage om de realisatie van een Regionaal Landschap hic et nunc te argumenteren. Tijdsnood maakte voortijdig een einde aan deze opzienbarende referaten. Dit smaakt naar meer!

Een ministeriële richtlijn voor "onze" bossen

Dat ook het kabinet Kelchtermans bereid is om een nieuwe, ecologische koers te varen, bleek uit het standpunt van de minister, gebracht door senator Quintelier. Wij onthouden de bereidheid om werk te maken van bosreservaten, waarbij het Bos te Rijst en het Neigembos bij naam genoemd werden. Het educatief Boscentrum te Grimminge (Geraardsbergen) zal beroep doen op onze deskundige inbreng en (last but not least) zal een derde beleidsnota voor Waters en Bossen compleet gewijd zijn aan de bossen in de Vlaamse Ardennen. Positief nieuws dus, maar toch opletten met die mooie beloftes. Maar zeer zeker een bevestiging van de vaste wil om natuurverenigingen als SOW en Wielewaal dicht bij het milieu- en natuurbeleid in het algemeen en het bosbeleid in het bijzonder te betrekken in een geest van samenwerking en onderlinge ondersteuning.

De Bossen van Vlaanderen

Hoe de Dienst Waters en Bossen het nieuw bosbeleid in het Vlaamse Gewest ziet, werd door Vera Dua uit de doeken gedaan. Wij onthouden de nieuwe optie om aan de bossen diverse functies toe te kennen. Niet enkel de houtproductie, maar ook het natuurbehoud, de milieusanerende rol, de wetenschappelijke waarde en de sociale rol (lees recreatie) zouden in de toekomst zorgvuldig afgewogen moeten worden. Het nieuwe Bosdecreet opent de mogelijkheid naar deze verschillende functies. Graag willen wij met Waters en Bossen front

Bronbos te Schorisse

Foto: J. Vanheuverwijn

vormen tegen de belagers van onze bossen: grondspeculanten, landbouw, recreatie... Of de voorziene subsidies zullen aanslaan en of de nieuwe koers een waarborg vormt om in deze bosarme provincie tot uitbreiding van het bosareaal te komen valt nog af te wachten.

Toeristenerosie als bedreiging

Lieven Kinds, alfa en omega van deze studiedag, bekeek met argusogen de gedragingen van de bosrecreanten. Hij had zo zijn bedenkingen bij de sociale rol van het bos. De relatie natuurtoerisme is duidelijk een dubbele haat-liefderelatie waardoor beide functies dikwijls lijnrecht tegenover elkaar komen te staan. De brave toerist is zich dikwijls van geen kwaad bewust, maar de bosbeheerders moeten wél beter weten. Wij huiveren bij de komst van de horden massatoeristen, crossfietzers, motocrossers, oriëntatielopers en sommige jeugdverenigingen. Je kan de recreatieve functie van een bos niet negeren, maar door informatie dienen de bosgebruikers gekanaliseerd, geleid en begeleid te worden om te vermijden dat een recreatiebos weggeconsumeerd wordt. Ook hiervoor zijn vaste afspraken en onderlinge samenwerking tussen alle belangengroepen aangewezen. Bosreservaten dienen hermetisch gesloten voor elke recreant.

Leren uit de fouten van het verleden (?)

Ir. Peyskens verdedigde het beleid van de Oostvlaamse bosbouwers met enig gevoel voor humor, dat soms naar ironie neigde. Blijkbaar zit de kritiek van uit milieuhoeke diep geworteld bij deze mensen, die moeten leven met de blunders van vroeger. De kenmerken van het bosbeheer voor de toekomst ogen nochtans natuurvriendelijker. Als dit nieuw beleid nu ook nog consequent wordt doorgevoerd, dan hoeven er geen onoverkomelijke meningsverschillen te zijn tussen de Dienst Waters en Bossen en de milieuverenigingen. Hopelijk betekent de studiedag een grote stap voorwaarts naar een hechte en vriendschappelijke samenwerking tussen beide groepen. De Strijdbijl begraven kan voor onze bossen een kans zijn om de natuurwaarde te vergroten.

Het standpunt van onze Bossenwerkgroep

Namens de organiserende verenigingen sprak Koen Van Den Berge zijn twijfels uit over een verzoening van al de verschillende functies van een bos. Het benadrukken van één functie per bos kan aangewezen zijn om veelzijdige halfslachtigheid te vermijden. Natuurbehoud wordt in deze struggle for life nog te weinig gewaardeerd als hoofdfunctie. Enkele cadeautjes uit de kleine, sterk versnipperde, bosjes van de Vlaamse Ardennen zijn onvoldoende om dat rijke ecosysteem te bewaren. Terugschroeven van de bosexploitatie, beperkingen voor de recreanten en het toewijzen van een beschermend statuut voor de ecologisch rijke bossen in de streek zijn de prioriteiten van de werkgroep. Omdat privébossen (75 % van het totaal) meestal produktiebossen zullen blijven, vraagt de milieubeweging dat het Bos te Rijst, het Parikebos, het Hasselbos en het Beiaardbos formeel als bosreservaten zouden erkend worden. De andere bossen zouden hun multifunctionaliteit kunnen behouden. In onze eigen ogen een zeer redelijk, aanvaardbaar en haalbaar standpunt.

Bloeiende Boshyacinten in Wielewaalreservaat Beiaardbos

Foto: J. Vanheeuverswyn

De eindbalans

Als confrontatie tussen beleids mensen, bosbouwers en milieuwerkers bezat deze (lange) studiedag een hoge informatieve waarde. Meer zelfs, wij geloven dat door deze brainstorming alle betrokken belangengroepen dichter bij elkaar gekomen zijn en een langdurige samenwerking moet mogelijk maken. Naar de andere ruimtegebruikers (toerisme, landbouw, huisvesting, infrastructuur) toe, kan deze dag zijn vruchten afwerpen om een gezamenlijk standpunt naar voor te brengen. Want vroeg of laat zullen wij de confrontatie moeten aangaan met deze andere gebruikers. Dit kan alleen in een zeer breed overlegforum, waarbij alle betrokkenen rond de tafel gaan zitten. Hiervoor kan een Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen een pioniersrol spelen en een spreekgestoelte vormen. Wij werken verder in die richting.

Met onze speciale dank aan alle aanwezigen, de vele helpende handen, alle sprekers, dagmoderator Karel De Waele en zeer speciaal aan duivel-doet-al Lieven Kinds. De Bossenstudiedag was een zoveelste voltreffer voor SOW en Wielewaal, waarvan het belang op zeer lange termijn niet mag onderschat worden. Bijzondere dank aan het Hoofdbestuur van de Dienst Waters en Bossen voor de mede-organisatie.

Paul Van Ceunebroek

Regionaal landschap Vlaamse Ardennen:

Eddy Raepsaet

Help, onze open ruimten verdwijnen !

Onze westerse samenleving kent de laatste 20 jaar een aantal ontwikkelingen die ons leven, ons gedrag, onze wereld, onze leefomgeving ingrijpend beïnvloeden. Denken we maar aan :

- * de informatietechnologie, de computer
- * de fusies en schaalvergroting bij bedrijven
- * Europa '92: een grote interne markt
- * een andere landbouw: mechanisatie, krachtvoerders, afname van areaal en aantal bedrijven, ruilverkaveling, bio-industrie
- * verkeer: we worden mobieler, we aanbidden onze auto, er zijn geen afstanden meer
- * openlucht recreatie: meer vraag naar intensieve recreatie midden in het groen (bungalowparken, pretparken, vakantiedorpen,...).

Het zwakke broertje bij dit alles is ongetwijfeld de natuur. De geschetste ontwikkelingen drukken heel duidelijk hun stempel op natuur en landschap, op de open ruimte. Er is immers een stijgende vraag naar meer ruimte, waardoor natuur en landschap verarmen en grote open ruimten verdwijnen.

Natuurbehoud is niet meer voldoende en moet verruimd worden met natuurontwikkeling. Hierbij kan gestreefd worden naar :

1. het verwerven, kopen van de open ruimte: dit is onbetaalbaar en betekent ook een scheiding van de diverse functies (menselijke activiteiten)
2. het naast elkaar laten voortbestaan van de menselijke activiteiten, die er zich kunnen ontwikkelen in functie van de landschappelijke en biologische rijkdom van de streek: dit betekent verweving van functies.

Natuurpark ? Landschapspark ? Regionaal landschap ?

Wat voorafgaat is van toepassing in heel West-Europa, maar zeer zeker in Vlaanderen. Ons Vlaamse landje is immers klein in oppervlakte en heeft een sterke dichtheid aan bevolking en industriële activiteiten. Grote open ruimten beschermen is dan ook moeilijker bij ons dan in het buitenland. Onze burens staan op dit vlak al heel ver. Het vroegere West-Duitsland heeft momenteel 66 Natuurparke, samen goed voor een 20 % van de totale oppervlakte (4 x zo groot als Vlaanderen). Frankrijk telt 25 Parcs Naturels Regionaux wat ongeveer met 6 % van het grondgebied overeenkomt. Groot-Brittannië heeft 38 Areas of Outstanding Beauty en dit betekent 13 % van de oppervlakte van Engeland en Wales. Nederland

spreekt van 20 Nationale Landschappen. In eigen land heeft Wallonië 2 Parcs Naturels en 8 in voorbereiding.

En Vlaanderen ? Wettelijk is er nog niets, maar het ziet er naar uit dat er ook bij ons werk gemaakt wordt van de integrale bescherming van grote gebieden. Na de termen natuurpark en landschapspark is nu definitief gekozen voor "regionaal landschap". Een definitie om wat duidelijkheid te scheppen :

Regionale landschappen zijn samenhangende gebieden van minstens 10.000 ha, waarin de diverse menselijke activiteiten — wonen, werken, verplaatsen, ontspannen,... — zo geordend zijn dat de nodige dichtheid aan natuur- en cultuurwaarden van de regio behouden blijft. De biologische, landschappelijke en cultuurhistorische rijkdom van de streek moet de toetssteen worden voor de sociale en economische ontwikkeling van de regio.

Met andere woorden regionaal landschap en ook de diverse buitenlandse benamingen dekken allen dezelfde lading, nl. **de menselijke activiteiten blijven er, ontwikkelen zich, maar steeds in functie van natuur en landschap omdat deze juist de troeven van de streek zijn !!**

In Vlaanderen komen het Hageland, de Hoge Kempen, Herk en Mombeek, het Meetjesland, het Westvlaams Heuvelland, de Vlaamse Ardennen in aanmerking om als regionaal landschap erkend te worden.

Wat betekent dit nu concreet voor de Vlaamse Ardennen ?

Huisvesting

Een landschappelijk mooie streek is aantrekkelijk om er in te wonen; elkeen midden de wijde natuur, in de open

Brakelbos

Foto: G. Mornie

Watermolen

Foto: G. Mornie

ruimte laten bouwen, betekent op termijn geen open ruimte meer en geen waardevolle Vlaamse Ardennen meer. Regionaal landschap betekent anderzijds ook geen Bokrijksituatie! Wel aandacht voor:

- strikter toepassen van het gewestplan
- inbreiding in plaats van uitbreiding
- geen opvulregel
- geen minidecreet Akkermans
- fasen van het aansnijden van nieuwe woongebieden
- maatregelen om leegstand en verkrouting tegen te gaan
- maatregelen tegen onbebouwde percelen in de dorpskernen.

Tewerkstelling

Ook in een regionaal landschap is tewerkstelling belangrijk; het wordt geen wegwijzend, economisch achter-

Kluisbos - Kruisbergen. Erosie door overbetreding.

Foto: J. Vanheueverswyn

gebleven gebied. Toch moet het duidelijk zijn dat niet elke industrie in de Vlaamse Ardennen welkom is. Vooral een milieuvriendelijke tewerkstellingspolitiek moet aan bod komen in een regionaal landschap.

- industrie moet geconcentreerd worden in Ronse, Oudenaarde en Zottegem
- ambachtelijke zones in de andere gemeenten
- inplantingen moeten met de grootste zorg voor omgeving en landschap gebeuren
- vooral tertiaire en kwartaire tewerkstelling moet aangetrokken worden.

Verkeer

Een landschappelijk waardevol gebied kan nieuwe, grote verkeersassen best missen; deze brengen een zuigefect teweeg: bewoning en dienstverlenende bedrijven vestigen zich langs deze assen, waardoor de onveiligheid vergroot en de oorspronkelijke transportfunctie in het gedrang komt.

- geen bijkomende grote verkeersassen
- de bestaande wegen verbeteren en veiliger maken voor alle weggebruikers
- meer aandacht voor verkeersleefbaarheid in de dorps- en stadskernen: zone 30, woonerven, verkeersdrempels, verkeersvrije straten, herwaarden van voetwiegels, fietspaden.

Landbouw

De Vlaamse Ardennen zouden de Vlaamse Ardennen niet zijn zonder het eeuwenlang beheer van de landbouwer. In een regionaal landschap moeten natuur en landbouw samen de strijd aanbinden tegen de versnippering, de teloorgang van het platteland. De landbouw moet in staat gesteld worden het landschap ecologisch mee te helpen beheren. Gedaalde opbrengsten moeten ernstig vergoed worden via beheersovereenkomsten. De landbouwer moet kunnen blijven op een rendabel, modern en milieuvriendelijk familiaal bedrijf.

- sluiten van vrijwillige beheersovereenkomsten
- stimuleren van erfbeplantingen
- bevorderen van biologische land- en tuinbouw
- het promoten van eigen streekprodukten met kwaliteitslabel
- het opnemen voor de familiale landbouwbedrijven en het weren van bio-industrie

Recreatie en toerisme

De erkenning van een gebied als regionaal landschap zal ongetwijfeld de recreatieve druk toenemen. Het is dus van het grootste belang dat recreatie en toerisme niet bedreigend, maar ondersteunend zijn voor het regionaal landschap.

- gecoördineerd streektoerisme
- promoten van wandel- en fietstoerisme
- meer natuurgerichte recreatie
- geen grootschalige projecten (vakantiedorpen,...)
- bosrecreatie beperken en in goede banen leiden (infopanelen, bezoekerscentra, afsluiten van delen van het bos, geen horeca en gemotoriseerd verkeer in het bos).

Natuur en milieu

- uitbouw van een natuureducatief centrum voor de Vlaamse Ardennen (o.a. bosklassen)
- correct toepassen van het wegbermbeleid

- algemene uitbreiding van de natuurgebieden
- intergemeentelijke milieudienst
- aandacht voor waterzuiveringsbeleid en beekbeheer en gericht op ecologisch herstel van de kleine waterlopen (bevoegdheid gemeente)
- opstellen van een gemeentelijk natuurontwikkelingsplan in het kader van regionaal natuurontwikkelingsplan
- uitbreiding en ecologisch beheer van openbare bossen
- aanleg en onderhoud van lijnvormige landschapselementen (hagen, bomenrijen, houtkanten) via financiële stimulansen
- coördinatie voor de selectieve inzameling van afvalstoffen (in het kader van het milieuconvenant) en de eventuele verwerking ervan
- jaarlijkse aanplant van streekeigen begroeiing langs wegen of op eigen gronden
- gemeentelijke verordeningen i.v.m.
 - * streekeigen beplantingen bij bouwvergunning
 - * kapverordening
 - * geringe reliëfwijziging
 - * uitrijden mest en aanvoer mest van buitenuit
 - * afvalverbranding
 - * lawaai
 - * visuele vervuiling.

In het algemeen kan gesteld worden dat de oprichting van een regionaal landschap een aantal beperkingen zal inhouden (niet alles kan nog overal!!), maar tevens mogelijkheden en garanties:

- * wonen in een prachtige streek, waar rust en stilte nog bestaan, waar de mens opnieuw voeling krijgt met moeder natuur
- * opvang van een deel van de recreanten en toeristen die ontspanning en openluchtrecreatie dicht bij huis en op een rustige manier willen
- * natuureducatie, wat toelaat op het belang van natuur, milieu en landschap te wijzen, van in de jonge jaren en "on the field"
- * voorzien in een nieuwe werkgelegenheid in de recreatie, horeca, natuur- en milieusector, tertiaire en kwartaire sector.

Stand van zaken voor de Vlaamse Ardennen

Tegelijkertijd met het MINA-plan voor Vlaanderen van Minister Kelchtermans (14.2.90) verscheen het themanummer van Onze Streek, het ledentijdschrift van de regionale milieuvereniging Stichting Omer Wattez. Daarin werd onomwonden de integrale bescherming bepleit van de Vlaamse Ardennen. Dit voorstel, zeg maar een heus plan voor de regio, kreeg nogal wat aandacht in de pers en lokte ook vrij veel reacties uit. Sindsdien zijn reeds een 160-tal voorlichtingsactiviteiten

doorgegaan voor allerlei instanties en overheden, organisaties en verenigingen. Samengevat komt dit neer op:

- * overleg met diverse belangengroepen: landbouw, middenstand, recreatie, industrie, werknemers
- * contacten met politieke partijen, ook met diverse streekparlementairen van alle partijen
- * contact met het Ministerie van Leefmilieu en Natuurbehoud, zelfs een onderhoud met minister Kelchtermans zelf
- * overleg met de schepencolleges van de 8 betrokken gemeenten met name Brakel, Horebeke, Kluisbergen, Maarkedal, Oudenaarde, Ronse, Zottegem en Zwalm.

Er is een folder en een poster als promotiemateriaal.

Het project, ingediend bij de Koning Boudewijnstichting, levert een toelage op waarmee een persoon voor 1 jaar full-time aan de slag kan voor het regionaal landschap.

Een nieuwe vzw Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen wordt binnenkort opgericht, waarvan, naast de milieu- en natuurverenigingen, ook de gemeenten en socio-economische belangengroepen deel uitmaken.

Om meer druk te kunnen uitoefenen op de Vlaamse overheid, verenigen 6 regionale landschappen zich in een **Vlaams Overleg Regionale Landschappen** (Hoge Kempen, Herk en Mombeek, Hageland, Meetjesland, Westvlaams Heuvelland en de Vlaamse Ardennen). Een officiële erkenning als proefprojecten regionaal landschap en een financiële ondersteuning zijn de inzet van besprekingen met het Ministerie van Leefmilieu en Natuurbehoud.

Toekomst

De nieuwe vzw Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen zal moeten bewijzen wat hij waard is: het gespreksforum zijn voor alle belanghebbende partijen uit de regio met de bedoeling een duurzame streekontwikkeling uit te bouwen. Er zal hard moeten gewerkt worden aan een regionale visie; coördinatie tussen de 8 gemeenten in het kader van het milieuconvenant kan plaatsgrijpen binnen RLVA. Verder moet blijvend aandacht besteed worden aan promotie en voorlichting.

Belangrijk is uiteraard ook de tot standkoming van een decreet dat de oprichting en betoelaging van regionale landschappen regelt. In het Mina-plan was 1990 voorgesteld...!

De huidige beperking van RLVA tot 8 gemeenten betekent geenszins dat dit zo hoeft te blijven; uitbreidingen naar de streek van Geraardsbergen en zelfs zuidwaarts over de taalgrens met "Region des Collines" zijn zeer goed mogelijk.

Wordt 1992 het jaar van de doorbraak van regionale landschappen?

Eddy Raepsaet, coördinator RLVA

ZOEKERTJES

TE KOOP:

LEITZ 10x40, waarde 44.000 F. voor 2.000 F. Tel. 03/383 12 37.

TE KOOP:

KOWA TS-3 - 50 mm. Rechte inkijk met oculairs (20 x) + (32 x). Perfecte staat. Verkoop wegens dubbel gebruik. Vraagprijs: 12.000 F. (Tel. 056/21 70 46).

TE KOOP:

Polarex-telescoop in perfecte staat! 16 - 24 - 36 - 60 x 70 mm, alle oculairs voorhanden! Prijs overeen te komen. G. Geeraerts, Heidedijk 25, 3271 Averbode, tel. 013/77 74 38.

KIJKEN EN BELEVEN

HABICHT AT 80

Erbij zijn zonder te storen — dat wordt mogelijk gemaakt door de nieuwe teleskoop SWAROVSKI HABICHT AT 80.

Het toestel valt niet alleen op door de schoonheid van z'n design, maar ook door z'n innerlijke structuur, die de vrucht is van een lange ervaring in de vervaardiging van optische precisie-instrumenten.

Een ultzonderlijke beeldkwaliteit, vliegensvlugge scherpstelling, extreme robuustheid, waterdichtheid, foto-adaptor voor eksklusieve opnames... dat zijn slechts enkele van de ongeëvenaarde voordelen.

Waag U aan een blik! Uw speciaalzaak zal U met veel plezier meer uitgebreide technische informatie geven.

TYROLIT BELGIUM NV
Afd. SWAROVSKI OPTIK
Bollinckxstraat 43 • 1070 Brussel

SWAROVSKI OPTIK K.G. • A-6060 HALL IN TIROL • AUSTRIA

Voor u gesprokkeld

Bronnen: Boerderij 16.7.91, Dutch Birding 13/5, Feuille de Contact Aves 1991/6, Naturschutz Heute 1991/1, Nos Oiseaux 1990, L'Oiseau-Magazine 1990, Vogeljaar 39/5

— Positief nieuws uit het buitenland:

* *Ooievaar* (1990)

Nederland: van 3 wilde en 10 gemengde paren vliegen 31 jongen uit.

Duitsland: ex-DBR: 640 broedkoppels (627 in 1989), ex-DDR: ca. 2500 koppels.

Frankrijk: meer dan 110 koppels (voorlopig totaal).

Zwitserland: 160 koppels (152 in 1989).

* *Purperreiger*

Nederland: ca. 285 koppels in 1989 (ca. 270 in 1988).

* *Rotgans*

Mag in Nederland niet meer worden geschoten.

* *Grijze wouw*

Frankrijk (1990): eerste gelukt broedgeval.

* *Kraanvogel*

Frankrijk: sinds 1986 nestelt jaarlijks een koppel in een moerasgebied van het departement Orne.

* *Kortteenleeuwerik*

Zwitserland: eerste gelukt broedgeval in 1989.

* *Oeverwaluw*

Nederland: minstens 11.000 broedkoppels in 1989, wat een toename betekent van bijna 47 % ten opzichte van 1988. Maar in 1990 werd weer een achteruitgang vastgesteld: 7837 broedkoppels.

* *Brilgrasmus*

Zwitserland: eerste gelukt broedgeval in 1989.

* *Roek*

Mag in Nederland niet meer worden geschoten.

— Jaarlijks worden er in Frankrijk illegaal 10 à 15.000 Ortolanen levend gevangen; daarna worden ze kunstmatig gevoed totdat ze een 100 gram wegen (normale Ortolanen wegen ongeveer 25 gram). Uiteindelijk worden ze verdrinken in een glas armagnac. Prijs van het vogeltje: 150 Franse Frank of 900 BEF, waarna het aan chique restaurants geleverd wordt. Barbaars? Inderdaad. Maar zelfs de president van Frankrijk maakt er geen geheim van dat hij elk jaar zijn dozijn Ortolaantjes lust. Bij zoveel "grandeur" hoort de nodige stilte!

— In franstalige jagerskringen gaan er stemmen op om de jacht op lijsters in Wallonië te heropenen. In 1991 mochten er daar nog meer dan 33.000 vogels wettelijk gevangen worden waaronder 5.200 Putters, 2.200 Goudvinken, 4.000 Kneus en 7.150 Sijzen.

— Voor één gulden is veehouder W. uit Rockanje, Zuid-Holland (Ned) eigenaar geworden van drie electriciteitsmasten met bijhorend 150 meter laagspanningsnet. Het was voor het eerst dat het energiebedrijf in Rotterdam zo'n verzoek kreeg, maar het wilde graag meewerken. De laagspanningsdraden doen al sinds jaar en dag dienst als dagelijks verzamelpunt voor Boeren- en Huiszwaluwen en Spreeuwen. Met zijn aankoop wil deze veehouder-ornitholoog bereiken dat de duizenden vogels uit de polderomgeving de draden als vertrekpunt blijven gebruiken voor de gezamenlijke tocht naar warmere oorden.

— De aanwezigheid van een Siberische boompieper in Noord-Holland (Ned) in oktober 1990 heeft ertoe geleid

dat vele twitchers getracht hebben de vogel op te jagen door in linie door de voor het publiek afgesloten zeereep te lopen. Men had zich moeten realiseren dat dergelijk gedrag op weinig sympathie werd onthaald bij al diegenen die de ornithologie een goed hart toedragen.

— Op vrijdag 27 september 1991 vertrok omstreeks 12 uur op de Shetlandeilanden (Bri) een Canadese kraanvogel *Grus canadensis*; op zaterdag 28 september 1991 omstreeks 13.30 u. kwam in de omgeving van het Lauwersmeer een niet getermineerde kraanvogel gevlogen die om 15 uur te Bandpolder, Friesland (Ned) als Canadese kraanvogel werd gedetermineerd. We weten niet of deze vogel nog elders is neergestreken maar hij/zij heeft alvast een internationale schare van vogelaars blij gemaakt.

— Uit het domein Planckendael bij Mechelen ontsnapten in 1989 en augustus 1991 twee Jufferkranen. Eén ervan werd in november 1991 doodgevonden onder een hoogspanningsleiding in de omgeving van Keulen, Duitsland.

R. De Fraine

— Nog steeds worden miljoenen vogels geschoten of gevangen in de landen rond de Middellandse zee.

Elk jaar belanden 50 miljoen beschermde Roodborstjes, Leeuweriken en andere zangvogels op Italiaanse borden. In het Spaanse Catalonië worden met lijn gevangen zangvogels ingelegd in alcohol.

Op Malta worden door 10 % van de 300.000 bewoners 4 miljoen wilde vogels geschoten, gekooid en opgezet.

— De Griekse en de Moorse landschildpad komen in het wild voor in het zuiden van Europa. Ondanks de recente wettelijke bescherming worden ze nog steeds gevangen en verkocht, zodat ze sterk bedreigd worden. Traffic Europa die toeziet op de handel in bedreigde diersoorten, doet daarom een oproep geen tuinschildpadden te kopen. Het is de enige manier om deze dieren tegen illegale handelspraktijken te behoeden.

— De Grijze zeehond lijkt zich voorgoed te hebben gevestigd in het Nederlandse deel van de Waddenzee. Hij is daar sinds het begin van de jaren zeventig weer te vinden, nadat het dier er in de achttiende eeuw was verdwenen. Het gaat om dieren afkomstig uit de Britse wateren, waar er in totaal ongeveer 100.000 leven.

In het Nederlandse deel van de Waddenzee zijn er ongeveer 120 Grijze zeehonden geteld. Hun gezondheid is goed. De dieren hebben ook niet te lijden gehad van de ziekte bij de Gewone zeehond. Die ziekte heeft het aantal zeehonden in de Waddenzee drie jaar geleden meer dan gehalveerd.

— Veel zeevogels komen onrechtstreeks om door de zeevisserij. Zo werden in Nieuw-Zeeland 3000 Albatronnen gedood door een botsing met de dunne draden, die door de Russische vissers gebruikt worden bij de vangst van inktvissen. Het nieuws kwam in 1991 in de media, waarop de Nieuw-Zeelandse regering dadelijk deze tuigen verbood.

— In Canada en de Verenigde Staten van Amerika gaat de IJsdruiker zienderogen achteruit. De oorzaken zijn de toenemende recreatie op meren en de beroepsvisserij met grote netten. Bovendien worden de vogels vergiftigd door kwik. Kwik als dusdanig is geen ernstige bedreiging, wel de organische verbindingen zoals methylkwik. Dit hoogtoxisch produkt ontstaat onder invloed van sulfaat-reducerende bacteriën, op hun beurt het gevolg van zure regen en industriële SO₂-uitstoot. Het giftige methylkwik tast het zenuwstelsel van de IJsdruiker aan en vernietigt zo zijn mogelijkheid tot voedselopname en voortplanting.

— Voor de natuur is de Duitse hereniging geen winst. Het niemandsland tussen de twee Duitslanden vormde een opgerept natuurgebied. Door het slopen van het ijzeren gordijn is het er ook met de rust gedaan. Hierdoor gingen o.a. heel wat broedplaatsen van zeldzame vogels verloren.

— Loodvergiftiging tengevolge van de jacht is eveneens de doodsoorzaak van vele vogels, vooral van deze die voorkomen in vochtige gebieden.

In de V.S.A. alleen sterven jaarlijks 2,4 miljoen vogels door het inslikken van loodbolletjes. Percentsgewijs is dit nog een gering aantal, vergeleken bij het aantal dat omkomt in Europa.

De enige oplossing is het vervangen van loodhagel door niet-toxisch metaal.

— De Karavastaslague in Albanië is een ornithologisch belangrijk broedgebied. In 1991 broedden er 35 paar Kroeskoppelikanen, 50 paar Vorkstaartplevieren en 100 Dwergsterns. De legsels van de pelikanen werden echter verstoord door vissers, die de vogels als concurrenten beschouwden. Bovendien wordt de lagune bedreigd door drooglegging. Men hoopt dan ook dat Albanië vlug tot de Ramsar-Convention zal toetreden en de Karavastaslague zal aanduiden als vochtig gebied met internationale waarde.

(Uit *World Birdwatch*, september 1991).

H. Franckx

Wielewaal Antwerpen-Zuid, 25 jaar jong, organiseert tijdens het weekend van zaterdag 28 en zondag 29 maart 1992, telkens van 10.00 u. tot 17.00 u. een tentoonstelling rond het thema "NATUUR".

Naast tekeningen van Gerald DRIESSENS, wiens werken regelmatig gepubliceerd worden in het tijdschrift "Oriolus", zullen er ook sculpturen te kijk staan van Joris BUSEYNE, lid van onze afdeling.

Voor velen nu eens een gelegenheid om kennis te maken met het talent van deze twee Wielewalers.

Plaats: Infolokaal "De IJsvogel", Wielewaal-natuurreservaat "Fort 7"
Legerstraat 40 - 2610 Wilrijk-Antwerpen

CLUB *Exotica*

NATUURREIZEN

Gedetailleerde programma's en inlichtingen te bekomen bij Jean-Luc Busschaert, Salvialaan 35 te 9144 Steendorp. Tel. 03/774 37 77 of 775 62 27 (fax: 03/774 09 51). Club Exotica is een departement van Beveren Travel (lic A1437).

Nieuw

☆ **ORNITHOLOGISCHE REIS NAAR POLEN - van 15 tot 24 mei.**

Bezoeken aan: het Masurian Lakeland - Biebrza-moerassen - de visvijvers van Knyszyn - Narew-rivier en het Bialowiezawoud. Prijs: 39.000 F - beperkt aantal plaatsen.

☆ **WERELDreizen met liefde voor de NATUUR**

- **SRI LANKA**: 17 dagen op 03/04 - 10/07 en 30/10.

Vanaf 57.500 F

- **KENYA**: 16 dagen op 04/04 - 11/07 en 31/10.

Vanaf 75.700 F

- **NAMIBIE**: 17 dagen op 02/06 en 22/09. Vanaf 112.500 F

- **IJSLAND**: 15 dagen - 75.000 F.

☆ **ZUID-AMERIKA-reizen in 1993**

- de Magic Altiplano: het beste uit de Hoge Andes van Chili, Bolivia en Peru

- Chili: Altiplano en Atacamawoestijn + Iguazu-watervallen (comfortabele rondreis)

- Brazilië: Pantanel en Iguazu (comfortabele rondreis)

- Patagonië en Iguazu (comfortabele rondreis)

Geïnteresseerd? Geef ons een seintje: wij houden u op de hoogte!

Uit het Wetstraatje

NAAR EEN BIOLOGISCH AANVAARDBAAR JACHTBEHEER GESTEUND OP ONDERZOEK

Naar aanleiding van de wensen geuit door K. Van den Berge als besluit van zijn artikel "Enkele beschouwingen naar aanleiding van de recente jachtactualiteit" (Wielewaal, 1991/6) is het nuttig even te verwijzen naar de recente decretale, reglementaire en administratieve maatregelen i.v.m. jacht en onderzoek terzake, die sinds enkele jaren door de bevoegde diensten werden voorbereid en die door de Vlaamse Gemeenschap werden bekrachtigd.

Daarbij heeft Vlaanderen een benijdenswaardige voorsprong verworven op Wallonië.

1. De opbrengst van de jachtverloven

Overeenkomstig art. 5 van het decreet van 23 mei 1990 betreffende de afgifte van jachtverloven en jachtvergunningen, hernomen door art. 17 van het jachtdecreet van 24 juli 1991, wordt de opbrengst van de afgifte van die verloven en vergunningen integraal toegewezen aan de Gewestdienst met afzonderlijk beheer "Fonds voor preventie en sanering inzake leefmilieu en natuur", kortweg MINA-fonds genoemd.

Door dit fonds worden o.m. uitgaven gedragen die voortvloeien uit de toepassing van het "Natuurontwikkelingsplan voor Vlaanderen" (1990-1995) en uit het beheer van de natuurreservaten van het Vlaamse Gewest.

2. Onderzoek inzake de jacht in Vlaanderen

a. Afgerond of lopend onderzoek

De bevoegde dienst van de Vlaamse Gemeenschap liet regelmatig problemen i.v.m. de jacht onderzoeken door wetenschappelijke instellingen of verenigingen.

Tijdens de laatste twee jaar werden volgende onderzoeksopdrachten gegeven:

- ☐ onderzoek naar een ecologisch gefundeerd reebeheer in het noordoosten van de provincie Limburg. Dit onderzoek ving aan in 1991 en loopt over drie jaar. Vanaf 1992 worden de kosten van dit onderzoek gedragen door het MINA-fonds;
- ☐ onderzoek naar relevante informatie over de toestand van de Houtsnip in Vlaanderen ter voorbereiding van een mogelijke opening van de jacht. Dit onderzoek, dat werd toevertrouwd aan het Kon. Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, liep van mei 1990 tot juli 1991. Uit dat onderzoek volgde dat, biologisch gezien, een beperkte jacht op de houtsnip in de maand november aanvaardbaar is, hoewel niet noodzakelijk;
- ☐ onderzoek naar de zg. "Bruine hazenziekte", uitgevoerd door de faculteit diergeneeskunde van de Universiteit Gent. Dit oriënterend onderzoek wordt eind 1991 beëindigd.

b. Gestructureerd onderzoek

Bij het besluit van de Vlaamse Executieve van 13 maart 1991 werd een Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer

ingesteld. Dit instituut is een wetenschappelijke inrichting die opgesplitst wordt in twee afdelingen:

- ☐ een afdeling bosbouw;
- ☐ een afdeling wildbeheer.

De afdeling wildbeheer doet wetenschappelijk onderzoek naar:

- ☐ het wildbeheer en de jacht;
- ☐ het populatieonderzoek van wildsoorten;
- ☐ ziekteproblemen bij wild en vis;
- ☐ zoetwatervisteelt en onderzoek;
- ☐ de visbestanden en visbeheer;
- ☐ wild- en visbeheer in functie van het natuurbehoud;
- ☐ landschapsontwikkeling in functie van wildbeheer;
- ☐ natuurtechnische maatregelen aan waterlopen in functie van visbestand en natuurontwikkeling.

Dit instituut zet in feite het wildbiologisch onderzoek voort van het vroegere Rijksstation voor bos- en wildbiologisch onderzoek, dat echter bijna uitsluitend gericht was op Wallonië.

c. Het wetenschappelijk onderzoek in het jachtdecreet

Een bijzonder artikel maakt het mogelijk wetenschappelijk onderzoek te verrichten in afwijking van alle bepalingen van het jachtdecreet, maar om de ernst van het onderzoek te waarborgen, wordt die mogelijkheid beperkt tot bepaalde instellingen en na akkoord van de Vlaamse Executieve.

Alleen voor de eventuele afwijking m.b.t. de gebruikte jachtmiddelen wordt een soepelere bepaling ingelast.

Ook kan de Vlaamse Executieve ten behoeve van het natuurbeheer afwijken van de bepalingen van het decreet binnen door haar te stellen voorwaarden.

3. Overleg tussen jagers en natuurbeschermers inzake wildbeheer en natuurbeheer

Art. 12 van het jachtdecreet stelt dat de Vlaamse Executieve voorwaarden kan bepalen waaronder afzonderlijke jachtterreinen vrijwillig tot grotere beheers-eenheden kunnen worden samengelegd ten behoeve van het wildbeheer, het natuurbehoud en het verbeterd toezicht. Zij kan daartoe een subsidie verlenen.

Art. 46 van hetzelfde decreet stelt dat die subsidie wordt gefinancierd door het MINA-fonds.

Dit is een fundamentele nieuwigheid die, ingevolge

aandringen uit jagerskringen, in het jachtdecreet wordt ingevoerd.

3.1. Omschrijving

Het idee van samenwerkingsverbanden tussen jagers komt uit Nederland waar in de zeventiger jaren de eerste zg. "wildbeheereenheden" tot stand kwamen, vnl. gericht op een gezamenlijk beheer van reewild.

Het idee werd in de tweede helft van de tachtiger jaren ook in Vlaanderen bekend.

Een wildbeheereenheid (= W.B.E.) is een samenwerkingsverband tussen jachthouders binnen een **ruimtelijk begreind gebied** dat **meerdere jachtvelden** omvat en waarin een **planmatig wildbeheer** wordt gevoerd, gericht op het handhaven of ontwikkelen van een goede wildstand **met inachtneming van de belangen van derden**.

Een gezamenlijk wildbeheer in aaneengesloten jachtvelden heeft duidelijke voordelen:

- ☐ actieradius van vele wildsoorten is groter dan de huidige minimumomvang van een jachtveld;
- ☐ gebeurtenissen in omringende gebieden hebben vaak grote invloed op het wild en het gewenste beheer in het eigen veld;
- ☐ een groep jachthouders kan jachtbelangen beter behartigen dan iedere jager afzonderlijk;
- ☐ kosten van bijvoorbeeld jachttoezicht kunnen door hoofdelijke omslag verminderd worden.

De wijze van oprichting, de organisatie en de structuur van een wildbeheereenheid hangen af van de samenwerkingsvorm die men kiest. Die samenwerkingsvorm verkrijgt best een rechtspersoonlijkheid.

3.2. Kenmerken

a. oppervlakte

Een W.B.E. omvat meerdere jachtvelden waarvan de gezamenlijke oppervlakte van boven de normale actieradius van het wild moet uitstijgen, zodat een oppervlakte van ± 500 ha als minimum dient te worden beschouwd.

b. beheer

Dit beheer dient te stoelen op een zg. "wildbeheersplan".

Een wildbeheersplan vormt de basis voor een efficiënt wildbeheer en is een hulpmiddel voor het ontwikkelen van een evenwichtige wildstand in een bepaald gebied. Het wildbeheersplan geeft aan welk beheer gewenst of misschien zelfs noodzakelijk is om dit doel te bereiken. Ook de concrete maatregelen die nodig zijn, de kosten die hierbij om de hoek komen kijken en het werk dat verzet zal moeten worden zijn in het wildbeheersplan opgenomen.

Het plan geeft dus niet alleen een momentopname van de huidige situatie in een bepaald gebied en de mogelijkheden die bij verschillende doelstellingen en beheervormen horen. Het toont tevens waarom een bepaalde beheersvorm gekozen is, en hoe dit beheer uitgevoerd zal worden.

Een wildbeheersplan is meer dan alleen een plan voor de jacht. In het gebied waarvoor het plan wordt opgesteld, spelen veel meer dan alleen de belangen van de jacht een rol. Die belangen kunnen wel eens strijdig blijken met het jachtbelang. Landbouw, grondeigendom, bosbouw, natuurbehoud en recreatie zijn factoren waarmee bij de planvorming terdege rekening gehouden moet worden in overleg met de belanghebbenden.

Uiteraard dient dit beheer te worden ingepast in de Groene Hoofdstructuur aangekondigd door het MINA-plan.

Bovendien dient voor alle jachtterreinen die deel uitmaken van een W.B.E. een correct en regelmatig ingediend plan voor het jachtterrein te bestaan, conform art. 7 van het jachtdecreet van 1991.

c. overleg

Enkele van de belangen van derden waarmee de W.B.E. een raakvlak heeft zijn:

- ☐ de landbouw
- ☐ de bosbouw
- ☐ het natuurbehoud
- ☐ de openluchtrecreatie
- ☐ de openbare veiligheid
- ☐ de andere jagers
- ☐ de grondeigenaar, niet-jager

De besluitvorming in een W.B.E. moet tot stand komen met de medewerking van deze "derdenbelangen". **In de praktijk betekent dit dat zij in het beleid van de W.B.E. dienen te participeren als volwaardige partners** en dat W.B.E.-regelingen inzake wildschade en jachtafspraken rekening moeten houden met de bestaande overeenkomsten.

Dergelijke samenwerking kan ook het maatschappelijk draagvlak van de jacht vergroten.

d. vrijwilligheid

De toetreding tot een W.B.E. is geen verplichting voor een jager.

Dit geldt uiteraard nog meer voor die terreinen waarop, omwille van materiële (aanwezigheid van gebouwen bv.) of intellectuele feiten (statuut als natuurreservaat, bossen waarin de jacht niet toegestaan is door de eigenaar, enz.) niet kan of mag gejaagd worden. Hier is het bosdecreet van 13 juni 1990 van belang.

Door de Vlaamse overheid werden in de laatste jaren een aantal maatregelen getroffen die rechtstreeks of onrechtstreeks van belang zijn voor het behoud van ons leefmilieu.

Wat het raakvlak natuurbehoud-jacht betreft, zullen de hierboven vermelde maatregelen zeker een nuttig effect hebben, tenminste voor zover de betrokken partijen zich daarbij eerlijk inzetten.

S. Tys

Verenigingsberichten

UIT HET VERSLAG VAN DE VERGADERING VAN DE RAAD VAN BEHEER, VAN ZATERDAG, 14 DECEMBER 1991.

- Wielewaal Turnhout werd gelauwerd in de Ford wedstrijd, maar werd geen financiële winnaar.
- Voor de eerste maal is er in 1991 een batig saldo in de verhouding lidmaatschapsgelden + advertenties tegenover de kosten tijdschriften + toelage afdelingen.
- Gezien het groot aantal aankopen in 1991 zijn de financiële reserves nogal geslonken.
- De vogelkijkdag 1992 wordt een Natuurkijkdag op zondag 10 mei i.s.m. de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen.
- De 15e Vlaamse Ardennendag gaat door op zondag 26 april. Dit jaar staat hij in het teken van de Dag van de Aarde.
- De 9e Nationale Conservatordag gaat door op zaterdag 11 april te Jezus-Eik. Hij wordt ingericht door de Vlaamse Bosbouwvereniging.
- De 3e Kempendag wordt mede georganiseerd door afdeling Nete en Aa. Hij vindt plaats in het Zammelsbroek te Geel op zondag 30 augustus.
- De fusiegemeente Haaltert gaat over van afdeling Denderland naar Ninove.
- Nieuw aankopen:
 - door afdeling Klein-Brabant: 1 ha 36a 45ca in de Laenenbemd; 75a 60ca in het Spierbroek
 - door afdeling Nete en Aa: 50a 76ca in Neerhelst; 24a 25ca in het Zammelsbroek
 - door afdeling Noord-Limburg: 50a 60ca in de Dommelvallei
 - door afdeling Zuid-Limburg: 7ha 19a 41ca in de Kevie
 - door afdeling Schelde-Leie: 5ha 67a 20ca in de Leyhoek
 - door afdeling Land van Waas-Noord: 84a 20ca in de Gavers; 19ha 43a 40ca in de Turfmeersen te Moerbeke
 - door afdeling Turnhout: 25a 82ca in de Tikkebroeken
- Bij het WWF zijn 5 projecten ingediend: de Kevie te Tongeren, het Zuurbemken te Mechelen, Orchis in Bornem, het Trimpontbos te Everbeek, de Turfmeersen te Moerbeke.
- Pro Natura schonk 100.000 F voor de Wateringen in Lommel.
- Er is een nieuw vrij reservaat: het Koeiven te Turnhout, 9ha 14a 69ca groot en eigendom van dhr. en mevr. Van der Biest-Janssens.
- R. De Fraine is kandidaat van de Wielewaal voor de beheerraad van de BBL in plaats van S. Tys, die na 22 jaar ontslag neemt.
- R. De Fraine vertegenwoordigt ook De Wielewaal in het FIR.
- H. Franckx is terug benoemd in de Hoge Raad voor Natuurbehoud en zetelt in naam van De Wielewaal in de MINA-Raad.
- J. Dhollander werd opgenomen in de Koning Boudewijnstichting.
- Afdeling Merelbeke verzoekt de Wielewaalbesturen

om op de spijkskaart van de afdelingsfeesten geen wild meer te zetten.

- HYLAL zal een oproep doen in Wielewaal om de schildpadden-actie in Costa Rica financieel te steunen.
- Gelet op de achteruitgang van de Ringmus vraagt de raad deze soort van nu af aan te beschermen.
- L. Van Gompel en R. Willockx spreken op het JNM-congres.
- Limburg vergaderde op 23 november provinciaal over de subsidies.

H. Franckx

10 VOORJAARSWANDELINGEN IN HAGELAND EN ZUIDERKEMPEN

Het **Hageland** strekt zich grosso modo uit in de driehoek Aarschot-Leuven-Diest en wordt gekenmerkt door kleinschalige percelen in een heuvelachtig landschap. Hier en daar liggen enkele grote bossen zoals het Walenbos in Onze-Lieve-Vrouw-Tielt en het Troostenbergbos in Houwaart. Lager gelegen gebieden worden vaak bereikt via holle wegen en her en der meanderen er beken door het landschap. IJzerzandsteen is een typisch gesteente dat in de romaanse en gotische kerken van het Hageland gebruikt werd. Deze bouwstijl wordt ook de Demergotiek geheten.

Door Aarschot, parel van het Hageland, vloeit de Demer en deze rivier is als het ware een natuurlijke scheiding tussen Hageland en Kempen.

De **Kempen** is veel uitgestrekter dan het Hageland en wordt o.a. gekenmerkt door zanderige gronden, schrale landbouw-, bos- en heidegebieden maar ook het kleinschalig landschap is niet ver af.

De Zuiderkempen situeert zich in drie provincies: Brabant, Antwerpen en Limburg. In Brabant zijn dat o.a. delen van Tremelo, Keerbergen, Begijnendijk, Aarschot, Scherpenheuvel-Zichem en Diest, in Antwerpen delen van Heist o/d Berg, Laakdal, Westerlo, Olen, Herselt en Geel en in Limburg behoort o.a. Tessenderlo erbij. In al deze gemeenten liggen er nog typische Kempense landschapjes die gevrijwaard zijn geworden van industrie, verkeer en bebouwing. Het behoort tot de verdienste van De Wielewaal, Natuurreservaten en het Koninklijk Verbond voor de Bescherming van de Vogels om deze interessante natuurgebieden in Hageland en Zuiderkempen voor het nageslacht te willen bewaren.

De Wielewaalafdeling Hageland-Zuiderkempen, in samenwerking met naburige Wielewaalafdelingen gaat in het voorjaar van 1992 een aantal van deze typische natuurgebieden bezoeken: we starten met het Troostenbergbos en Gemp op 15 maart en eindigen met Veerle-Heide op 17 mei. Voor meer details raadpleeg de activiteitenkalender in Wielewaal of neem telefonisch contact op met R. De Fraine (013/77 52 69) of G. Nijs (013/77 68 14).

Alle wandelingen zijn op zondag en duren een voor- of namiddag; stevige wandelschoenen zijn vereist en bij regenweer zijn laarzen gewenst.

Demervallei te Zichem

Foto: J. Peeters

Natuurgebieden die bezocht worden

- 15 maart: Troostenbergbos en Gemp.
Leiding: Maurice Guisson
22 maart: Lentewandeling doorheen Sint-Pieters-Rode.
Leiding: Rogier De Fraine
29 maart: Aarschot-Meetshoven. Leiding: Noël Gijbels
5 april: Bossen van Averbode.
Leiding: Juul Van Damme
12 april: Westerlo-Kwarekken. Leiding: Koen Van Bavel
19 april: Zammels Broek. Leiding: Herman Berghmans
26 april: Tessenderlo-Gerhagen. Leiding: Koen Leysen
3 mei: Hallaar-Averegten. Leiding: Sylvain Wuyts
10 mei: **Nationale Natuurkijkdag** in de Demervallei te Zichem. Leiding: Rogier De Fraine. Wielewaalreservaat Asdonk-De Schans. Leiding: Juul Van Damme.
17 mei: Veerle Heide. Leiding: Walter Mulders.

DE WIELEWAALWERKGROEP NATUURBEHOUD VERGADERDE OP 21 DECEMBER 1991

- Een richtlijn voor de conservators wordt opgesteld en zal aan de betrokkenen bezorgd worden.
- De werkgroep trekt de aandacht van de afdelingen op volgende twee artikels van het nieuwe besluit voor de aankoop van natuurgebieden:

Art. 3 Ten hoogste 60 % van de aankoopsom, met een maximum van 250.000 F per hectare, alle kosten inbegrepen, mag in rekening gebracht worden op de onderhavige toelage.

Art. 5 De bedoelde gronden moeten gelegen zijn in één van de volgende gebieden:

 - a. opgenomen in het Koninklijk Besluit van 28 december 1972 betreffende de inrichting en de toepassing van de gewestplannen: aangeduid als R-, N- of P-zone, vallei-gebied, bosgebied of bosgebied met eco-

gische waarde;

- b. volgens de biologische waarderingskaart aangeduid als biologisch (zeer) waardevol;
- c. volgens de richtnota betreffende de groene hoofdstructuur gelegen in natuurkerngebied of natuurontwikkelingsgebied.

Voor een ligging in andere gebieden dan deze vermeld in voorgaand lid dient een verantwoordingsnota te worden gevoegd over de bijzondere waarde van het gebied.

- De werkgroep besprak eveneens de verzekering van beheersvrijwilliger. Wielewalers die deze verzekering hebben afgesloten, zijn voor de voorziene risico's gedekt, wanneer ze beheerswerken uitvoeren ofwel in afdelingsverband ofwel in een Wielewaalreservaat. Wielewaalleden die individueel gaan werken in een gebied, dat geen eigendom is van De Wielewaal, zijn niet gedekt door onze verzekering.

H. Franckx

MET WIELEWAAL-LIER NAAR ZWITSERLAND

Wielewaal-Lier organiseert van 4 tot 18 juli 1992 een buitenlandse reis naar Wallis, Zwitserland.

Door omstandigheden is 1 chalet (reis was volgeboekt) vrijgekomen. Een zestal personen kunnen die plaats innemen en mee genieten van deze buitengewoon prachtige streek aan zeer gunstige prijzen.

Vervoer gebeurt met eigen wagens. Richtprijs logement, luxe chalet voor 6 personen à 21.000 F (3.500 F/pers.). Wie interesse heeft of inlichtingen wenst, neemt zo vlug mogelijk contact op met:

Yves Peeters - Antwerpsestraat 120 - 2500 Lier,
tel: 03/489 04 57 - fax: 03/489 39 95.

Activiteitenkalender

- b- = begin
- l- = leiding
- e- = einde
- m- = mee te brengen

MAART

1

Aalter. Familiewandeling in het Drongengoed -b- 9 u. Hoeve Drongengoedweg 9, Ursel -l- E.Blondia -e- 11.30 u.

Brugge. Excursie langs de hoogwaterlijn op het strand van Wenduine tot Zeebrugge: studie van zee- en strandorganismen -b- 13.30 u. Hoofdingang station Brugge, 14 u. Vuurtoren Wenduine -l- J.Van Steenkiste -e- 18 u. -m- warme kledij, laarzen, natuurgidsen voor zee en strand.

Denderland. Maandelijkse excursie in het Osbroek te Aalst. Thema: Mossen. -b- 10 u. Cafetaria Osbroekstadion, Burg Blanckaertdreef (zijstraat Parklaan) te Aalst -l- P.Tolleneer -e- 12 u.

Geraardsbergen. Braakballenpluismiddag en uitleg over de samenstelling van een braakbal. -b- 14 u. Koetsenhuis St.Adriaansabdij, Geraardsbergen -l- K.Steenhoudt -e- 17 u.

Groot-Beveren. Vogelstudie van eenden en steltlopers van Sint-Annalaan ter hoogte van Aqualon naar het noordelijk insteedok. -b- 13.45 u. Bushalte, Markt Beveren -l- De Buyzer -e- 17 u. -m- laarzen, verrekijker.

Kievit. Op zoek naar mossen in de Schrieken te Beerse o.l.v. T.Arts -b- 14 u. VITO, Beerse, 14.20 u. Schrieken, Beerse -l- J.Joris -e- 17 u.

Land van Waas-Zuid. Vogeltocht met afdeling Groot-Beveren naar Kallo en Doel: observatie van zeevogels en steltlopers, eenden en ganzen. -b- 13.30 u. Stadhuis Sint-Niklaas, 14 u. Markt, Beveren -l- C.De Buyzer -e- 16.30 u.

Maasland. Autobustocht naar Zeeland. Inschr.360 F (-12 j 200 F) op rek.001-0271895-80. A.Vincken, As voor 16 febr. -b- 6 u. Bospoort, Maaseik (opstapplaats vermelden langs Rijksweg 17 tot Maasmechelen, oprit autostrade -l- M.Stevens -e- 16.30 u. -m- laarzen, knapzak, kijker, vogelgids.

Mandelstreek. Busuitstap naar het Veerse meer.400 F p.p., kinderen en JNM-leden halve prijs, derde kind gratis. -b- 6.45 u. Polenplein, Roeselare -l- L.Demarez -e- 19 u.

Midden-Limburg. Vogelobservatie van overwinterende vogels in Zeeland. -b- 7 u. Parking Fraters te Zonhoven. -l- S.Bloemen -e- 17 u. -m- kijker en picknick.

Noord-Limburg. Educatieve bomen- en vogelwandeling -b- 10 u. Bredase Dijk, Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- V.Wijnen -e- 12.30 u.

Schelde - Leie. Natuurwandeling naar het Ooigembos. -b- 14 u. Kerk Ooigem -l- L.Kinds -e- 17 u. -m- verrekijker, aangepast schoeisel.

Turnhout. Uitstap naar het Frans Segersreservaat. -b- 9 u. Brug E-34, Gierlesteenweg, Turnhout, (achter restaurant "De 4 jaargetijden) -l- P.Prinsen -e- 12 u.

Zwalmvallei. Vroege lentewandeling naar 't Burreken. -b- 14 u. Kerk Zegelsem -l- P.De Clercq -e- 17 u.

4

Noord-Limburg. Natuurexploratie en wandeling -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- M.Geboers -e- 16.30 u.

6

Demer en Dijle. Uilenwandeling in het Schoonbroek te Haacht -b- 19 u. kerk van Sint-Adriaan, Haacht -l- K.Van Breedam -e- 23 u.

60

Demer en Dijle. Avondwandeling : determineren van uilen in het Schoonbroek te Haacht -b- 19.30 u. Schoonbroek, Haacht -l- J.De Meirsmen -e- 22 u.

Denderland. Diamontage: "Kinderen van de duisternis", gecommentarieerde reeks over paddestoelen. -b- 20 u. Zaal 't Capucientje, hoek Capucienelaan-St.-Jacobstraat te Aalst -l- R.Sienart -e- 23 u.

Netevallei. Spinnenavond door Jan Bosselaers: toelichting over zijn onderzoek in het reservaat "Het Goor" te Westmeerbeek. -b- 20 u. Wielewaallokaal, Leopoldlei 81, Hallaar -l- S.Wuyls -e- 22.30 u.

Turnhout. Diareeks "De vogels van Siberië", door Mark Van Beirs. -b- 20 u. Conferentiezaal "De Warande", Warandestraat, Turnhout -l- J.Appels -e- 22.30 u.

7

Lier. De Bosuil: Op zoek naar een van onze vroegste broedvogels in het Zoerselbos. -b- 19 u. Station Lier -l- Y.Peeters -e- 23 u.

Midden-Limburg. Voorbereidingswerken voor paddenoverzet: plaats afschermen met plastic en ingraven van emmers. -b- 9 u. Ballewijerweg te Zonhoven -l- M.Schepers -e- 12 u.

Noord-Limburg. Hoe doet men beheerswerken? Technische uitleg door een gids. -b- 9 u. Wateringen, Einde Koloniestraat, Lommel -l- A.Mertens -e- 12 u.

8

Denderland. Praktische snoeiles: fruitbomen -b- 9.15 u. Kerk Mere -l- H.De Pelsmaeker -e- 12 u.

Gent. Rondleiding in de plantentuin van RUG -b- 10 u. ingang aan de K.L.Ledeganckstraat te Gent -l- H.Evrard -e- 12 u.

Klein-Brabant. Namiddagwandeling in het domein Coolhem, Puurs-Kalfort -b- 14 u. ingang domein, Coolhemdreef, Puurs-Kalfort -l- R.Segers -e- 17 u.

Mandelstreek. Openbare geleid wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoeke" -b- 9.30 u. Ingang reservaat, Waterstraat, Ingelmunster -l- L.De Cooman -e- 12 u.

Midden-Kempen. Natuurbeleving: vroege voorjaarsexcursie door de Postelse en Reuselse Moeren. -b- 8.30 u. Abdij Mol-Postel -l- J.Wijnants -e- 12 u. -m- kijker, laarzen.

Netevallei. Natuurwandeling in en rond natuurgebied "Kruiskensberg" te Bevel (Nijlen). -b- 14.30 u. Kapel van Kruiskensberg te Bevel -l- C.Segaert -e- 17 u.

Ninove. Voorjaarswandeling in de Kwaadbroeken te Pollare: overwinterende vogels, voorjaarsbloeiërs en occasioneel vogelzang. -b- 14.30 u. Ex-zagerij HOKIPAL, Pollare Dorp 72, Pollare -l- H.De Kegel -e- 17 u. -m- laarzen, verrekijkers en veldgidsen.

Noord-Limburg. Voorjaarsstudie en uitstap: educatie over de eerste bloemen van het seizoen. -b- 8.30 u. Kerk, Eksel, 9.30 u. Dommelvallei, Eksel -l- A.Geuens -e- 12.30 u.

Schelde - Leie. Natuurwandeling naar het natuurgebied de Bourgoyen te Gent: observatie uit schuilhut -b- 14 u. Zwembad Rooigem, Rooigemlaan, Gent -l- J.Pieters -e- 17 u. -m- laarzen, kijker, telescoop.

Scheldeland. Duin- en strandobservatie in De Panne: studie v. fauna en flora, wandeling in reservaat v.d.Westkust, vogelobservatie -b- 7.30 u. Markt Wetteren -l- F.De Winter -e- 18 u. -m- picknick, verrekijker, laarzen.

Zwalmvallei. Mossenwandeling -b- 9 u. Kasteelstraat 46, Brakel -l- J.De Ruyver -e- 12 u.

11

Noord-Limburg. Natuurwandeling en bomeneducatie -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestr. Lommel -l- M.Geboers -e- 16.30 u.

13

Merelbeke - Melle. Feestmaaltijd, ledenavond en diawedstrijd. Inschr.voor 5 maart:600 F 442-1014181-76 van Wielewaal Merel-

beke-Melle. -b- 19.30 u. Zaal Driekoningen, Hundelgemse steenweg 656, Merelbeke -I- G.De Meulemeester -e- 23 u.

Nete en Aa. Uilentocht te Herenthout: determineren en bestuderen van de uilen rond het kasteel van Herenthout. -b- 20 u. Kerk Herenthout -I- W.Van den Schoor -e- 23.30 u.

Noord-Limburg. Diavoorstelling over amfibieën van eigen streek. -b- 20 u. Palethe, Jeugdlaan, Overpelt -I- A.Vandesande -e- 23 u.

Noorderkempen. Diamontage: bezoek aan de Hortobagy-poesta van Hongarije -b- 20 u. Gildenhuis, Stationstraat 59, Essen -I- J.Van Heuverswyn -e- 22.30 u.

14

Antwerpen-Zuid. Mossentocht in Fort 7. -b- 9 u. Ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -I- H.De Ceulaer -e- 12 u. -m- loop, laarzen.

Geraardsbergen. Uilentocht: waarneming nachtroofvogels. -b- 19 u. Kerk Grimminge -I- K.Steenhoudt -e- 22 u.

Kievit. Ledenavond met dia's van eigen leden: reizen in binnen- en buitenland. -b- 20 u. Zaal Lambeer, Vredestraat 8, Beerse -I- P.Prinsen -e- 22.30 u.

Lier. Debatavond o.l.v. M.Vermeylen en K.Wuyts: beheerswerken met grote middelen in onze reservaten, voordeel en schade. -b- 20 u. Rolwagenstraat 10, Lier -I- M.Vermeylen -e- 23 u.

15

Brechtse Heide. Uitstap met eigen wagens naar Blokkersdijk, Doel en Kallo: bestuderen van wintergasten en terugkerende vogelsoorten. -b- 9 u. Dienstencentrum, Schoolstraat 44, Schilde -I- M.Cauwels -e- 16 u.

Brugge. Watervogeltelling in de Brugse achterhaven in het kader van een vergelijkend statistisch onderzoek. -b- 9 u. Café "Drie Zwanen", Dudzele -I- F.De Scheemaeker -e- 12 u. -m- verrekijker, telescoop, warme excursiekledij.

Hageland-Zuiderkempen. Kennismaking met het Hageland en de Zuiderkempen: Troostenbergbos en de Gempe -b- 9 u. Parking Troostenbergbos -I- M.Guisson -e- 12 u.

Mechelen. Bezoek aan de grindgaten van de Maas: ornithologische en natuurhistorische excursie. -b- 7.30 u. Station NMBS Mechelen, 9 u. Douanekantoor Maaseik -I- J.Rutten -e- 17 u.

Meetjesland. Bomentocht in het Bulskampveld, Lippensgoed te Beernem: herkennen van bomen in de winter. -b- 13.30 u. Markt Eeklo -I- J.Van Wonterghem -e- 16.45 u.

Midden-Kempen IWRB-watervogeltelling op alle plassen van de regio: halve dagtocht met eigen vervoer -b- 8.30 u. Kanaalbrug Mol-Donk (parking NZG) -I- J.Sas -e- 12.30 u. info: J.Sas 014/31 26 57.

Midden-Limburg. Vogelobservatie op de vijvers van het natuurreservaat Platwijers -b- 9 u. Paalsteen, Paalsteenstraat, Hasselt -I- M.Lodewijcks -e- 12 u.

Netevallei. Geleide natuurwandeling in wandelbos de Averegeten. -b- 14 u. Grote Parking, Boonmarkt, Hallaar -I- C.Segaert -e- 16 u.

Noord-Limburg. Maandelijkse watervogeltelling in eigen streek. -b- 8.15 u. Lommel Barrier, 9 u. Sahara, Lommel -I- M.Emmers -e- 12 u.

Schelde - Leie. Waarnemen van watervogels en eerste lentevogels en late wintergasten -b- 8.30 u. Scheldebrug, Zingem -I- J.Vanheuverswyn -e- 11.30 u. -m- laarzen, verrekijker.

Scheldeland. Vogelobservatie in de Kalkense Meersen. Zijn de grutto's reeds ter plaatse? -b- 8 u. Markt Wetteren, 8.20 u. Scheldebrug, Uitbergen -I- M.Brutsaert -e- 11 u. -m- Verrekijker, laarzen.

Stern. Landschapswandeling in de Scheldevallei -b- 9.30 u. Kerk Zevergem -I- W.Galle -e- 12 u.

Zwalmvallei. Landschapswandeling in Nokere. -b- 14 u. Kerk Nokere-Kruishoutem -I- F.De Waele -e- 17 u.

18

Noord-Limburg. Flora- en faunawandeling -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -I- M.Geboers -e- 16.30 u.

Noord-Limburg. Thema-avond over natuur- en bosbeheer in Lommel -b- 19.30 u. Parochiezaal, Lommel-Kattenbos -I- F.Van Boghout -e- 22.30 u.

20

Meetjesland. Diamontage: schoonheid in de natuur bij ons. -b- 20

u. Stadsauditorium, Garenstraat, Eeklo -I- R.Laureyns -e- 22.30 u.
Noord-Limburg. Diavoorstelling over Limburgse Wielewaalactiviteiten 1991 -b- 20 u. Palethe, Jeugdlaan, Overpelt -I- A.Mertens -e- 23 u.

s'Heerenbosch. Geneeskrachtige kruiden: voordracht met dia's door R.Verstraeten. -b- 20 u. Zaal Leireken (oud station), Steenhuffeldorp -I- M.Verhasselt -e- 22 u.

21

Lier. Salamanders en reptielen: lezing met dia's door H.Strijbosch -b- 19 u. Station Lier, 20 u. Koninklijk Technisch Atheneum, Distelvinklaan 22, Hoboken (eigen wagens) -I- M.Vermeylen -e- 23 u.

Mechelen. Diavoordracht over het baltsgedrag van dieren. -b- 20 u. Lokaal De Dijle, Ontvoeringsplein 2, Mechelen. -I- Kiebooms -e- 22.30 u.

Schelde - Leie. Ledenfeest: kaas- en wijnavond. Diavoordracht over de zomerreis naar de Provence en de Camargue. -b- 19 u. Zaal Ter Wilgen, Poelstraat, Petegem-Deinze -I- K.De Waele -e- 23 u. -m- Inschr.voor 15/03, 300 F, kind.200 F op rek.891-2540092-60

Wulp. Dia-avond: Het rijke vogelleven van Spanje en Extremadura, bedreigingen voor de natuur en flora. -b- 20 u. Heischuur, Schuurhoven 2, Oud-Turnhout -I- B.Jorens -e- 22.30 u.

22

Antwerpen-Zuid. Natuurwandeling met vogeldeterminatie: hollen-broeders in Vrieselhof -b- 9 u. station Oude God, Mortsel (eigen wagens), aansluiting 9.30 u. parking Vrieselhof, Oelegem -I- L.Van Schoor -e- 12 u. -m- picknick, kijker, laarzen.

Antwerpen-Zuid. Natuurwandeling met vogeldeterminatie: Landchapswandeling langs anti-tankkanaal. -b- 13 u. Kerk van Oelegem -I- L.Van Schoor -e- 17 u. -m- kijker, laarzen.

Hageland-Zuiderkempen. Verkenning van het Hageland in het voorjaar. -b- 9 u. Kasteel Horst -I- R.De Fraine -e- 12 u.

Klein-Brabant. Natuurexploratie naar de Gelaagputten te Stekene: aandacht voor voorjaarsplantengroei. -b- 9 u. Parking firma Staels Borco, Rijksweg 60, Bornem (eigen vervoer) -I- A.Peeters -e- 12.30 u. -m- laarzen.

Maasland. Lentewandeling in "De Meinweg", Roermond, heuvelachtig heidegebied met dennen en loofbossen. -b- 8.30 u. Bospoort, Maaseik (eigen vervoer) -I- M.Stevens -e- 13 u.

Mandelstreke. Openbare geleide wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoek" -b- 9.30 u. Ingang reservaat, Waterstraat, Ingelmunster -I- L.Clement -e- 12 u.

Midden-Kempen Natuurstudie: Balts roofvogels en voorjaarstrekkers. Excursie naar De Wurft en omgeving. -b- 9 u. Taverne De Witte Haas (kanaalbrug Dessel-Witgoor) -I- F.Vreysen -e- 12.30 u.

Nete en Aa. Tocht in de omgeving De Wurft en de omgeving Mol/Postel: determineren en bestuderen van roofvogels -b- 9 u. Café Witte Haas, brug Dessel-Witgoor -I- J.Sas -e- 12.30 u.

Ninove. Zesde eefstijnt om verworven reservaten te financieren. -b- 11 u. Parochiaal Centrum aan dorpskerk, Pollare -I- H.De Kegel -e- 20 u.

Noord-Limburg. Natuurexploratie en bomenstudie -b- 9.30 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -I- -e- 12.30 u.

Noord-Limburg. Natuurexploratie met de fiets -b- 13 u. Provil, Duinenstraat, Lommel -I- -e- 17 u.

Noorderkempen. Fauna en flora van de grensgebieden België-Nederland: Essen-Kalmthout -b- 8 u. Kerk Centrum, Nieuwstraat, Essen -I- F.Broos -e- 18 u.

Schelde - Leie. Op zoek naar de lenteverschijnselen in onbekende hoekjes te Nukerke -b- 14 u. Kerk Nukerke -I- J.Papegnies -e- 17 u.

Turnhout. Steltlopersuitstap in het vennengebied ten Noorden van Turnhout -b- 14 u. Theobalduskapel, Paterstraat, Turnhout, 14.30 u. Bremstraat (hoek steenweg op Baarle-Hertog) -I- P.Geerts -e- 20 u.

Westkust. Broeken van Merkem en Noordschoote: broedgebied voor grutto. -b- 14 u. Kerk, Noordschoote -I- K.Devos -e- 16.30 u.

Zwalmvallei. Mossenwandeling -b- 9 u. Kasteelstraat 46, Brakel -I- J.De Ruyver -e- 12 u.

25

Noord-Limburg. Natuurwandeling: Bomen- en vogeleducatie. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -I- M.Geboers -e- 16.30 u.

26

Brugge. Vogelwerkgroep: studie-avond "Uilen en braakballen". -b- 20 u. Zaal "Chalet Retorica" (achter gemeentehuis), Sint-Michiels -I- P.Keirsebilck -e- 23 u.

27

Denderland. Jaarlijkse algemene vergadering met ledenfeest. Inscr.voor 21 maart 052/21 09 21 -b- 19 u. Gerstenhof, Gerstenbaan, Erembodegem -I- N.De Meester -e- 24 u.

28

Antwerpen-Zuid. Open deur in Fort 7: natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie -b- 14 u. ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -I- H.De Ceulaer -e- 16 u.

Antwerpen-Zuid. Tentoonstelling rond het thema: "natuur" met werken van Gerald Driessens en Joris Buseyne. -b- 10 u. Lokaal "De IJsvogel" Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -I- D.Van Nieuwen-huise -e- 17 u.

Leuven. Uitstap naar het Oostvlaams krekengebied: land-schapswandeling met aandacht voor vogels. -b- 8 u. Station Leuven -I- H.Blockx -e- 12.15 u.

Leuven. De Braakman en de Westerschelde: vogels en landschap. -b- 13.15 u. aansluitend op voormiddag: Braakmanweg aan zuidelij-k uiteinde v.Noorderbossen (NGI 6/5-6) -I- H. Blockx -e- 17 u.

29

Antwerpen-Zuid. Slakkenonderzoek op Fort 7 -b- 9 u. ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -I- H.Waeterschoot -e- 13 u. -m- laarzen, loep, glazen potjes.

Antwerpen-Zuid. Open deur in Fort 7. Natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie -b- 14 u. ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -I- H.De Ceulaer -e- 16 u.

Antwerpen Zuid. Tentoonstelling rond het thema "natuur" met werken van Gerald Driessens en Joris Buseyne. -b- 10 u. lokaal "De IJsvogel", Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -I- D.Van Nieuwen-huise -e- 17 u.

Brugge. Dagtocht met eigen wagens naar de IJzervallei, Stuivekenskerke en de Blankaart: vroege vogels en late winter-gasten. -b- 9 u. Hoofdingang Station Brugge. -I- G.Orbie -e- 18 u. -m- picknick, excursiekledij, laarzen, verrekijker, telescoop.

Fruitstreek. Voorjaarsbloeiërs in een meer dan 300 jaar oud bos-gebied : Overbroek, Sint-Truiden. -b- 14 u. Resevaatbord Over-broek - Y.Princen -e- 17 u.

Gent. Spechtentocht in het H.Geestgoed te Munte (Merelbeke). -b- 7.30 u. ingang H.Geestgoed, Munte -I- E.Van Renterghem -e- 11.30 u.

Geraardsbergen. Pedomorfologische wandeling in het Raspaille-bos: studie over de Vlaamse Ardennen. -b- 14 u. Café Uitkijktoren (Bosberg) te Galmaarden. -I- W.Boones -e- 17.30 u.

Hageland-Zuiderkempem. Voorjaarswandeling in het Hageland: Meetshoven in Aarschot -b- 9 u. Parking Wit Toreken, Westelijke Ring Aarschot -I- N.Gijbels -e- 12 u.

Lier. Landschapswandeling en studie ecologie in Witgoor-Dessel. -b- 13.30 u. Station Lier, 14.30 u. Kerk Dessel -I- C.Hendrickx -e- 17.30 u.

Mandelstreek. Lentewandeling met de voorjaarsbloei. -b- 14 u. Sterrebos, Moorseelsesteenweg, Rumbeke -I- W.Stock -e- 17 u.

Meetjesland. Wandeling aan de Axelse opspuiting en Zwartem Hoek. (in kader van de samenwerking met de Zeeuwse natuur-verenigingen) -b- 8 u. Markt, Eeklo, 8.30 u. Markt Zelzate, 9 u. Axelse opspuiting -I- A.De Smet -e- 12 u.

Oostende. Busreis: voormiddag: Vogelobservatie: Braakman en Paulinaschor. Namiddag: vogelobservatie: krekken onder de Dullaert. -b- 9.15 u. Markt Assenede. Inf.J.Claerhout 059/30 22 09 -I- R.De Lust -e- 17 u.

Schelde - Leie. Studie van de vroege morgen-zang der vogels in het bos: determinatie zang en roep. -b- 7 u. Café Boekzitting in Muziekbos, Louise-Marie, Ronse -I- A.Wandels -e- 10.30 u. -m- verrekijker, laarzen.

Schelde - Leie. Studietoetocht naar 't bos te Ename: bosstructuur,

bescherming en beheer. -b- 14 u. Kerk Ename -I- L.Kinds -e- 17 u. -m- laarzen, verrekijker, veldgidsen.

Scheldeland. Natuurwandeling rondom het provinciaal domein Puyenbroek te Wachtebeke: rijke natuur tussen de Moervaart en de Zuidlede -b- 13.30 u. Markt Wetteren, 14.15 u. Parking zwembad, provinciaal domein Puyenbroek, Wachtebeke -I- R.Vandenberghie -m- stevige wandelschoenen of laarzen.

Wulp. Voorjaarswandeling De Laks. Initiatietocht : determinatie van de eerste lentebloeiërs en de eerste vogelzang. -b- 8 u. Kerk Van Oosthoven (Oud-Turnhout), 8.15 u. Bijenpark, Hoge Mierdseweg, Oud-Turnhout -I- L.Cuylaerts -e- 12 u.

Zuid-West-Brabant. Wandeling in Het Leen en De Braakman: avifauna krekengebied -b- 9 u. Possozplein, Halle -I- M.Boone -e- 17 u.

Zwalmballei. Bezoek aan bos 't Ename -b- 14 u. Kerk Ename -I- G.Tack -e- 17 u.

APRIL

1

Noord-Limburg. Fauna- en florawandeling -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -I- M.Geboers -e- 16.30 u.

3

Midden-Kempem. Natuurstudie: avondexcursie rond de Ronde Put, slaapplaats steltlopers en beluisteren van amfibieën. -b- 19.30 u. Brug 2, Postel ter Heyde (weg Retie-Postel) -I- F.Daemen -e- 22.30 u.

4

Midden-Limburg. Avondwandeling om de rugstreeppad, groene en bruine kikker te horen. -b- 20 u. Parking aan de Teut, Donder-slagse weg, Zonhoven -I- M.Schepers -e- 23 u.

5

Aalter. Familiewandeling in het Drongengoed: voorjaarsbloeiërs en eerste zomergasten -b- 9 u. Hoeve Drongengoed, Drongengoed-weg 9, Knesselare -I- E.Blondia -e- 11.30 u.

Antwerpen-Zuid. Vogelobservatie Blokkesdijk. -b- 8.30 u. Station Oude God, Mortsel, 9 u. manège St.Annabos -I- L.Van Schoor -e- 12 u. -m- stevig wandelschoeisel, kijker, telescoop, vogelgids, picknick.

Antwerpen-Zuid. Vogelobservatie te Saeftinghe -b- 13.30 u. café "Verdrongen Land" te Emmahaven -I- L.Van Schoor -e- 17 u. -m- kijker, telescoop, vogelgids, stevig schoeisel.

Denderland. Maandelijkse wandeling in het Osbroek te Aalst: voorjaarsbloeiërs -b- 10 u. Cafetaria Osbroekstadion, Burg.Blankaertdreef (zijstraat Parklaan), Aalst -I- I.Singeleyne -e- 12 u.

Denderland. Vogels waarnemen in de Scheldevallei tussen Berlare en Zele -b- 14 u. Kerk Schoonaarde -I- F.Schoeters -e- 17 u.

Fruitstreek. Wandeling in de Herkvallei: aandacht voor voorjaars-bloeiërs -b- 14 u. Kerk Bovelingen (Mechelen) -I- Y.Princen -e- 18 u. -m- laarzen en stevig schoeisel.

Hageland-Zuiderkempem. Tweemaandelijkse Wielewaalwandeling in de omgeving van de Abdij van Averbode -b- 14 u. Abdij Averbode -I- J.Van Damme -e- 17 u.

Mandelstreek. Daguitstap naar de streek van Cadzand, Nieuwvliet en Oostburg. -b- 8 u. Polenplein, Roeselare -I- L.Demarez -e- 19 u.

Merelbeke - Melle. Boswandeling te Merelbeke: voorjaarsbloeiërs en verschillende spechtsoorten -b- 8.30 u. Merelbeke-Centrum -I- T.Lieken -e- 12 u. -m- laarzen en kijker.

Ninove. Vroeg-lentewandeling in de Wellemersse met speciale aandacht voor de voorjaarsflora, vogeldeterminatie en vogelzang. -b- 14.30 u. Infobord, ingang Wellemersse, Rodestraat, Dender-leeuw -I- W.Mertens -e- 17 u. -m- laarzen, kijker, loep, veldgid-sen.

Noord-Limburg. Fauna- en florawandeling -b- 8 u. Brug 12, Lommel, 8.30 u. De Riebos, Lommel -I- M.Emmers -e- 12 u.

Noord-Limburg. Fauna- en florawandeling -b- 10 u. Bredase Dijk, Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -I- V.Wijnen -e- 12.30 u.

Schelde - Leie. Natuurwandeling voor fauna en flora in de Scheldevallei: vroege lentebloeiers en insecten. -b- 14 u. Linkeroever Scheldebrug, Eke -l- G.De Ghesquière -e- 17 u. -m- laarzen, verrekijker.

Turnhout. Uitstap naar Weelde-Station: fauna en flora in natuurreservaat "Het Spoorlijntje". -b- 14 u. Oud Station, Steenweg op Merksplas, Weelde -l- G.Loos -e- 17 u.

Zuid-Limburg. Wandeling: voorjaarsbloeiers in de Kattenberg Bilzen en luisteren naar de reeds aanwezige vogels. -b- 14 u. Bejaardentehuis Bilzen (parking) -l- J.Vandormael -e- 17.30 u.

Zwalmvallei. Natuurwandeling naar Huccorgne (vallei van de Méhaigne): aandacht voor mossen en hogere planten. -b- 7 u. Markt Zottegem, 8.30 u. Huccorgne -l- F.De Waele -e- 17.30 u.

8

Noord-Limburg. Fauna- en florawandeling -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- M.Geboers -e- 16.30 u.

10

Noord-Limburg. Thema-avond over natuurbeheer. -b- 20 u. Palethe, Jeugdlaan, Overpelt -l- De Blust -e- 22.30 u.

11

Gent. Plantenwerkgroep: kwartierhok D3 54 13 Ettingebos-Scheldewindeke: kennismaking met de plaatselijke flora -b- 14 u. kerk van Scheldewindeke -l- J.Van Den Haute -e- 17 u.

Lier. Deelname aan de Nationale Conservatorsdag te Jezus-Eik -b- 8 u. Station Lier -l- E.Lambrechts -e- 17 u.

12

Aalter. Familiewandeling met speciale aandacht voor voorjaarsbloeiers -b- 14 u. Kerk van Poeke -l- M.Van Moerkerke -e- 16.30 u.

Antwerpen-Centrum. Lente uitstap naar de Linkeroever en het Land van Saeftinge. Voormiddag: Blokkersdijk en Oude Doel, Namiddag: Gasdam -b- 9 u. Noorse Kerk, Grote tunnelplaats, Antwerpen, 13.30 u. Gasdam (Prosperpolder) -l- J.Maebe -e- 17 u.

Antwerpen-Zuid. Grensoverschrijdende tocht Nieuwmoer-Zundert: natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie. -b- 8.30 u. station Oude God, 13 u. kerk van Nieuwmoer -l- L.Van Schoor -e- 17 u. -m- kijker, stevig schoeisel.

Brugge. Weidetocht in de omgeving van Dudzele, Damme en Oostkerke: studie, observatie en inventarisatie van weidevogels. -b- 14 u. Hoofdingang Station Brugge -l- F.De Scheemaeker -e- 17 u. -m- laarzen, excursiekledij en verrekijkers.

Denderland. Inventarisatie kwartierhok E3 16 21, Heldergerm-Heetvelde -b- 8.30 u. Parking Stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst -l- P.Van den Brecht -e- 12 u.

Hageland-Zuiderkempem. Kennismaking met de Zuiderkempem: de Kwarekken in Westerlo -b- 8 u. Kerk Westerlo -l- K.Van Bavel -e- 12 u.

Klein-Brabant. Blauwborstjeswandeling: aandacht voor de zang van de lentevogels -b- 8 u. parking firma Staels-Borco, Rijksweg 60, Bornem -l- H. D'Hertefelt -e- 12 u.

Maasland. Lentewandeling: studie van zang en biotoop; determineren van voorjaarsbloeiers in 't Bunderbos -b- 8 u. markt Maasmechelen, 8.30 u. Bunde (Brommelen) -l- M.Stevens -e- 12 u. -m- eigen wagens.

Mandelstreke. Openbare geleide wandeling in het natuurreservaat de "Mandelhoek" -b- 9.30 u. Ingang reservaat, Waterweg, Ingelmunster -l- L.De Cooman -e- 12 u.

Mechelen. De Dijlevallei tussen Mechelen en Rijenam: botanisch en ornithologisch -b- 8 u. Brughuis te Muizen, Muizenhoekstraat 1, Mechelen -l- G.Meeuws -e- 12 u.

Midden-Kempem. Voorjaarsexcursie door De Graef (Retie) en langs De Wateringen (Mol-Postel): observatie weidevogels en voorjaarsstrek. -b- 8.30 u. Brug 2, op de weg Retie-Postel, Taverne Postel ter Heyde. -l- J.De Schepper -e- 12 u. -m- laarzen.

Nete en Aa. Tocht in het Noorden van Turnhout op zoek naar grutto's, wulpen, tureluren. -b- 7 u. Klein Sas, Herentals, 7.15 u. Kerk Lille, 7.45 u. Kruispunt Heizijde-Veldekensweg -l- J.Van Reusel -e- 12 u.

Noord-Limburg. Natuurexploratie: prooivogels -b- 8 u. Sas Loozen, Bocholt -l- M.Declerck -e- 12.30 u.

Schelde - Leie. Natuurwandeling voor fauna en flora te Etikhove. -b- 14 u. Kerk Etikhove -l- J.Papegnies -e- 17 u. -m- stevig schoeisel of laarzen, verrekijker.

Scheldeland. Vroegmorgenwandeling in de Kalkense Meersen: herkennen van de vogelzang -b- 7.30 u. Markt Wetteren, 7.45 u. Scheldebrug, Uitbergen -l- M.Brutsaert -e- 11 u. -m- laarzen en verrekijker.

Stern. Vogels van de Scheldemeersen -b- 9 u. Scheldebrug Eke-Semmerzake -l- M.Van Beirs -e- 12 u.

Turnhout. Blauwborstjestocht in de Tikkebroeken -b- 7.30 u. Gemeentehuis, Oud-Turnhout, 8 u. Tikkebroeken, Kasterlee -l- M.Smets -e- 11 u.

15

Brechtse Heide. Avondwandeling in het Zoerselbos met aandacht voor planten en vogels -b- 18.40 u. Dienstencentrum, Schilde, 19 u. Boshuisje, Peggerstraat, Zoersel-Malle -l- A.Ligtvoet -e- 21 u.

Noord-Limburg. Fauna- en florawandeling -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- M.Geboers -e- 16.30 u.

17

Geraardsbergen. Uilentoelt: determinatie, observatie en telling. -b- 20.30 u. Kerk Grimminge -l- K.Steenhoudt -e- 24 u.

18

Lier. Inventarisatie van de flora in kwartierhok J4 48 42 te Petigny met loof- en naaldbos. -b- 7 u. Station Lier, 9 u. Petigny -l- A.De Jonghe -e- 17 u. -m- flora, loep, drank, picknick.

Ninove. Ochtendexcursie: vogelzang en typische voorjaarsflora in het Neigembo -b- 5.30 u. Kapel van Bevingen (ingang Neigembo) -l- H.De Kegel -e- 8 u. ontbijt in sportschuur, Schuitstraat 8, Pollare

19

Hageland-Zuiderkempem. Voorjaarsstrek en de eerste zangvogels in het Zammelsbroek -b- 8 u. Kerk Zammel -l- H.Berghmans -e- 12 u.

Land van Waas Zuid. Tocht naar de bronbosjes van Sombeke: fauna en flora van de bronbosjes -b- 13.30 u. Stadhuis, Sint-Niklaas, 14 u. kerk van Sombeke -l- J.P.De Beleyr -e- 16.30 u.

Midden-Limburg. Observatie en beluisteren van de voorjaarsvogels op de vijver en het baltsen van de futen in reservaat Platwijers -b- 9 u. Paalsteen, Paalsteenstraat, Hasselt -l- M.Lodewijckx -e- 12 u. -m- kijker en vogelgids.

Netevallei. Boswandeling in de Averegten te Hallaar; thema: voorjaarsbloeiers -b- 14.30 u. grote parking van wandelbos de Averegten, Hallaar -l- C.Segaert -e- 17 u.

Wulp. Lentewandeling: De Liereman en omgeving: voorjaarsbloeiers en weidevogels. -b- 9 u. St.-Bavokerk, Kerkstraat, Oud-Turnhout -l- W.Machielsen -e- 12 u.

20

Antwerpen-Zuid. Natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie in Turnhouts Vennengebied. -b- 7.30 u. Station Oude God, Mortsel (eigen wagens), 8.30 u. einde ring ten Noorden v. Turnhout baan N119 -l- W.Van Spaendonck -e- 12 u. -m- picknick, kijker, telescoop, laarzen.

Antwerpen-Zuid. Natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie in Wortel -b- 13.30 u. parking achter de kerk van Wortel -l- W.Van Spaendonck -e- 17 u. -m- kijker, laarzen.

Gent. Paasmaandagtocht naar het Gentbos te Bottelare-Merelbeke. -b- 9 u. Hollebeekvijvers, Merelbeke -l- W.Sierens -e- 12 u.

Lier. Tallaert Hof te Koningshooikt: observatie van fauna en flora in kasteelpark en amfibieënvijver. -b- 13.45 u. Station Lier, 14 u. Tal-laerthofdreef, Koningshooikt -l- Y.Peeters -e- 17.30 u. -m- kijker, stevig schoeisel.

Noord-Limburg. Fauna- en florawandeling -b- 8 u. KMW bedrijf, Helchteren, 8.30 u. Militair Domein, Helchteren -l- A.Geuens -e- 12 u.

Noord-Limburg. Vogelobservatie en natuurexploratie -b- 13 u. Spiekelspade, Hechtel, 13.30 u. Zwarte Beek, Hechtel -l- A.Geuens -e- 16.30 u.

Schelde - Leie. Dagtocht naar het bos van Lombise, bezoek aan

Cambron (oude abdij met merkwaardige bomen) en Attre (kasteel-park) -b- 9.30 u. Kerk te Leupegem -l- P.Geeroms -e- 17 u. -m- picknick.

Westkust. Bourgoyen-Ossemeersen: voormiddag: studie van wei-devogels en lentezangers in vochtig graslandschap, namiddag: Het Leen -b- 8.15 u. Markt te Nieuwpoort, 9.30 u. Driepikkelstraat 32, Gent Mariakerke -l- -e- 17.30 u.

Zwalmvallei. Daguitstap naar Harchies: specifieke aandacht voor moerasfauna en -flora. -b- 10 u. Markt Zottegem, 11.15 u. Harchies -l- K.Van Den Berge -e- 17.45 u.

22

Noord-Limburg. Fauna- en florawandeling -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- M.Geboers -e- 16.30 u.

24

s'Heerenbosch. Uilen in Buggenhoutbos: Avondexcursie met aandacht voor het leven in het bos. -b- 21 u. Boskapel, Kasteelstraat, Buggenhout -l- G.Van Gucht -e- 23 u. -m- laarzen.

Wulp. Avondwandeling naar de Hoge Mierdse Heide: evaluatie van beheerswerken in functie van instandhouden van paaiplassen -b- 19.45 u. Kerkplein Sint Bavo, Oud-Turnhout -l- W.Machielsen -e- 22.30 u.

25

Gent. Plantenwerkgroep: kwartierhok D3 42 14, Maandaghoek, Schelderode: kennismaking met de plaatselijke flora. -b- 14 u. kerk van Schelderode -l- J.Van Den Haute -e- 17 u.

Lier. Reservatentocht in de Durmevallei: wandeling langs de oude Durme met zijn schorren en rietvelden. -b- 7.30 u. Station Lier (eigen wagens), 8.30 u. Brug over de Durme te Waasmunster(weg naar Dendermonde) -l- W.Goyvaerts -e- 17 u. -m- laarzen, kijker.

Nat. Werkgr. Botanie. Inventarisatie van de flora van kwartierhok in Zoniënbos. -b- 9 u. Station Groenendaal -l- P.Van Den Brempt -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick en drank.

Oostende. Natuurwandeling in Koekelarebos (staatsdomein) : arboretum, vogelobservatie en plantenwaarneming -b- 14 u. J.Bauwensschool, Oostende, 14.30 u. Ingang arboretum Bovekerkestraat, Koekelare -l- L.Dewulf -e- 17.30 u.

26

Antwerpen-Centrum. Autocaruitstap naar de moerassen van Harchies en de Caillou. -b- 7.30 u. Atheneum, Franklin Rooseveltplein, Antwerpen -l- R.Huysmans -e- 17 u.

Denderland. Deelname aan de Vlaamse Ardennendag -b- 8 u. Station Aalst -l- P.Van Den Brempt -e- 12 u.

Gent. Vlaamse Ardennendag: voormiddag: wandeling in de vallei van de Perlinckbeek, namiddag: Brakelbos -b- 8 u. St.-Pietersplein, Gent -l- D.Danhieux -e- 17 u.

Hageland-Zuiderkemp. De broedkolonie en Bosmuseum van Gerhagen Tessengerlo -b- 14 u. Bosmuseum Gerhagen Tessengerlo (VVV-toren) -l- K.Leysen -e- 17 u.

Klein-Brabant. Natuurexploratie in de Vlaamse Ardennen: voormiddag: plantengroei in het Ingelbos, namiddag: Trimontbos te Everbeek -b- 7.45 u. parking houtzagerij Peleman, Rijksweg, Puurs, 8 u. parking Staels-Borco, Rijksweg 60, Bornem -l- K.Daelemans

Land van Waas-Zuid. 15de Vlaamse Ardennendag -b- 8 u. Stadhuis, Sint-Niklaas, 9 u. Kerk Louise Marie -l- F.De Groote -e- 16.30 u.

Lier. Voorjaarswandeling in het Meerdalbos: observatie van de vogels en voorjaarsbloeiërs -b- 8 u. Station Lier (eigen wagens), 9 u. Neerijse -l- E.Lambrechts -e- 17 u. -m- picknick.

Mandelstreke. Vroegmorgenwandeling met herkennen van vogelzang -b- 5 u. Ingang Kasteel van Rumbke, Moorseelesteenweg, Rumbke. -l- P.Desmet -e- 8 u.

Mandelstreke. Openbare geleide wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoek" -b- 9.30 u. Ingang reservaat, Waterweg, Ingelmunster -l- J.Roelens -e- 12 u.

Mechelen. Bezoek aan het erkend natuurreservaat "Molsbroek" te Lokeren -b- 8.15 u. Station NMBS Mechelen, 9 u. Educatief Centrum, Waasmunsterbaan, Lokeren -l- J.De Weerd -e- 12 u.

Meetjesland. Vlaamse Ardennendag: voormiddag: oude spoorwegberm te Ronse, namiddag: Beiaardbos te Hotond -b- 7.45 u. Markt Eeklo, 9 u. Station Ronse -l- C.Bruggeman -e- 17 u.

Midden-Kempen Excursie in reservaat De Ronde Put (Mol-Postel) -b- 9 u. Brug 2, weg Retie-Postel -l- F.Daemen -e- 12 u.

Midden-Kempen Excursie in reservaat De Maat (Mol) -b- 14 u. Brug Sas 3, weg Mol-Postel -l- J.Sas -e- 17 u.

Midden-Limburg. Lentewandeling in de Herckenrode bossen: waarnemen van vogels en voorjaarsbloeiërs -b- 9 u. zaal "Kermeta" te Kermt -l- R.Jacobs -e- 12 u. -m- stevig schoeisel, kijker, bloemen- en vogelgids.

Nete en Aa. Vroegochtendtocht naar privédoorn "Het Krabbels" te Pulle. Thema : rietvogels en voorjaarsflora -b- 6.45 u. Parking Klein Sas, Herentals -l- E.Vercammen -e- 12 u.

Ninove. Fietstocht naar de Vlaamse Ardennendag -b- 8 u. Zwarte Flesch, Pollare -l- E.Haers

Noord-Limburg. Uitstap Vlaamse Ardennendag. -b- 7.30 u. met de bus in Overpelt en Lommel, 10 u. Kluisbos, Oudenaarde -l- A.Mertens -e- 12.30 u.

Noord-Limburg. Fauna- en florawandeling. -b- 7.30 u. bus Overpelt en Lommel, 14 u. Swalmvallei, Brouwerijstraat, Oudenaarde. -l- A.Mertens -e- 16.30 u.

Noorderkemp. Lente in de Kalmthoutse Heide: cursus vogelzang, les 1. -b- 8 u. Parking Verbindingsstraat-Zuid, Kalmthout -l- R.Nelen -e- 12 u.

Scheldeland. Vlaamse Ardennendag: voorm.:Koppenberg (Melden), namiddag: Diggiehoevewandeling (Brakel) -b- 8.15 u. markt Wetteren, 9 u. Kerk Melden (Oudenaarde) -l- W.De Winter -e- 17 u. -m- laarzen, picknick.

Voorkemp. Vroegmorgenwandeling in 2 bosgebiedjes nl. Uitlegger Brasschaat-Kapellen en Inslag te Brasschaat: studie van de zangvogels -b- 5 u. kerk 's Gravenwezel -l- F.Kerstens -e- 9 u.

29

Brechtse Heide. Avondwandeling in de omgeving van Bossenstein te Broechem: studie van voorjaarsbloeiërs en de avondzangers -b- 18.45 u. Dienstencentrum, Schilde, 19 u. Parking Boerenbond, Broechem, baan Oelegem-Broechem -l- H.Lembrechts -e- 21.30 u.

Noord-Limburg. Fauna- en florawandeling -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- M.Geboers -e- 16.30 u.

Noord-Limburg. Nachtegaaluitstap en observatie van deze zangvogel. -b- 19.30 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- A.Mertens -e- 22.30 u.

ZOEKERTJE

TE KOOP:

* Wegens dubbel gebruik (telescoop), een observatieverrekijker (30x80) merk SBS, als nieuw.

Eigenaar: Mr. De Vuyst.

Tel. 050/33 47 88 bij De Putter.

* SBS verrekijker 10 x 42 (Barium), zeer goede staat. Tel. 055/31 39 64, mevr. Engels (tijdens schooluren). Prijs overeen te komen.

* Wegens overlijden: telescoop Zeiss 30x60 BGAT zonder motor. Aankoopdatum 20.01.90, gloednieuw, nog 28 jaar garantie! met etui. Catalogusprijs: 61.000 F, vraagprijs: 41.000 F. (Tel. 050/33 47 88, De Putter).

* Verrekijker Swarovski 10x50 SLC, waterdicht, stofvrij, 3 jaar oud, in goede staat. Catalogusprijs: 37.500 F, vraagprijs: 21.000 F (nog 27 jaar garantie). (Tel. 050/33 47 88 De Putter).

Van Aalscholver tot Zeis

NIEUWE AANKOPEN VAN NATUURGEBIEDEN

...door afdeling Land van Waas, Noord

Op een openbare verkoop op donderdag 21 november 1991 kocht De Wielewaal, door bemiddeling van notaris E. De Cooman Van Gent 19ha 43a 40ca aan.

Deze koop omvat percelen dreef, wei- en zaailand, moeras, met erop staande schuur, gelegen te Moerbeke-Waas, gekadastraerd onder Moerbeke sectie F, nummer 265/D en sectie G, nummers 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167/A en 173/A, (zie het artikel verder in deze rubriek).

...door afdeling Klein-Brabant

Onderhands, op vrijdag 13 december op de studie van notaris Th. Brusselmans te Puurs, kocht De Wielewaal twee percelen landbouwgrond, gelegen ter plaatse "Laenenbemd", gekend op het kadaster onder de 4e afdeling, sectie B, nummers 128 en 130 met een totale oppervlakte van 1ha 36a 45ca.

...door afdeling Nete en Aa in Neerhelst

Onderhands, op donderdag 19 december op de studie van notaris M. Bogaert te Geel, kocht De Wielewaal een perceel grond, gelegen ter plaatse Katers Bergen, gekadastraerd volgens titel sectie E nummer 1058, groot 50a 76ca.

...door het Kempisch Reservatenfonds in De Tikkebroeken

Op een openbare verkoop op 16 december 1991 kocht De Wielewaal een perceel grond te Kasterlee, gekend als "De Eyckmans", sectie A nummer 1097/A, groot 25a 82ca.

...door afdeling Netevallei in de Laerbeemden

Op 23 december kocht De Wielewaal op de studie van notaris Y. Lesseliers te Balen een perceel hooiland, gelegen te Heist-op-den-Berg, ter plaatse "Laer Velden", ten kadaster bekend sectie B, nummers 793/A en 793/B en met een oppervlakte van 74a 35ca.

Deze aankoop is van groot belang omdat dit perceel als een wig de vorige aankopen van elkaar scheidde. De 4 Aberdeen Agnus-grazers beschikken nu over een aaneengesloten blok van 4,1 ha.

Eerste aankopen in 1992

Op woensdag, 8 januari 1992, werden bij notaris Y. Lesseliers te Balen 3 nieuwe aankoopakten verleden.

1. Voor het Kempisch Reservatenfonds een perceel weiland, ter plaatse "Zwarte Heide", gekadastraerd sectie A, nummer 146/a voor een grootte van 1ha 23a 85ca.

2. Voor afdeling Nete en Aa een perceel hooiland, ter plaatse "Catersberg", gekadastraerd sectie E nummer 1069/A, groot 25a 40ca.

3. Voor afdeling Nete en Aa een perceel weiland, ter plaatse "Katers Bergen", gekadastraerd sectie E nummer 1057/02, groot 48a 91ca.

Beide laatste aankopen vormen een uitbreiding van ons natuurreservaat Neerhelst te Geel.

Nieuw vrij natuurreservaat te Turnhout "Het Koey Ven"

Ligging: Turnhout, sectie B, nummers 5a en 8b.

Oppervlakte: 9ha 14a 69ca.

Eigenaar: dhr. en mevr. J. Van der Biest-Jansen,
Jozef Mertensstraat 83,
1702 Groot-Bijgaarden

Duur: 5 jaar ingaande op 1 januari 1992, te verlengen.

Huurprijs: 1 fr. jaarlijks

De raad van bestuur en afdeling Turnhout danken de eigenaars voor het in De Wielewaal gestelde vertrouwen.

SCHENKING WATERPOMP

Om de Hoge Mierdse Heide te Oud-Turnhout, ons weidevogelreservaat en tevens laatste paaipplaats van de Rugstreeppad, optimaal te beheren moesten we verleden jaar tijdens de droogteperiode herhaalde malen water oppompen vanuit de Braekeleersloop. Op die manier bleef er dan gedurende langere tijd water in het lagere reliëfgedeelte. Met het gevolg dat tijdens de voorjaarsstrek er diverse steltlopers enkele dagen bleven pleisteren.

Ook werden de voortplantingsomstandigheden zodanig behouden dat ook die periode voor de Rugstreeppadden succesvol was. Nochtans is er heel wat werk gepresteerd om dit alles onder controle te houden.

Enkele firma's hebben ons daarin daadwerkelijk gesteund, zoals NV Smet Boring uit Dessel en de firma Grundfos uit Aartselaar.

GRUNDFOS®

De conservator Ward Machielsens (links) neemt ten kantore de waterpomp in ontvangst van de heer Michel Deffontaine

Foto: L. Cuylaerts

Deze laatste is medetoonaanvendend op wereldvlak als het over waterpompen gaat. De directie van het hoofdkantoor in Aartselaar met woordvoerster mevr. Vera Pierlot, sponsorden het project de HMH met schenking van een bedrijfs-vuilwaterpomp. Op 23 oktober mocht conservator Ward Machielsen ten kantore deze gift in ontvangst nemen.

Onmiddellijk werden de vrijetijdsmechanici aan het werk gezet zodat we de complete bevoeiingsinstallatie bedrijfsklaar hebben in het voorjaar.

Het spreekt vanzelf dat we de firma Grundfos en haar directie in het bijzonder, dankbaar zijn voor deze belangrijke sponsoring. We zullen er zorg voor dragen dat de weidevogels en de Rugstreeppadden op de Hoge Mierdse Heide in de meest gunstige omstandigheden zullen ontvangen worden.

L. Cuylaerts

AALSCHOLVER TOT ZEIS "DE TURFMEERSEN", EEN NIEUW RESERVAAT IN EEN UITZONDERLIJK GEBIED

In 1878 schreef de botanicus Crepin in zijn "Guide du botaniste en Belgique" over de Moervaartvallei: "Les vastes prairies tourbeuses qui s'étendent au bords du Moervaert entre Exaerde et Moerbeke-Les-Lokeren meritent de faire l'objet d'une herborisation". Wandelend van het station van Eksaarde richting Moerbeke noteerde hij Galigaan, Blonde zegge, Spaanse ruiter, Teer guichelheil, Gekleurd fonteinkruid, Addertong, Krabbescheer, Moeraswespenorchis en nog tal van andere planten waarvan we nu nog alleen kunnen dromen.

De Moervaartvallei is nu een vlakke depressie, ongeveer 2 km breed en 12 km lang, grofweg te situeren tussen de gemeenten Sinaai en Stekene en het Kanaal Gent-Terneuzen. Langs de noordzijde wordt ze scherp begrensd door de stuifzandrug uit het noorden van de provincie Oost-Vlaanderen. Langs de andere kant deint de vallei zachtjes uit. Ooit, na de jongste ijstijd zowat 10.000 jaar geleden lag hier de grootste zoetwaterplas van de Nederlanden. Een heel bijzondere plas waarin een dikke laag mergel of kalkgyttja werd gevormd. Naderhand werd hier bovenop veen, soms stuifzand en vanaf de Middeleeuwen ook venige alluviale klei afgezet. Deze laatste door de toendertijd uitgegraven Moervaart (moer = turf) en de Zuidlede. Die langzaam stromende laaglandrivieren behoorden vroeger tot het Durmebekken. Door kunstmatige ingrepen monden ze nu uit in het Kanaal Gent-Terneuzen.

Tot in de 20e eeuw was de Moervaartvallei moerassig en onbewoond. Boeren kwamen er alleen 's zomers hooi halen en sporadisch nog wat turf steken. De nu nog talrijke populierenrijen waren reeds bekend ten tijde van graaf De Ferraris (18e eeuw). Hij tekende ze dan ook overvloedig in op zijn militaire kaarten. Hier en daar zijn er nog restanten van oude moerasbossen.

De jongste decennia kwamen er meer drastische wijzigingen in het landbouwkundig gebruik van de vallei door sterke ontwatering van het gebied. Hooi- en weilanden hebben nu meestal plaats geruimd voor akkerland. Door diep ploegen tracht de moderne landbouwer bovendien de ondiepe mergellaag te breken en te mengen met de venige bovengrond. Op vele plaatsen werd en wordt het zo unieke bodemprofiel totaal verstoord. Alleen de meest natte en venige plaatsen zijn tot nu toe hiervan gespaard gebleven.

Een van deze zompige terreinen werd op 21 november

De Turfmeersen

Foto: J. Dhollander

1991 als weiland, moeras, zaailand en dreef te Moerbeke, samen goed voor 19ha 43a, openbaar verkocht. Op de aanplakbrief werden bizarre namen vermeld als Zeven-tien bunders, Kweekstoepe, Turfmeerschen, Koestaldonck en Oogmeerschendam. Onze vereniging slaagde er in om het gehele terrein aan te kopen.

De Turfmeersen, zoals het reservaat zal heten, heeft alles om een waardevol gebied te worden. De percelen vormen een aaneengesloten rechthoekig blok, goed gescheiden van de omgeving door sloten, bomenrijen of dreven. Het landschap is naar Vlaamse normen nog vrij ongeschonden. Alleen de Suikerfabriek van Moerbeke is tussen de bomen zichtbaar.

De reeds eerder genoemde moeraskalk is overvloedig en op geringe diepte (20-30 cm) aanwezig. Midden door het reservaat loopt een brede sloot met hier en daar moerassige oevers en turfgaten. De kleiige percelen zijn zacht glooiend met twee merkwaardige zandige opduikingen of "donken" vanwaar het toponiem Koestaldonck. Het waterpeil — heel dikwijls het zwakke punt in vele reservaten — is te regelen door afdamming van de beek. De eigendom is vrij van landbouwgebruik of enig ander gebruikersrecht. En tenslotte is de omgeving nog zeer rijk aan allerlei natuurlijke elementen.

Hoe uitzonderlijk en hoopvol de uitgangssituatie ook is, een volwaardig natuurreservaat is het nu nog niet te noemen. De vorige eigenaars hebben niets onverlet gelaten om alles wat met natuur te maken had te vernieuwen. Oude knotwilgen werden gerooid, het moeras werd gedeeltelijk volgestort met steenafval, sloten werden gedempt, weilanden omgeploegd en zelfs de oude veldschuur werd verwaarloosd.

De veldschuur wacht op restauratie

Foto: J. Dhollander

VZW DURME SCHENKT 500 VELDLOEPEN TEN VOORDELE VAN DE TURFMEERSEN.

Op haar beheerraad van 29 november 1991 heeft de vereniging DURME beslist 500 veldlopen te schenken aan De Wielewaal. Deze lopen zijn een verbeterde uitgave van het bestaande kokermodel en worden door de vzw DURME zelf gemaakt.

De veldlopen zullen verkocht worden aan 200 F. De opbrengst zal integraal besteed worden aan de financiering van het nieuwe natuurreservaat te Moerbeke.

Van medewerking gesproken... !

De toekomstige terreinbeheerders zullen de handen uit de mouwen mogen steken. Zelfs dat zal niet voldoende zijn om alle ongeregeligheden ongedaan te maken. Kraan en bulldozer zullen er eventueel aan te pas komen om de gebiedsvreemde rommel te verwijderen. Er wordt zelfs ernstig gedacht aan het afschrappen van een tiental cm teelaarde om zo met een schone lei te kunnen beginnen en de invloed van de mergellaag optimaal te laten gelden. Echte natuurbouw dus. Hoe het reservaat er dan zal uitzien? Een open terrein zal het worden met centraal een brede sloot en restanten van vroegere turfwinning met zacht hellende oevers die overgaan in natte en droge graslanden en ruigte. De veldschuur zal hersteld worden tot een stevig schuilhok voor grazende dieren. Waarschijnlijk zullen er later runderen ingezet worden voor de begrazing van het reservaat.

Voor het zover komt, wordt er eerst grondig overleg gepleegd met wetenschappers en ervaren terreinbeheerders. In de streek van Moervaart en Zuidlede staat er ondertussen een hele ploeg enthousiaste mensen klaar om het beheer van het nieuwe reservaat op zich te nemen. Vogelliefhebbers, CVN-natuurgidsen, actievoerders en biologische tuinders uit Zaffelare, Eksaarde, Wachtebeke en Moerbeke hebben elkaar gevonden in een nieuwe Wielewaalafdeling.

Misschien slagen ze er in om de eertijds botanische glorie "entre Exaerde et Moerbeke-Les-Lokeren" terug tot leven te brengen.

J. Dhollander

Steunen kan !

De aankoop is gelukt, mensen om het project uit te bouwen zijn er eveneens. Alleen: zonder geldmiddelen lukt het gegarandeerd niet !

Ongetwijfeld geven de Vlaamse Gemeenschap en het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen een flinke aankoopsubsidie, maar niet de volle honderd procent. De vereniging moet voor een flink deel eigen middelen inbrengen. En wie anders dan de leden kunnen we daar op de eerste plaats voor aanspreken. Geef 1000 F of meer, dan ontvangt u een fiscaal attest. Maar ook kleinere giften zijn welkom. Het is een riem onder het hart van de nieuwe afdeling Moervaart-Zuidlede.

Stort uw bijdrage op pcr. 000-0319785-73 van Wielewaal, 2300 Turnhout met vermelding "Turfmeersen".

U hoort toch ook bij die grote familie van natuurliefhebbers ?

HET TRIMPONTBOSRESERVAAT TE BRAKEL : WIELEWAALAFDELING GERAARDSBERGEN SMEEDT HET IJZER TERWIJL HET WARM IS

Nadat we in de zomer van 1991 een eerste aankoop van 1ha 21a 60ca gerealiseerd hebben, werden er recentelijk

5 percelen bos aangekocht met een totale oppervlakte van 96a 50ca. Eén van die percelen (3a 60ca) is begroeid met beuken. Verder bestaat onze aankoop nog uit twee percelen (36a 20ca) met kaprijke populieren, die tegen eind 1992 zullen gerooid worden en waar aanplant zal gebeuren met aan een bronbos aangepaste soorten. Op deze percelen ontspringt immers één van de belangrijkste bronnen van het gebied. Deze bron bevoeit tevens de twee andere percelen die werden aangekocht (56a 70ca), die gekarakteriseerd worden door een sterke verruiging (bramen en jonge populieren). Ook hier zal er geopteerd worden voor een totale verwijdering van de storende elementen en zal er overgegaan worden tot de aanplant van biotoopeigen boomsoorten.

Zo zullen we er in slagen om op korte termijn de meeste populieren uit het Trimpontbos te verwijderen: een boomsoort die absoluut niet aardt in een bronbos, een ware landschappelijke gesel vormt en biologisch sterk verarmend werkt.

Dit artikeltje heeft tot doel alle leden van de Wielewaal op te roepen om ons project financieel te steunen. De komende maanden zullen wellicht biologisch zeer interessante percelen kunnen aangekocht worden, voor een totale oppervlakte van ongeveer twee hectaren. Daar het hier om stukken met kaprijke beuken en eiken gaat zal hiervoor een zeer hoge prijs moeten worden betaald.

De waarde van het gebied verantwoordt deze financiële inspanningen echter volledig.

U kan uw bijdrage storten op rekeningnummer 891-2540218-89: "Natuurfonds Vlaamse Ardennen",

B.P. Ceuterickstraat 18, 9890 Asper; met vermelding: project nr. 7, Trimpontbos.

J. Braquené, conservator

STUDIEDAG TEN BEHOEVE VAN DE CONSERVATORS EN MEDEWERKERS VAN DE TERREINBEHERENDE VERENIGINGEN IN DE BOSUIL TE JEZUS-EIK OP 11 APRIL 1992

- 8.45 u. : Ontvangst met koffie
- 9.15 u. : Inleiding door Beatrijs Van Der Aa, dagvoorzitter (Laboratorium Bosbouw KUL)
- 9.30 u. : Henk Koop over integrale bosreservaten (coördinator van het onderzoeksprogramma omtrent integrale bosreservaten van het IBN, vroeger RIN, in Nederland)
- 10.00 u. : Guido Tack over historisch-ecologische aspecten van het bosbeheer. Hij doet onderzoek op het Enamebos en andere bossen in het vroegere Graafschap Vlaanderen in samenwerking met Martin Hermey van het Instituut voor Natuurbehoud
- 10.30 u. : Willy Verbeke (Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal) over natuurvriendelijke bosbouw, meer bepaald femelslag en middelhout

- 10.45 u.: Danny Maddelein (Universiteit Gent) over een natuurvriendelijk beheer van de Kempische bossen, inclusief Gewone den
- 11.00 u.: Koffiepauze
- 11.15 u.: Discussie met de sprekers
- 12.00 u.: Onze gastheer houtvester Jozef Zwaenepoel geeft een inleiding over het Zoniënwoud in het algemeen en de excursies in de namiddag
- 12.30 u.: Pick-nick in de Bosuil of in de omtrek. De onmiddellijke nabijheid is trouwens zeer rijk aan goede restaurants
- 14.00 u.: Samenkomst op de parking aan de Duboislaan naast de Ganzepootvijver te Groenendaal, waar de excursies vertrekken. Onze gidsen zijn naast de sprekers nog enkele specialisten:
Peter Roskams (Instituut voor Bosbouw te Groenendaal)
Koen Van Den Berge (Universiteit Gent) en Bart Muys (Universiteit Gent).
Zij zijn ook de auteurs van de studie over het bosreservaat in het Zoniënwoud

Het einde is voorzien omstreeks 18 u.

Thema's op de namiddagexcursies (11 april Groenendaal)

Integraal bosreservaat:

In één van de oudste beukenbestanden van het Zoniënwoud (ontstaan ± 1770) wordt over 18 ha een beheer van "niets doen" gevoerd. Sinds een 15-tal jaar laat men er immers de dode bomen liggen en worden er verder geen beheersmaatregelen genomen. Vele bomen zijn meer dan 40 m hoog en er komen ook enkele Zomer- en Wintereiken voor. Tijdens de stormen van 1982-'83 en 1990 werden tientallen woudreuzen geveld, zodat het uitzicht op dit ogenblik reeds uniek en impressionant is. Een groep onderzoekers van de werkgroep Sociale en Economische Betekenis van het Bos en de Universiteit van Gent hebben hier reeds heel wat fundamenteel onderzoek uitgevoerd.

Middelhout:

Nabij de Ganzepootvijver liggen enkele tientallen ha oud middelhout met zware inheemse eiken uit de Napoleontische tijd of ouder. Daarnaast komt er ook veel Haagbeuk, esdoorns, Zwarte els en Gewone es voor. Dit bestand ziet er dan ook totaal anders uit dan het grootste deel van het Zoniënwoud. Ook de bodemflora is zeer rijk met talrijke voorjaarsbloeiërs, onder andere de uiterst zeldzame Schedegeelster. Het wordt dan ook eveneens voorgesteld als bosreservaat.

Schilderachtig kanton:

Vanaf de 16de eeuw tot in 1908 werd in het Zoniënwoud het "tire-aire" systeem toegepast dat werkte met kapvlakten van 10 tot 40 ha. Slechts enkele bomen werden behouden als zaaddragers voor de bosverjonging. Hier tegen kwam kritiek van wandelaars en kunstenaars en het Zoniënwoud werd voortaan anders beheerd. In 1925 werd over 39 ha het "Schilderachtig kanton" (Canton pittoresque) opgericht, waarin gestreefd werd naar een landschap met een artistiek karakter. Dit betekende vooral een grotere variatie in boomvormen en soorten, vergeleken met de klassieke monotone beukenbestanden. Nu nog is dit speciaal gericht "bosreservaat avant-la-lettre" in vele opzichten interessant omwille van zijn verscheidenheid en de aanwezigheid van enkele van de mooiste bomen van Vlaanderen.

Gewone beheer van het Zoniënwoud:

De laatste jaren ondergaat het Zoniënwoud drastische veranderingen. Zo hebben de voorjaarsstormen van 1990 tientallen ha omvergeworpen. Los daarvan bestaat het grootste deel van het bos uit zeer oude bestanden, waartussen meer en meer openingen en kansen komen voor verjonging en andere soorten. De bodem is meestal ongestoord en de Beuk is er trouwens helemaal inheems, alleen de mate waarin men hem heeft laten domineren kan betwist worden. Het bos telt nu talrijke openingen waarin Zomereik en andere inheemse soorten worden geplant. In 1990 droegen de Beuken massaal zaad, zodat er nu kleine tweejarige Beukjes zijn. Hun overlevingskansen en de problematische natuurlijke verjonging van eik en andere inheemse soorten zullen besproken worden.

GROTE TERREINUITBREIDING IN 1991

De voorbije jaargang heeft u in deze rubriek regelmatig kunnen lezen over aankopen van natuurterrein. Er is dan ook enorm veel aan gewerkt. Enerzijds danken we dit aan de onophoudelijke inzet, de durf en verbeeldingskracht van heel wat afdelingsbesturen en conservators, anderszijds werden de financiële werkingsmogelijkheden sterk uitgebreid dankzij het legaat Faes en dankzij het initiatief van de heer Theo van den Oetelaar, erelid van onze vereniging, dat de basis vormde van de reservatenfondsen Voorkempen/Brechtse Hei en Hoogstraten. Nu het werkingsjaar is afgerond is het nuttig om eens een globaal overzicht te geven. Op een voorschoot na werden 80 ha verworven, verspreid over 25 reservaten in 3 provincies. Een prachtig resultaat.

Halse Beemden - Hoogstraten	22a 06ca
Brakeleer - Arendonk	15ha 53a 52ca
Tikkebroeken - Kasterlee *	2ha 85a 34ca
Laenenbeemd - Puurs	1ha 18a 45ca
Orchis - Bornem *	73a 35ca
Spierbroeck - Bornem	75a 60ca
Zuurbemken - Mechelen	33a 70ca
Neerhelst - Geel *	50a 70ca
Zammelsbroek - Geel *	79a 95ca
Laerbeemden - Heist op den Berg *	1ha 53a 45ca
Volkaertslaakbeemd - Heist op den Berg *	40a 15ca
Wishaegen - Heist op den Berg *	76a 50ca
Bonte Klepper - Rijkvorsel	7ha 11a 32ca
Dommelvallei - Hechtel, Eksel, Peer *	6ha 27a 24ca
Veewei - Eksel *	40a 30ca
Wateringen - Lommel *	1ha 01a 00ca
Kevie - Tongeren *	6ha 59a 41ca
Trimpontbos - Brakel	1ha 21a 60ca
Rietbeemd - Geraardsbergen *	3ha 40a 06ca
Heurnemeersen - Heurne	1ha 07a 50ca
Leyhoeke - Astene	5ha 67a 20ca
Molenkauter - Deinze	16a 40ca
Gavers - Sint Gillis Waas *	84a 20ca
Lange Vage - Sint Gillis Waas *	87a 76ca
Turfmeersen - Moerbeke	19ha 43a 40ca

Totaal 79ha 70a 16ca

De met een * gemerkte aankopen betreffen uitbreidingen van reeds bestaande Wielewaalreservaten.

MILIEU CONVENANT

Milieuovereenkomst tussen de gemeenten en de Gemeenschapsminister van Leefmilieu

Vele Wielewaalafdelingen zullen tijdens de eerste 6 maanden van 1992 door hun gemeentebesturen of vertegenwoordigers (schepen voor leefmilieu) in hun respectievelijk werkingsgebied gevraagd worden deel uit te maken van een gemeentelijke milieu-adviesraad. Dit betekent een belangrijke mijlpaal in de geschiedenis van de natuur- en milieubeweging. Onze plaatselijke Wielewaalafdelingen krijgen immers de gelegenheid deel uit te maken van een raad die de lokale besturen moet gaan adviseren op het vlak van natuur- en milieubehoud. Belangrijk is te weten dat het de gemeenteraad is die de opdracht en de samenstelling van deze raad bepaalt (1). Zo kunnen er naast lokale milieu- en natuurverenigingen ook onderwijsinstellingen, socio-culturele en vormingsorganisaties en beroepsorganisaties in de adviesraad opgenomen worden.

Het goed functioneren van zo'n raad met een grote verscheidenheid aan vertegenwoordigers en afgevaardigden van verenigingen ligt niet zo voor de hand. Maar ook de meeste afdelingen van de Wielewaal hebben in het verleden hun sporen meestal op andere terreinen verdiend: natuurstudie, beheer van reservaten, educatieve wandelingen en uitstappen, enz. Toch is het belangrijk om op deze geboden kans tot inspraak en samenwerking met de lokale besturen in te gaan.

Politiek en gemeentelijk beleid zijn misschien niet meteen de meest favoriete onderwerpen waar de natuur- en vogelliefhebbers zich in het verleden zorgen over hebben gemaakt. Toch moeten we ook nieuwe uitdagingen aandurven en onze vereniging blijven aanpassen aan de maatschappelijke evolutie.

We moeten weliswaar niet blindelings deze uitgestoken hand grijpen. Het is nodig vooreerst op het niveau van Wielewaal-nationaal een debat aan te gaan en te bepalen welke voorwaarden we zullen stellen om binnen deze adviesraden te gaan functioneren. Dan kunnen onze Wielewaalafdelingen met een platformtekst naar de gemeentebesturen toegaan en ook minimumvoorwaarden stellen.

De oprichting van een milieu-adviesraad maakt deel uit van de overeenkomst die de gemeenten met de Vlaamse Gemeenschap hebben afgesloten, ook wel de milieu-convenant genoemd.

Maar wat houdt deze overeenkomst nu in?

Wat?

Met de **milieuconvenant** worden er afspraken gemaakt in verband met natuur en milieu tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse steden en gemeenten.

Deze overeenkomst treedt in werking per 1 januari van het jaar dat volgt op de ondertekening ervan (90 % van de Vlaamse gemeenten hebben de milieu-overeenkomst eind december 1991 onderschreven).

De milieuovereenkomst eindigt in elk geval op 31 december 1996, maar zou eventueel kunnen verlengd worden.

De bedoeling is een beter milieu- en natuurbeleid te voeren. Door de overeenkomst wil men de gemeentelijke autonomie erkennen, en de gemeenten daadwerkelijk bij het milieubeleid betrekken.

Als compensatie voor de geleverde gemeentelijke inspanningen wordt een financiële tegemoetkoming aan de gemeenten voorzien (afkomstig uit het MINA-fonds).

Merkwaardige knotwilg op 1 februari 1992 onthoofd in de "Vlassenbroekse Polder", gelegen in R-gebied (gewestplan); "kerngebied" volgens ontwerp "Groene Hoofdstructuur Vlaanderen". Zal het decreet op de vegetatiewijziging dé redding van deze puntvormige landschapselementen betekenen, of lost het natuurbeleidsplan binnen de milieuconvenant dit probleem op?

Foto: G. Van Gucht

Door deze overeenkomst verbindt de gemeente zich er eveneens toe:

- * Een **inventarisatie** op te maken van alle gegevens betreffende milieu en natuur,

- * Een **jaarlijkse milieu- en natuurbeleidsnota** op te stellen, waarin volgende thema's aan bod komen: afval; oppervlaktewateren; grondwater; lucht; bodem; geluid; groenvoorziening; natuurbehoud en -ontwikkeling; inspraak en sensibilisering van de bevolking met betrekking tot voorgaande punten.

Uit deze gegevens dient een jaarprogramma opgemaakt, en de budgettaire middelen vastgelegd te worden.

- * Uiterlijk 18 maanden na het van kracht worden van de overeenkomst dient de gemeente te beschikken over ofwel een gemeentelijke milieu-ambtenaar, ofwel toe te treden tot een intergemeentelijk deskundigenteam, ofwel beide vormen te combineren.

Een combinatie van beide geniet hier de voorkeur. Het intergemeentelijk deskundigenteam heeft immers geen controlebevoegdheid, tevens is het twijfelachtig of twee intercommunale deskundigen dicht genoeg bij de dagelijkse werkelijkheid van de verschillende gemeenten kunnen opereren.

Op het deskundigenteam kan beroep gedaan worden

voor zeer specifieke of hoog wetenschappelijke problemen.

* De gemeente zal, tijdens de duur van de milieu-overeenkomst, een gemeentelijk **natuurontwikkelingsplan** opmaken of laten maken, overeenkomstig de richtlijnen van AMINAL. Dit natuurontwikkelingsplan zal voor advies worden voorgelegd aan de gemeentelijke adviesraad voor milieu en natuur, en ter beschikking en goedkeuring worden voorgelegd aan de gemeenteraad. Het wordt ter inzage gelegd van de bevolking. Laat ons hopen dat men niet lukraak een studie bureau deze klus zal laten klaren, maar wel na overleg met mensen die jaren met die problematiek bezig zijn (o.a. de Wielewaalafdelingen) een beslissing zal nemen over hoe zo'n plan er moet uitzien, en wie deskundig is om dit plan op te stellen. Het lijkt ons ook wat vroeg om het natuurontwikkelingsplan in 1992 klaar te willen hebben zoals sommige gemeenten dit plannen, deze materie is té veel omvattend en het actieterrein té uitgebreid om hiervoor over één nacht ijs te gaan (de convenant bepaalt dat dit natuurontwikkelingsplan ten laatste eind 1996 dient voorgelegd te worden). Voor een vegetatiestudie bijvoorbeeld heb je minstens één maar liefst twee groeiseizoenen nodig (= twee kalenderjaren!). En wat met de interpretatie van hoe zo'n gemeentelijk natuurontwikkelingsplan er dient uit te zien? Het is niet alleen wenselijk maar ook een must dat naast de richtlijnen van de Vlaamse Gemeenschap omtrent het opmaken van zo'n gemeentelijk natuurontwikkelingsplan (te verwachten in de loop van 1992) de gemeente ook te rade gaat bij de plaatselijke en regionale natuurverenigingen die beter dan wie ook een goede kijk hebben op de natuurwaarden binnen de gemeente. Zij weten best wat er de laatste decennia verloren gegaan is, en via het plan misschien nog kan hersteld worden. Tevens zijn zij het die ideeën kunnen uiten over waar en hoe er aan echte natuurontwikkeling kan worden gedaan. In de begeleidende nota bij de milieuovereenkomst wordt gesteld dat het natuurontwikkelingsplan niet noodzakelijk betrekking moet hebben op het geheel van de gemeente. Ook hier bestaat het gevaar dat men een studie maakt van bijvoorbeeld een valleigebied of een reeds bestaande studie van een natuurgebied herwerkt tot een natuurontwikkelingsplan zodat voldaan wordt aan de overeenkomst.

Voor De Wielewaal is daarmee de kous niet af. Het natuurbehoud en de natuurontwikkeling moeten immers zowel over gans de gemeente als intergemeentelijk aangepakt worden, binnen de totaliteit van de open ruimte, ongeacht de bestemming op het gewestplan.

* De gemeente zal zelf, of in haar opdracht, de selectieve inzameling van huishoudelijk afval organiseren. Deze inzameling omvat:

- uitbouw en uitbating van een containerpark
- selectieve inzameling van een klein gevaarlijk huishoudelijk afval (KGA)
- de selectieve inzameling van ofwel composteerbaar afval (bv. groenten-, fruit- en tuinafval) ofwel van droge recycleerbare materialen.

Er is nogal wat onduidelijkheid over de voorgestelde mogelijkheden van selectieve huisvuilophaling. De gemeente mag zelf een keuze maken over wat selectief zal worden ingezameld. Vooral wat betreft de droge fractie kan men alle kanten uit. Men bepaalt immers niet welke en hoeveel deelfracties er gescheiden dienen ingezameld te worden. Zal een gemeente, die nu reeds glas en oud papier inzamelt, al voldoen aan dit onderdeel van de convenant??!

Ervoor: *Bouwovertreiding door het Polderbestuur Vlassenbroek in een N-gebied nabij het WW-reservaat. "Kunnen we dit met de milieuconvenant voorkomen?"*.

Erna: *De WW-diende klacht in, een regularisatieaanvraag door het Polderbestuur werd inmiddels geweigerd.*

Foto's: G. Van Gucht

OVAM verbindt er zich toe:

* Sensibiliseringscampagnes te voeren en de gemeenten bijstand te verlenen bij het uitwerken van gemeentelijke of intercommunale sensibiliseringsacties.

Onder sensibilisatie vinden we niets terug i.v.m. het afvalvoorkomingsbeleid (preventie). Zo zou bv. meer aandacht kunnen besteed worden aan de bewustmaking van de bevolking i.v.m. het aankoop- en consumptie-

gedrag dat grondig dient gewijzigd te worden. De enige goede oplossing is immers minder afval produceren. Hier kunnen we ten dele aan meewerken door de aankoop van wegwerpgoederen te ontmoedigen. Recyclage is slechts een noodoplossing, de enige oplossing is afval voorkomen. Dit kan enkel door het produceren van duurzame produkten en produkten die rechtstreeks kunnen hergebruikt worden.

* OVAM zal alle noodzakelijke initiatieven nemen ten einde de verwerking van selectief ingezameld afval, de afzet en de recyclage ervan te bevorderen.

De Vlaamse Gemeenschap garandeert de definitieve verwijderingsmogelijkheden van het klein gevaarlijk huishoudelijk afval.

* Wederzijdse verbintenis inzake het huishoudelijk afval: in uitvoering van het Afvalstoffenplan 1991-1995 zal in gezamenlijk overleg met OVAM de selectieve inzameling, de verwerking, de afzet en de sensibilisering schriftelijk worden overeengekomen.

AMINAL

* De Administratie Milieu en Natuur zal toezien op de naleving van de milieuconvenant.

* AMINAL zal i.s.m. de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten de gemeenten bijstaan bij het opmaken van de inventaris betreffende de natuur en milieu.

* AMINAL zal in de loop van 1992 de nodige richtlijnen verstrekken over hoe een gemeentelijk natuurontwikkelingsplan dient opgesteld te worden.

Toelagen

De gemeenten die de milieuconvenant onderschreven hebben, ontvangen volgende toelagen van de Vlaamse Gemeenschap:

- ☐ een jaarlijkse toelage van 10 F per inwoner en 42 F per hectare.
- ☐ 60 % betoelaging (eenmalig) voor de oprichting van een containerpark indien de aanvraag voor deze oprichting gebeurt binnen de drie maanden na het in werking treden van deze overeenkomst.
- ☐ Indien in 1992 gestart wordt met de selectieve huisvuilophaling dan krijgen de gemeenten in 1992, 1993 en 1994, 50 F per inwoner. Vanaf 1995 nog 20 F per inwoner.

(**) AMINAL: Administratie Milieu, Natuur en Landinrichting
KGA: klein gevaarlijk huishoudelijk afval
MER: Milieueffectrapport
OVAM: Openbare Afvalstoffenmaatschappij
VLAREM: Vlaams Reglement betreffende Milieuvergunning

(1) We merken wel op dat de opdrachten en de samenstelling van de gemeentelijke adviesraad voor milieu en natuur worden bepaald door het gemeentebestuur!?, dit ondermijnt de onafhankelijkheid van de adviesraad. De milieuovereenkomst somt wel een aantal doelgroepen op die in de raad zouden kunnen zetelen. Deze lijst is echter te beperkend. Vertegenwoordigers van verenigingen, groeperingen of andere afgevaardigden zijn vaak leken in deze materie en dikwijls onervaren. Beter ware gemotiveerde burgers aan te trekken die een minimum aan kennis en inzichten hebben aangaande het milieu en de natuur. Personen die niet de belangen van groeperingen, zuilen en partijen verdedigen, maar wel de echte natuur- en milieubelangen. Door alleen natuur en milieu bespreekbaar te stellen binnen de adviesraad doet men aan het "typisch Belgisch?" facetbeleid. Over Ruimtelijke Ordening is er geen sprake, alhoewel R.O. en Natuur en Leefmilieu onafscheidelijk met elkaar verweven zijn (zie VLAREM, MER (**)). Ook het op te stellen Natuurontwikkelingsplan zal onvermijdelijk het terrein van de Ruimtelijke Ordening bewandelen, anders is het plan zonder meer waardeloos.

ALS BEROEPS EN ERVAREN SELECTIEVE INZAMELAARS
VAN GROENTEN, FRUIT EN ANDER EETBAAR AFVAL,
WILLEN WIJ GRAAG TOETREDEN TOT DE MILIEU-ADVIESRAAD.

- ☐ Indien na 1992 gestart wordt met de selectieve huisvuilophaling dan krijgt men slechts 20 F per inwoner voor de komende jaren.
- ☐ De inzameling van het KGA levert afhankelijk van de ingezamelde hoeveelheid 20, 30 of 40 F/kg subsidie op (hoe meer ingezameld per inwoner, hoe hoger de premie!). Het eerste jaar van de selectieve inzameling ontvangt de gemeente tevens een startpremie van 10 F/kg extra.
- ☐ De Vlaamse Gemeenschap zal de opmaak van een gemeentelijk natuurontwikkelingsplan ondersteunen met een eenmalige toelage van 500.000 F.

De milieuovereenkomst mag niet de financiële tegemoetkoming naar de gemeenten als hoofddoel hebben, of door de gemeentelijke beleids mensen als dusdanig begrepen worden.

Hoofdbedoeling van de overeenkomst is een beter milieu- en natuurbeleid te voeren.

Er is nog een hele weg af te leggen.

Mieken Bruggeman, Gustaaf Van Gucht

Werk op de plank

OP PLANTENZOEKTOCHT MET DE NATIONALE WERKGROEP BOTANIE VAN DE WIELEWAAL IN 1991

20 april, de lente kriebelt, niet minder dan 32 deelnemers willen er bij zijn om een nieuw botanisch seizoen te starten, ergens in een buitenparochie van Erembodegem. Paul Van den Brecht kan zijn ogen niet geloven.

Een prachtig oud bronbossengebied stond op het programma. Dit leverde de twee soorten goudveil, Eenbes, Grote keverorchis, Heelkruid, Daslook, Vogelmelk, Paarse schubwortel, Reuzenpaardestaart, Bittere veldkers, e.a. op. Een witte vorm van de Paarse dovenetel trok ook even de aandacht. Op een kapvlakte werden Pil- en Bleke zegge gevonden.

De vele nieuwelingen in de grote groep kregen dus waar voor hun 'geld' en moeit, ook al dank zij de bereidwillige uitleg van Paul, André, Marc en Karel.

Op 4 mei stonden 20 liefhebbers te wachten op gids Luc Allemeersch aan het stationnetje van Jabbeke. Menig internationale trein raasde voorbij zonder stoppen. Wij vreesden al... maar Luc kwam rustig aangefietst vanuit Brugge!

Niettegenstaande het slechte weer, waardoor de inventarisatie 's namiddags noodgedwongen vroeger dan normaal eindigde, werd toch een heel pak aanvullingen voor de plantenatlas verzameld. Niet verwonderlijk, aangezien in dit poldergebied slechts weinig gestreept werd tot nu toe. Opvallend waren o.a. de vondsten van Vreemde ereprijs, Bosveldkers, Zilte zegge, Slanke waterbies, Fijne kervel, Kandelaartje, Wilde reseda, Langbaardgras, Kleine teunisbloem... vondsten die verraden dat er ook een spoorberm en een kanaaloevers in het polderhok lagen!

26 mei, verrassend weinig mensen aan het kerkje van St. Antelinks, Paul Van den Brecht begreep het niet goed, tot iemand het vermoeden opperde dat er misschien verwarring mogelijk was qua afspraakpunt. En inderdaad, aan de kerk van Herzele stond een ander klein groepje zich af te vragen waar de gids bleef! Onder tusschen werd de pastoor van St. Antelinks argwanend over die 'verdachte' samenshoring op 'zijn' kerkpleintje.

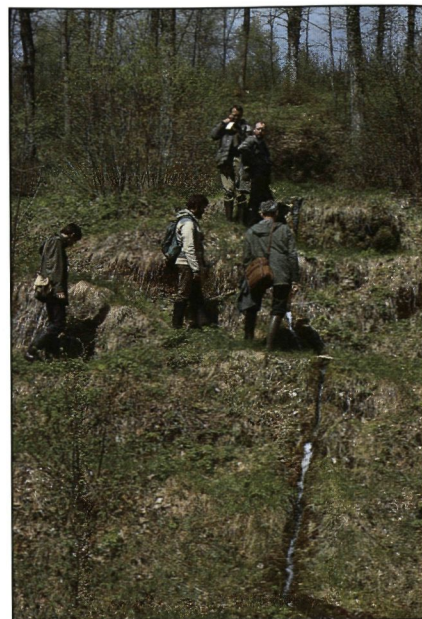
Hij stak zijn nieuwsgierigheid naar onze bedoelingen niet onder kerkstoelen of -banken, maar toen hij gewaar werd dat wij 'goed volk' waren, wilde hij per se zijn kerkje van binnen tonen, of wij nu wilden of niet.

Uiteindelijk na een halfuurtje getreuzel trokken we met 16 deelnemers naar het te verkennen kilometerhok. Bronbosjes met steile taluds, verwaarloosde weiltes, akkerranden en bronbeekjes leverden een rijke oogst van 232 soorten op, met Eenbes, Bittere veldkers, Moerasstreepprijs, Verspreidbladig goudveil, Reuzenpaardestaart Gewone dotterbloem, Boshavikskruid, Gewone waterbies als uitschieters. Een opvliegende Kerkuil bij de oude gebouwen van een steenbakkerij leidde even de aandacht van de plantenwereld af.

Omdat Henegouwen nogal verwaarloosd werd door de plantenstrepers in het verleden, lokten Karel De Waele en Oswald Kinds op 8 juni een groepje van 16 deelnemers naar Vaulx. Een opgevolde steengroeve, een spoorberm en een stukje kasteelpark met een leeggelopen vijver werden grondig verkend. Uiteraard was vooral de kalkflora van de partij, met veel Marjolein en Vlinderstruik. Van de 261 gevonden soorten waren er 16 eerste vondsten voor dit kaartblad (d.i. 640 km²!), waaronder Gevlechte scheerling, Eglantier, Knollathyrus, Hongaarse raket, Bolletjesraket, IJle bermzegge, Glad parelzaad, Rode waterereprijs, Harige ratelaar, Bezemkruid, Aarddistel en ook twee interessante terugvondsten: Draadklaver en Stijf hardgras, die het laatst gevonden waren voor 1930.

Een leerrijke dag in een eerder verprutst landschap dat gedomineerd wordt door de stofferige steenbreekinstallaties en de enorme putten van steengroeven.

Van Henegouwen naar Antwerpen is maar een kleine stap, we heten niet voor niets "Nationale" Werkgroep Botanie! Op 22 juni stond het Groot Schietveld van Brasschaat op ons programma. Samen met de plaatselijke beambte van Waters en Bossen loodste Joris Pinseel 17 deelnemers door een stukje van dit domein. Stukken vochtige heide met Gewone dophei en Gagel, drogere heide met Struikhei en Blauwe bosbes, afge-

De WNB in volle actie

Foto: A. De Jonghe

graven plekken met Kleine zonnedauw en Moeraswolfsklauw, elzenbroek met Elzenzegge en Pluimzegge, militaire kampwegen opgevolgd met asse en ander niet-streekgebonden materiaal waarop Wouw en Slangekruid groeiden, zorgden ervoor dat er toch nog 234 soorten op de lijst kwamen, hoewel de verwachtingen in een Kempens kilometerhok meestal niet zo hoog liggen.

Een nest broedende Havik, een roepende Wielewaal en het geluid van Kleine bonte specht bevestigden de natuurrijkdom van dit gebied.

6 juli: gids Jan Verschuere verwelkomt 13 plantenliefhebbers op de afspraakplaats, het crematorium van Brugge! Wat zich aankondigde als een 'macabere' kerkhofocht bleek dank zij de aanwezige vijver, hooilanden, moerasbos, spoorberm en natte weilanden doorsneden door poldersloten, heel wat meer te bieden dan Muurpeper en andere kerkhofplanten. Middelste waterweegbree, tientallen Keverorchissen, Vleeskleurige orchis, Stijve zegge, Bleekgele droogbloem, Waterpunge en Haarfijn fonteinkruid zijn inderdaad geen alledaagse vondsten! Voeg daarbij Kleine ratelaar en Klavervreter net buiten het kilometerhok en je weet dat zelfs de meest veeleisende plantenfanaat voldaan was...

Op 3 augustus kwam het Vette Meersbos te Eksaarde aan de beurt. Dankzij Hans Baeté kreeg de groep toegang tot een vrij groot, stevig omheind en goed bewaakt privé-terrein. De laaggelegen gronden grenzend aan een langgerokken vijver bleken meteen een schot in de roos te zijn. Dwergvormen van Groengele zegge stonden naast enkele bloeiende planten Schildereprijs, Waterranonkel en Waterpunge. Het klapstuk was echter de ontdekking van Lidsteng, een soort die in het binnenland zeer zeldzaam is. In het kort geschoren gazon en ook langs de wegwijk groeiden Fraai- en Gewoon duizendguldenkruid. Het waterplooieren leverde 4 fonteinkruidsoorten op: Gekroesd, Drijvend, Glanzend en Haarfijn. Voor de liefhebbers waren er nog de vondsten van Hennepe en Stinkende kamille als ruderalen.

Het hoogtepunt van ons werkgroepseizoen is steeds het plantenstudiekampje, meestal ergens in Wallonië. Ook in '91 trokken we naar het zuiden, met name naar Buzenol in de Gaume. Van 14 augustus 's avonds tot 17 augustus in de late namiddag verwerende Marc Leten het groepje van 17 deelnemers niet alleen botanisch, maar ook gastronomisch! Elke dag werd een overvloed aan planten per vierkante kilometer genoteerd — steeds meer dan 320 soorten! Soorten als Gebogen beukvaren, Geschubde niervaren, Schubvaren, Bosklit en Witte bremraap zijn daarenboven planten die men niet alle dagen vindt! Voeg daarbij een groot aantal zwenkgras- en zeggesoorten ons in detail voorgesteld door Marc en André, en het is duidelijk dat dit één van onze beste plantenstudiekampen van de laatste jaren was.

Op 31 augustus zaten we opnieuw in Henegouwen o.l.v. Frank Coudron, in Peruwelz, met 17 deelnemers. Net als vorig jaar leverde deze streek heel wat mooie vondsten: opnieuw Bijenorchis, weliswaar uitgebloeid, en verder Spiesleeuwebek, Fraai duizendguldenkruid, Bezemskruid, Rode waterereprijs, Borstelbies (zelfs op een bietevel!), Boskruid (na veel discussie!), Stijf barbakruid, Slanke waterkers, enz... Hiervoor moesten we echter heel wat inspanningen leveren. Vooral een bosje met metershoge brandnetels, bramen en tal van omgewaaide bomen vergde heel wat van de kortgebroekte benen!!

Groot spiegelklokje

Foto: A. De Jonghe

Het leek er wel op dat we ons vastgebeten hadden in Henegouwen, want op 14 september gidste Frank Coudron ons, dit zijn 18 deelnemers, door een kilometerhok in Montroeuil-sur-Haine, nabij Harchies. De droge zomer had het nochtans moerassige gebied herschapen in een 'heidroog' grasland! Waterviolier, Blauwe waterereprijs, Valse cyperezegge, Valse voszegge, Gewone bermzegge e.a. snaken naar water... De wegkanten werden overvloedig ingepalmd door Harig vingergras, een grassoort waar we als natuurliefhebber niet al te enthousiast over kunnen zijn...

Zwarte Beek

Foto: A. De Jonghe

Het programma van onze werkgroep biedt genoeg afwisseling, want op 28 september verzamelden 11 deelnemers in Niel bij As, om er o.l.v. Luc Allemeersch de vallei van de Bosbeek te verkennen. Deze vallei aan de rand van het Kempens Plateau, met z'n variatie aan biotopen, gaande van droog hellingbos tot trilveen, over kwelzones langs de beek, natte weiden, veld- en akkerlanden, vijvers en zandige open plekken, zorgde voor evenveel plantengemeenschappen. Gewone dophei en Struikhei, Blauwe en Rode bosbes, Beenbreek, Blauwe zegge, Buntgras en Borstelgras, Pijpestrootje, Pijlkruid, Kikkerbeet, Duizendknoopfonteinkruid, Bosbies, Zandblauwtje, Melkeppe,... vertalen deze verscheidenheid.

12 oktober, Dudzele in West-Vlaanderen, een plaats die de 8 deelnemers lang zullen onthouden, echter niet in positieve zin! Dit was zeker niet de schuld van gids Frank Coudron. Ondanks Fraai duizendguldenkruid en Hertshoornweegbree op een opgespoten terrein, Zulte in de gracht van het waterzuiveringsstation, Aardakker en Welriekende ganzevoet op een braakliggend terreintje, toch enkele mooie vondsten, werd het een eerder 'matte' tocht, die dan nog voortijdig en bruusk ingekort werd door het eerder bot optreden van een jachttopziener van het opgespoten terrein, die geen begrip opbracht voor onze argumenten... We kregen nog meer meelijden met de door myxomatose aangetaste konijntjes op dit terrein... Dat het begon te regenen toen we onze exploratie noodgedwongen moesten stoppen om 15 u. was slechts een magere troost.

26 oktober, het plantenwerkgroepseizoen zit er op. 17 deelnemers uit verschillende provincies verzamelen in Lier voor de slotvergadering. De plaatselijke werkgroepsleden zorgden voor warme drank en versnaperingen. De sfeer was hartelijk. Geboeid luisterden we naar de lezing van Eric Cozijns, medewerker aan het Instituut voor Natuurbehoud, over het project "Standaardlijst Vlaamse Vaatplanten". Zijn oproep tot medewerking hieraan zal zeker door tal van onze leden beantwoord worden. Na de lunch, waarbij over koetjes en kalfjes (eigenlijk over plantjes en mosjes) gebabbeld werd, werd de kalender voor '92 opgesteld, en lieten enkele deelnemers ons nog pluizen in hun herbariummateriaal.

K. De Waele

Verslag paddenoverzetactie 1991

HYLA

Het startsein van de amfibieëntrek werd gegeven op 5 maart 1991 na een plotse ommeswaai van de weersomstandigheden. Het ging van vinnig koud op 4 maart over naar een aangename lentedag op 5 maart en dit met temperaturen van om en bij de 12° C.

Vanaf die dag was het haast onafgebroken overzetten geblazen tot en met 20 maart 1991.

Sommige avonden kenden temperaturen tot 15° C soms gepaard met een zachte motregen. Echte paddenliefhebbers weten dan dat ze de BRT en VTM moeten laten voor wat ze zijn want buiten dient men dan verliefde kikkers, padden en salamanders te helpen.

Gelukkig verliep de trek dit jaar vrij massaal want bij velen was de moed tot in de schoenen gezonken door de twee voorbije jaren met een vrij wispelturige trek.

Dankzij de gunstige omstandigheden hebben vele overzetters ook een gedeelte van de terugtrek kunnen opvangen.

De volgende resultaten zijn doorgegeven geweest door leden van HYL A maar we weten pertinent zeker dat er nog meer dieren zijn overgezet. Telkens als er een infodag of voordracht wordt gehouden, horen we steeds nieuwe overzetplaatsen en acties vermelden.

Graag wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om onze paddengevaarsdriehoekzelfklever te promoten. HYL A heeft deze zelfklever (zijde = 61 cm) laten drukken als hulpmiddel bij overzetacties en tevens als een soort informatiepamflet naar het publiek toe.

Overzetters die via de gemeente echte verkeersborden kunnen krijgen, dienen de rode banden van de zelfklever weg te knippen. Het witte vlak met de afbeelding van de pad kan dan perfect tussen de reflecterende rode banden worden aangebracht. Wie dit geluk niet heeft, dient de sticker in zijn geheel op een weerbestendig bord te kleven. U voelde hem misschien al komen, maar HYL A verkoopt deze nuttige (wat niet van alle stickers kan gezegd worden) klever voor 200 F.

Tevens bestaat dezelfde klever in een mini-versie. De prijs van dit kleinood is 25 F. Het is altijd leuk als blikvanger.

Bij de verwerking van de resultaten per provincie valt ons steeds op dat Limburg per overzet minstens een 1000-tal dieren overzet. Tongeren heeft het record met 4417 padden waaronder zelfs enkele Rugstreeppadden

Er vallen niet alleen slachtoffers bij padden, ook bij kikkers en salamanders

Foto: B. Hellemans

(te Zonhoven werden ook 6 Heikikkers overgezet). De stad Tongeren neemt de volledige organisatie op zich en is actief op drie verschillende plaatsen.

Oost-Vlaanderen kent steeds de minste overzetacties. HYL A heeft van twee gemeenten in Oost-Vlaanderen resultaten ontvangen.

Een situatieschets van de resultaten van 1987 tot 1991 levert ons volgend beeld op:

OVERGEZET						SLACHTOFFER					
	1987	1988	1989	1990	1991		1987	1988	1989	1990	1991
Gewone pad	17.473	22.440	21.894	15.364	30.181	Gewone pad	972	1.598	2.632	1.373	3.017
Br. kikker	1.682	3.397	3.135	1.007	1.088	Br. kikker	77	275	298	113	76
Gr. kikker	54	168	150	32	49	Gr. kikker	2	0	3	0	7
Salamanders	250	1.050	1.644	676	1.404	Salamanders	47	50	173	93	167
Aantal gemeenten	13	26	29	24	32	Aantal gemeenten	13	26	29	24	32

PADDENOVERZET 1991

OVERGEZET					SLACHTOFFER			
	Gew. pad <i>B. bufo</i>	Br. kikker <i>R. temporaria</i>	Gr. kikker <i>R. esculenta</i>	Salam. alg. <i>Triturus spec.</i>	Gew. pad <i>B. bufo</i>	Br. kikker <i>R. temporaria</i>	Gr. kikker <i>R. esculenta</i>	Salam. alg. <i>Triturus spec.</i>

PROVINCIE ANTWERPEN

DUFFEL								
— Segershoef	140	1	8	8	120	—	—	—
VORSELAAR								
— Dijkbaan	252	30	2	1	36	1	2	—
— Heike	1440	2	—	—	259	—	—	—
— Heirbaan	303	16	—	1	15	—	—	—
PUURS (LIEZELE)								
— Hof Ter Bollen	413	6	32	1	111	—	—	—
ZANDHOVEN								
— Bisschoppenbos	286	3	—	5	24	—	—	—
's GRAVENWEZEL								
— St-Jobsesteenweg	72	17	—	7	59	2	—	3
HOBOKEN								
— Polderstad	278	35	—	25	60	9	—	13
BEERSE								
— Toekomstlaan	1124	8	—	40	—	—	—	—
— Oostmalseweg	17	33	1	152	—	—	—	—
BLAASVELD								
— Broekstraat en Fonteinstraat	3029	44	—	68	101	6	—	—

PROVINCIE BRABANT

HUMBEEK								
— Voordestraat	527	145	—	309	90	3	—	63
HOLSBECK								
— Daalputstraat	591	39	2	68	125	14	—	7
— Chartreuzenberg	1264	—	—	3	65	—	—	—
NIEUWRODE (Holsbeek)								
— Blauwmolen	108	—	—	11	200	2	—	—
MOLENSTEDE								
— Klappijstraat	376	18	—	1	128	1	—	—
KAPELLE O/D BOS								
— Hogerheistraat	225	—	—	—	28	—	—	—
TREMELO								
— Nieuwstraat	920	3	—	8	—	—	—	—
ST.-PIETERS-LEEUV								
— Hoogstraat	1131	66	—	103	445	9	—	48
— C. Leunenstraat	351	9	—	—	58	1	—	—
OVERIJSE								
— Terlanen/Tombeek	1332	23	—	62	—	—	—	—

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN

MERELBEKE								
— Liedermeersweg	884	4	1	120	50	—	—	—
LOKEREN								
— Waasmunsterbaan	924	4	—	—	78	—	—	—

	OVERGEZET				SLACHTOFFER			
	Gew. pad <i>B. bufo</i>	Br. kikker <i>R. temporaria</i>	Gr. kikker <i>R. esculenta</i>	Salam. alg. <i>Triturus spec.</i>	Gew. pad <i>B. bufo</i>	Br. kikker <i>R. temporaria</i>	Gr. kikker <i>R. esculenta</i>	Salam. alg. <i>Triturus spec.</i>
PROVINCIE LIMBURG								
HEUSDEN-ZOLDER								
— Laambroekstraat	442	70	—	—	78	15	—	—
TONGEREN								
— diverse plaatsen	4417	42	—	7	—	—	—	—
HAMONT-ACHEL								
— de Bever	3018	103	—	14	83	—	—	—
GENK								
— Hoogzij	1079	53	—	151	—	—	—	—
HASSELT								
— Borggravevijvers	1275	52	3	18	213	8	5	—
ZONHOVEN								
— Molenschansweg en Ballewijerweg	1124	93	6	1	233	—	—	1
PROVINCIE WEST-VLAANDEREN								
OOSTKAMP								
— Wilgenbroekstraat	49	—	—	3	8	—	—	—
— Legeweg	242	5	—	—	53	—	—	—
HERTSBERGE								
— Lemmersdreef	230	65	—	40	—	—	—	—
— St-Jansdreef	252	—	—	—	—	—	—	—
LOPPEM								
— Diepstraat	127	—	—	—	52	—	—	—
KEMMEL								
— Bergstraat	980	76	—	—	85	4	—	—
WESTOUTER								
— Sulferberg	162	2	—	11	57	—	—	3
ELVERDINGE								
— Warande	192	—	2	142	28	—	—	25
SNELLELEM								
— Woudweg	227	3	—	12	18	—	—	—
TORHOUT								
— Bakvoordestraat	303	—	—	14	42	—	—	2
— Slingerstraat	37	1	—	3	15	1	—	2
— Kershoutkerstraat	38	17	—	3	—	—	—	—
TOTALEN								
ANTWERPEN	7.354	195	35	300	785	18	2	16
BRABANT	6.825	303	2	565	1.139	30	—	118
LIMBURG	11.355	413	9	191	607	23	5	1
OOST-VLAANDEREN	1.808	8	1	120	128	—	—	—
WEST-VLAANDEREN	2.839	169	2	228	358	5	—	32
EINDTOTAAL 1991	30.181	1.088	49	1.404	3.017	76	7	167

Bart Hellemans, Otterdreef 7, 2980 Halle-Zoersel

BAULA, DE LEDERSCHILDPAD

Beste Natuurliefhebber,

Zoals u weet startte HYL A op 21 augustus 1990 een petitieactie, ter bescherming van de in Costa Rica sterk bedreigde Lederzeeschildpad, aldaar Baula genoemd. Het was de bedoeling om via deze actie de aandacht van de president van Costa Rica te vestigen op het feit dat het Playa Grande-strand behouden diende te blijven als belangrijke eiaflegplaats voor zeeschildpadden. Er was namelijk juist op deze plaats een bouwproject gestart voor de aanleg van een luxe bungalowpark. Ondergetekenden kwamen in 1990 tijdens een herpetologische excursie in Costa Rica, op toevallige wijze op dit strand terecht en konden er zelfs 12 zeeschildpadden bestuderen. Vandaar de reden waarom wij ons zo sterk betrokken voelden en wensten op te komen tegen de vernietiging van dit waardevolle eiafleg-strand van de Baula.

Op datum van 21 augustus 1991 werd de petitie-actie afgesloten. Er werden in totaal 7132 handtekeningen verzonden, verdeeld over 13 protestbrieven. Het eindresultaat was schitterend. De President beloofde schriftelijk de stopzetting van de werken, gaf de opdracht aan het Costa Rica Sea Turtle Rescue Program deze aangelegenheid te onderzoeken en besliste uiteindelijk om Playa Grande als het natuurreservaat "Las Baulas de Guanacaste" uit te roepen. Vanwege de Duitse bouwpromotor kregen wij overigens een persoonlijke brief met de melding dat hij volledig afziet van het bewuste project.

Uiteraard gebeurde dit alles niet op aandringen van HYL A alleen, want er werd ook gereageerd door verenigingen en privé-personen uit andere landen. Maar het uiteindelijke succes is te danken aan al diegenen die ons zo steunden in het verzamelen van handtekeningen. Aan hen nogmaals onze oprechte en welgemeende dank!

Fase 1 is volbracht en ja je voelt ons nu aankomen voor fase 2... de vraag naar de nodige gelden om zowel tot de aankoop van Playa Grande over te gaan als voor een schadeloosstelling van de reeds verrichte aanleg van wegen en nutsvoorzieningen door de betrokken Duitse bouwfirmas.

De regering van Costa Rica zal het grootste deel voor haar rekening nemen. Maar er dient ook een inbreng/sponsoring van buitenuit te komen. Ja... en dit is dan de reden van deze brief.

Het ligt voor de hand dat wij hiervoor geen miljoenen kunnen inzamelen, maar na het resultaat van de succesvolle petitieactie kan HYL A ook niet anders dan een (kleine) financiële bijdrage over te maken. We hebben allerhande acties overwogen om geld in te zamelen, van stickerverkoop tot pannekoekslag maar besloten uiteindelijk tot een erg radicaal middel: wij vragen u beleefd om 1.000 F te willen schenken (of de tegenwaarde van een éénmalige tankbeurt met uw auto) ten voordele van de Leder-zeeschildpad. Deze gift is overigens afrekbaar van uw inkomstenaangifte.

U kan dit bedrag overschrijven op rekeningnr. 000-0319785-73 van De Wielewaal met vermelding "BAULA". Aangezien het onze bedoeling is om zo vlug mogelijk het ingezameld bedrag over te maken aan de directeur Mevr. Koberg, Sea Turtle Rescue Program, Apartado 10104 San José in Costa Rica, vragen wij u beleefd om uw bijdrage dadelijk te willen overschrijven.

Mag de Leder-zeeschildpad van Playa Grande ook op uw steun rekenen opdat zij onbedreigd haar eieren zou kunnen afleggen in het nieuwe natuurreservaat "Las Baulas de Guanacaste"?

Met oprechte dank en met vriendelijke groet,

Freddy Hordies, André Van Hecke

VOGELOPVANGCENTRUM WIELEWAAL 'S HEERENBOSCH BREIDT UIT

Het vogelopvangcentrum van Wielewaal 's Heerenbosch heeft dringend nood aan grotere uitwenkooien. Dit zijn grote buitenkooien waarin vooral roofvogels opnieuw leren vliegen en jagen vooraleer ze in hun natuurlijke omgeving vrijgelaten worden.

Wij zijn op dit ogenblik druk bezig met de uitbouw van deze kooien.

Zowel de bouw en het onderhoud van de kooien, als het voederen en verzorgen van deze vogels vraagt heel wat financiële inspanningen. Hiervoor wordt beroep gedaan op particuliere giften en subsidies.

Met de huidige geldelijke middelen kunnen we onmogelijk de geraamde uitgave van 200.000 F voor het optrekken van de nieuwe kooien financieren.

We doen dan ook een oproep op u met de vraag het Wielewaalopvangcentrum financieel te willen steunen.

Alle giften hoe klein ook worden met dank aanvaard.

U kan uw bijdrage storten op reknr. 441-6154131-17 van Wielewaal vzw afd. 's Heerenbosch, 9255 Buggenhout, met vermelding: steun VOC. Giften vanaf 1.000 F zijn belastingsaftrekbaar. U ontvangt hiervoor een fiscaal attest. Voor giften vanaf 1.000 F ontvangt u bovendien als aandenken een miniatuurbeeldje van een uiltje, symbool van het Vogelopvangcentrum.

Adres Vogelopvangcentrum:

Boeksheide 51,
1840 Londerzeel-Malderen
(nabij Malderen station)

Tel. 052/33 64 10 of 052/33 44 56.

A. Jacobs, M. Van De Voorde

HERPETOLOGISCH WEEK-END VAN HYL A OP 10 MEI

Tot nog toe kwamen in totaal 63 aanvragen binnen voor deelname aan dit week-end. De beschikbare plaatsen waren na 2 avonden al gereserveerd. Wie spijtig genoeg niet kan deelnemen, zal schriftelijk verwittigd worden. De deelnemers zullen rond half april verdere informatie ontvangen.

ZOEKERTJES

GEVRAAGD:

Alle publikaties van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten van vóór 1981, zoals bulletins, koeries, 3-maandelijkse bladen van 1979 (nr. 1 en 2) en 1980 (nr. 1). Alsook publikaties van het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels (KBVBV) zoals Mens en Vogel en andere publikaties van vóór 1974.

Tevens zoek ik de "Lippens en Wille" 1972.

Van Kerschaver José,
Burggravenstraat 72, 9900 Eeklo.

TE KOOP:

Wielewaaljaargangen vanaf 1975 t.e.m. 1991, waarvan jaargang 1975 tot 1985 zijn ingebonden. Prijs: 5.000 F.

C. Steeman, Parklaan 1, 2610 Wilrijk, tel. 03/449 16 06, dikwijls antwoordapparaat.

Het Landkaartje, de Turkse tortel onder de vlinders

De Vlinderstichting

Het Landkaartje is een echte bosrandvlinder die in België en Nederland algemeen voorkomt. Dat is echter niet altijd zo geweest. Tot de jaren veertig was de soort in Nederland nog zeer zeldzaam. Daarna is zij vanuit het oosten en zuiden steeds verder in het land doorgedrongen, zodat in het begin van de jaren tachtig de Waddeneilanden werden bereikt. Het Landkaartje lijkt dus wel wat op de Turkse tortel die zich ook vanuit het zuidoosten zeer sterk heeft uitgebreid.

Al in maart verschijnen de eerste Landkaartjes. Ze hebben als pop de winter doorgebracht, hangend aan een takje of stengel. Op mooie dagen in mei is de kans groot ze langs bloemrijke bosranden of brede bospaden aan te treffen. De bovenkant van de vleugels is bij deze voorjaarsvlinders oranje met zwarte vlekken. Op de onderkant staat een ingewikkeld patroon van witte strepen en paarse vlekken. Met wat fantasie is hier het patroon van een landkaart met wegen, rivieren en dorpen te herkennen. Mannetjes en vrouwtjes zien er vrijwel identiek uit. Het vrouwtje heeft een wat dikker achterlijf omdat daarin de eieren zitten.

Het Landkaartje legt haar eieren alleen op brandnetel. Meestal kiest ze hiervoor een plant uit die half in de schaduw staat, bijvoorbeeld langs een bosrand of bebooste tuin. Op de onderkant van een blad legt ze de eitjes. Daarbij plakt ze steeds een nieuw eitje aan het vorige zodat er keurige strengetjes ontstaan. Geen enkele andere dagvlinder legt op deze manier haar eitjes en het is heel boeiend om een vrouwtje bij de eileg te bekijken.

Na ongeveer een week komen de rupsen uit de eitjes. In tegenstelling tot veel andere soorten eten de rupsen van het Landkaartje de eischaal niet op. Als bijvoorbeeld de rups die uit het bovenste eitje komt dit wel zou doen laten de gevolgen voor de andere eitjes zich raden.

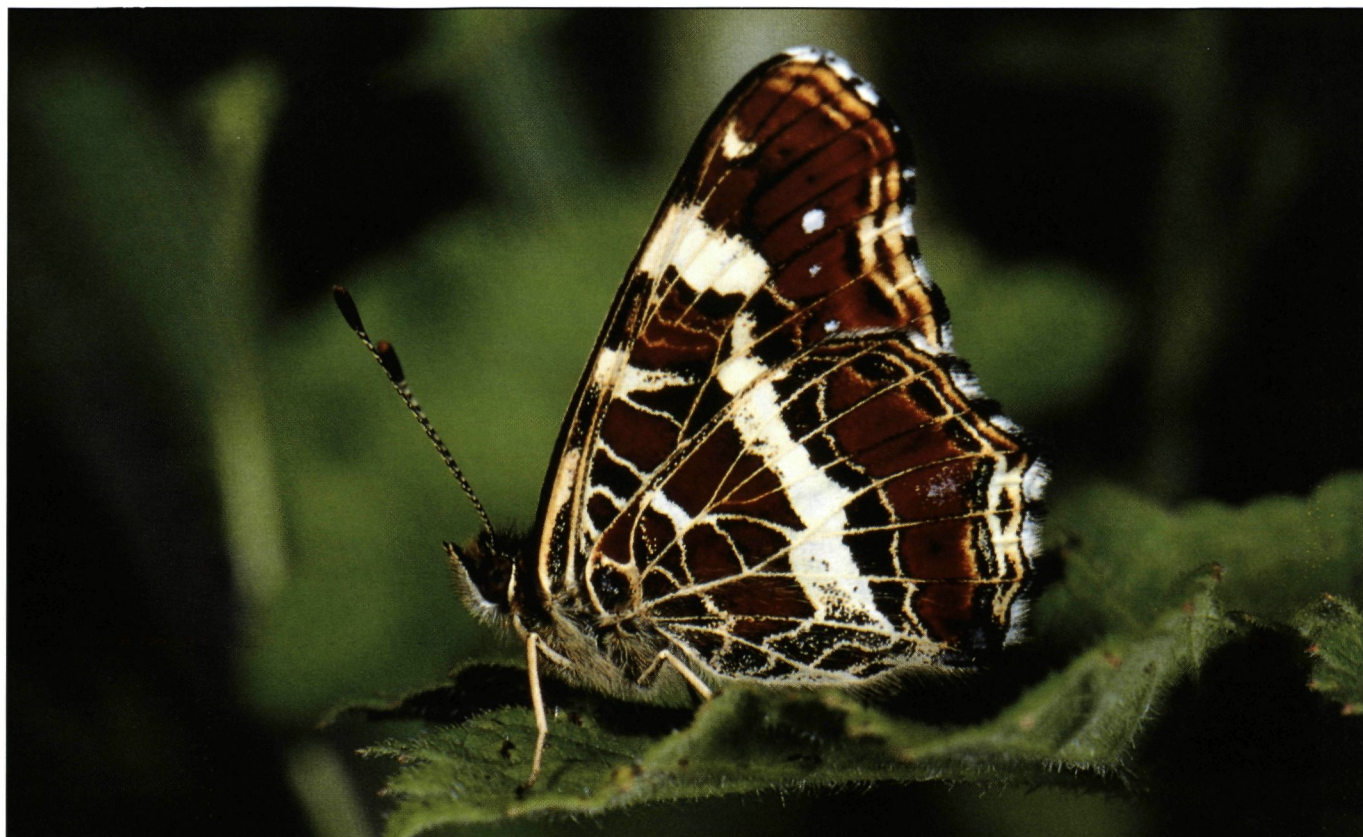
De rupsen blijven het grootste deel van hun leven als groep bij elkaar. Meestal zitten ze aan de onderkant van de bladeren, zodat ze niet opvallen. Wanneer u brandnetels vindt met duidelijk aangevreten bladeren en met kleine, donkere uitwerpselen op de bladeren daar onder, zullen er heel vaak rupsen op de plant zitten. Het hoeven echter niet de rupsen van het Landkaartje te zijn. De brandnetel wordt namelijk door veel verschillende dag- en nachtvlinders als waardplant gebruikt. Zo leven ook de rupsen van de Kleine vos, de Dagpauwoog, de Atalanta, de Gehakkelde aurelia en de Brandnetelmot op brandnetel. De donkere, stekelige rupsen van het Landkaartje zijn te herkennen aan twee 'hoorntjes' op de kop, die de andere soorten niet hebben.

Na zo'n 3 tot 4 weken zijn de rupsen volgroeid en gaan ze uit elkaar om te verpoppen. Ongeveer 2 weken later

Voorjaarsvorm op appelbloesem

Foto: De Vlinderstichting

Onderzijde vleugel

Foto: De Vlinderstichting, W. Rubens

— in juli — verschijnen de vlinders. Heel opvallend is dat de vlinders van deze zomergeneratie er totaal anders uitzien dan de voorjaarsvlinders. De bovenkant van de vleugels is zwart met witte banden. Vroeger dacht men dan ook dat het twee verschillende soorten waren. Wat het 'nut' is van dit verschil in kleur tussen de voorjaars- en zomervlinders is niet duidelijk. Wel is bekend dat de kleur van de vlinder wordt bepaald door de daglengte waarbij de rupsen zijn opgegroeid. De lange dagen in juni zorgen voor het ontstaan van de donkere zomervorm, terwijl tijdens de korte dagen in augustus de rupsen opgroeien waaruit uiteindelijk in het voorjaar de oranje vlinders ontstaan.

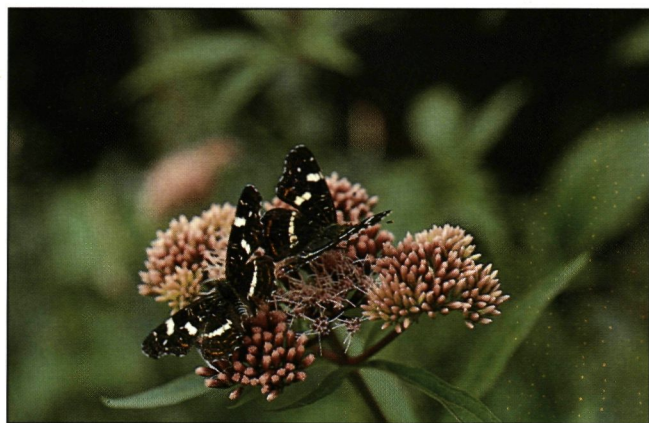
Het Landkaartje heeft meestal twee generaties per jaar maar in warme zomers vliegt er in september nog een derde. Daar zitten dan vlinders bij die qua kleur een tussenvorm zijn van de voorjaars- en zomervorm.

Landkaartjes zijn vaak te vinden in bloemrijke ruigten langs bosranden en brede bospaden. Ook in parken en tuinen worden ze regelmatig gezien. Opvallend is dat ze vaak uit witte schermbloemigen nectar drinken. In het voorjaar bijvoorbeeld uit Fluitekruid en in de zomer van Bereklaauw. Geen enkele andere dagvlinder heeft zo'n duidelijke voorkeur voor witte schermbloemigen, de meeste soorten mijden deze bloemen zelfs.

Uw tuin vol vlinders

Het Landkaartje is een van de ruim 20 dagvlindersoorten die in de tuin kunnen voorkomen. De tuin moet dan wel vlindervriendelijk worden ingericht en onderhouden: er moeten nectarplanten op zonnige, beschutte plekken staan en liefst zouden er hier en daar ook wat voedselplanten voor rupsen moeten groeien. Hoe u de tuin vlindervriendelijk kunt inrichten staat uitgebreid beschreven in het boekje 'Uw tuin vol vlinders' (64

pagina's, full-colour). Dit boekje is bij de Wielewaal te bestellen. Ook van verschillende nectarplanten is zaad verkrijgbaar.

Zomervorm, nectardrinkend op koninginnekruid

Foto: De Vlinderstichting, H.J.K. Kievit

Eistrengen met jonge rupsen

Foto: De Vlinderstichting

Goed om te weten

CLUB SPORTSWEAR BENELUX STEUNT WWF MET ACTIE "SAVE THE OCEANS"

Van midden januari tot eind september 1992 pakt Sportswear Benelux, licentiehoudster van Amerikaanse sportkleding, uit met de campagne "Save the Ocean". Via de verkoop van een exclusief en hoogst origineel T-shirt zal geld worden ingezameld voor de actie "Laat de Noordzee niet naar de haaien gaan" van het Wereld Natuur Fonds (World Wide Fund for Nature).

De T-shirts van Club Sportswear Benelux worden verkocht aan 695 F. De winst gaat integraal naar het Wereld Natuur Fonds, ter ondersteuning van haar actie tot behoud en bescherming van de Noordzee en haar bewoners.

Een of meer T-shirts bestellen kan door een bestelbon met naam en adres te sturen naar:

Club/WWF actie "Save the Oceans",
Postbus 30, 2900 Schoten.

BESCHIKBARE DIAREEKSSEN

The Burren, natuur en cultuur (West-Ierland)

Diareeks in overvloeiing met aangepaste muziek.

Duurtijd 50 minuten. Voorwoord met uitleg. (Eventueel te combineren met kortere reeks over Connemara).

Kenya, van noord tot zuid

Diareeks in overvloeiing met aangepaste muziek.

Duurtijd 50 minuten. Inleiding met uitleg.

Viroinval (te paard op de Franse grens...).

Diareeks in overvloeiing. Nog af te werken. (Met nadruk op landschappen en dorpen.)

De Ronde Put te Postel

Diareeks in overvloeiing met muziek.
Duurtijd 20 minuten.

Natuurgebieden en landschappen in de Netevallei

Diareeks in overvloeiing met uitleg tijdens de projectie. Luchtopnamen. Deze laatste reeks kan eventueel gesplitst worden in de vallei van de Grote Nete en die van de Kleine Nete; ze kan ook gecombineerd worden met de Ronde Put.

Inlichtingen: L. Meesters, Doelenstraat 44, Geel, 014/58 43 72

LIKONA VOORGESTELD

Op zaterdag 18 januari 1992 werd te Diepenbeek LIKONA, de Limburgse Koepel voor Natuurstudie voorgesteld. Deze koepel stelt zich tot doel een coördinerende rol te spelen bij de verschillende natuurwerkgroepen, gegevens over flora en fauna te verzamelen, te verwerken en ter beschikking te stellen, onderzoeksgegevens te publiceren, eigen leden te vormen, bij te dragen tot de bescherming van bedreigde soorten en grensoverschrijdend samen te werken met het Natuurhistorisch Genootschap in Nederlands Limburg, enz...

Tot nu toe zijn er reeds de volgende werkgroepen operatief: planten, ongewervelde dieren, vissen, herpetologie, vogels, vleermuizen en geologie. Een werkgroep paddestoelen wordt in de nabije toekomst opgericht.

De vogelwerkgroep is bezig met de actualisering van de Limburgse broedvogelatlas die in de loop van 1993 zal verschijnen.

De plantenwerkgroep inventariseert in 1992 Daslook.

De werkgroep herpetologie probeert in 1992 alle plaatsen in Limburg op kaart te zetten waar Boomkikker en kamsalamanders voorkomen.

Elk jaar verschijnt er ook een jaarboek. Medio 1992 zal het eerste boek verschijnen. De volgende artikels worden verwacht: de vissen van het

Albertkanaal, de toestand van de Kerkuil in Limburg, merkwaardige vondsten van mossen en korstmossen, een verslag van 50 jaar vleermuizenonderzoek, de vlinders in de vallei van de Zwarte Beek, de waterhuishouding van de Zwarte Beekvallei, een zweefvliegenonderzoek, nieuwe glaskroossoorten in Limburg en een uitgebreide literatuurlijst en bundeling van lopende onderzoeken.

Technisch gegevens van het boek:

Formaat: 21 x 26 cm

Gebonden,

voorzien van kleurenillustraties
omvang: ca. 100 blz.

Oplage: 2000 exemplaren

Kostprijs: 300 F bij voorintekening door storting van het bedrag op rekeningnr. 000-0400447-31 van het Provinciaal Natuurcentrum, ontvangsten, met vermelding: jaarboek LIKONA '91.

R. De Fraine

ZOEKERTJE

TE KOOP:

Verrekijker HABICHT SL 10x50 in uitstekende staat (als nieuw).

Vraagprijs: 23.000 F.

A complete checklist of the Birds of the World van Richard Howard and Alick Moore, 1ste editie.

Vraagprijs: 900 F.

F. Willemyns, Dianadreef 31, 8200 Brugge, tel. 050/38 38 96.

NATUURREIZEN

PROGRAMMA 1992-93

- ☐ **HONGARIJE** - Onbekend Oost-Hongarije
eind mei
- ☐ **TENERIFE** - Canarische eilanden
eind augustus
- ☐ **CANADA** - Walvissen bij de vleet
half september
- ☐ **HAWAII** - Vulkanen, walvissen en vogels
Allerheiligen
- ☐ **BAJA CALIFORNIA** - Walvissen en zeevogels
eind januari

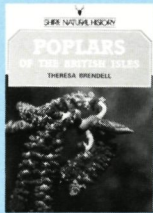
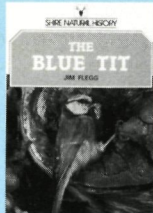
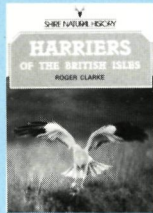
(Reisleider Marc Van Beirs)

Voor verdere informatie en details over deze naturreizen kan u steeds terecht bij:
Transcontinental, G. Broddelez,
Nederkouter 59, 9000 Gent
Tel. 091/25 74 11

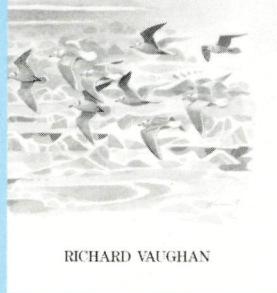
UIT ONZE BOEKHANDEL

SHIRE NATURAL HISTORY. Een reeks monografieën van de hand van gerenommeerde auteurs. Zeer degelijk en goedkoop: 195 F per deel. Vrijwel volledig in kleur. Volgende titels zijn verkrijgbaar (vermeld bij uw bestelling 'Shire'):

- * Flegg/The Blue Tit
- * Wyllie/The Cuckoo
- * Cotter/The Curlew
- * Tyler/The Dipper
- * Nelson/The Gannet
- * Skinner/Ants of the British Isles
- * Mahon/Grasshoppers and Bush-Crickets
- * Easterbrook/Hawk-moths of the British Isles
- * Wardhaugh/Landsnails of the British Isles
- * Hickin/Longhorn beetles of the British Isles
- * Easterbrook/Butterflies - Lycaenidae
- * Easterbrook/Butterflies - Nymphalidae
- * Easterbrook/Butterflies - Pieridae
- * Wardhaugh/Bats of the British Isles
- * Leach/Mice of the British Isles
- * Churchfield/Shrews of the British Isles
- * Wisniewski/Newts of the British Isles
- * Stafford/The Adder
- * Knees/Umbellifers of the British Isles
- * Richards/Primulas of the British Isles
- * Brendell/Willows of the British Isles
- * Hawley/Grasses
- * Blackmore/Buttercups
- * Brendell/Poplars of the British Isles
- * Laundon/Lichens
- * Garcia/The Blackcap and the Garden Warbler
- * Love/The Golden Eagle
- * Tate/The Nightjar
- * Tate/The Swallow
- * Clarke/Harriers
- * Riddle/The Kestrel
- * Boag/The King Fisher
- * Weaver/The Lapwing
- * Lever/The Mandarin Duck
- * Kear/The Mute Swan
- * Hill/The Avocet
- * Taylor/The Barn Owl
- * Owen/The Barnacle Goose
- * Snow/The Blackbird
- * Robertson/The Pheasant
- * Hale/The Redshank
- * Simms/The Song Trush
- * Newton/The Sparrowhawk
- * Feare/The Starling
- * Nethersole/The Oystercatcher
- * Simmons/The Great Crested Grebe

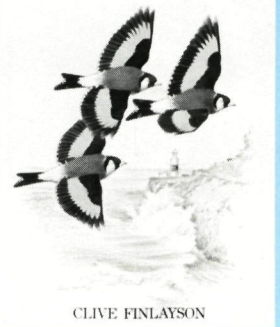

In Search of ARCTIC BIRDS

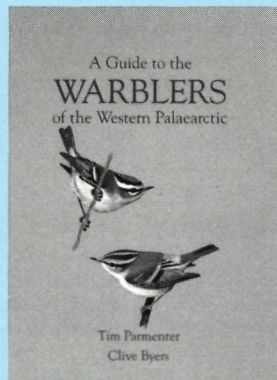

Nieuw in de Poyser reeks
1395 F

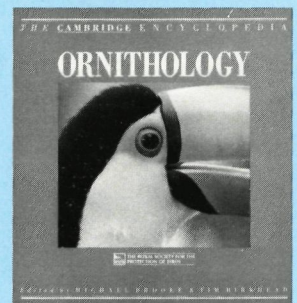
Birds of the Strait of Gibraltar

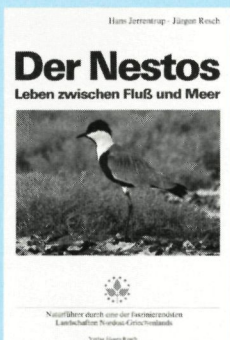
1795 F

Het landverwachte
determinatiewerk voor de
zangvogels
1465 F

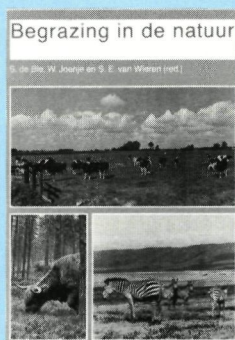
Een team van internationale
experten heeft alle aspecten
over vogels en vogelstudie
samengebracht.
Rijkelijk geïllustreerd
1995 F

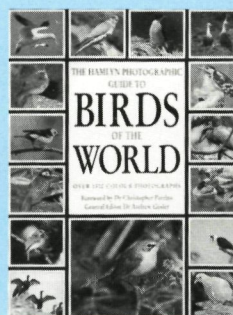
Een van de belangrijkste
'Wetlands' van Europa:
De Nestos Delta
495 F

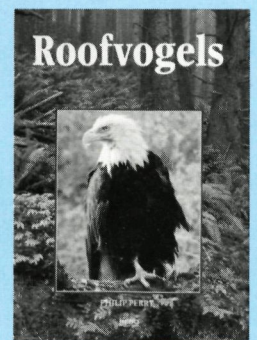
Zeer degelijk!
Met gegevens over
vogels, planten enz...
Routebeschrijvingen,
accommodatie, te veel om
op te noemen.
950 F

Beheersmaatregelen
voor natuurterreinen
990 F

Gedetailleerde
omschrijving met
kleurenfoto's van meer
dan 1300 vogelsoorten
+ een volledige lijst van
alle bestaande
vogelsoorten
1695 F

Prachtig fotoboek
795 F

NIEUWE UITGAVEN

- * Mehlum F., 1990. Birds and Mammals of Svalbard. Oslo, Norsk Polar Institutt, 139 blz., 1095 F.
- * Voisin C., 1991. The Herons of Europe. London, Poyser, 345 blz., 1550 F.
- * Borror D.J., R.E. White, 1991. Les insectes de l'Amerique du

Nord. Québec, Broquet, 407 blz., 990 F.

- * National Geographic Society. Guide d'identification des oiseaux de l'Amerique du Nord. Québec, Broquet, 472 blz., 1290 F.

- * Godfrey W.E., 1989. Les oiseaux du Canada. Québec, Broquet, 650 blz., 2190 F.

10 % korting voor alle Wielewaalleden, vrachtkosten worden aangerekend.

Voor alle inlichtingen: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout, 014/41 22 52

ZONDAG 10 MEI 1992

"NATUURKIJKDAG"

In samenwerking van de Wielewaal
met de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen